

Strategia

Raport okresowy nr XV

z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego
województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025

w okresie II półrocze 2013 r. - 2015 r.

www.wrota.warmia.mazury.pl

Spis treści

Wstęp	1
I. Najważniejsze wydarzenia w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.....	2
II. Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych.....	6
1. Cel główny – Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy.....	6
2. Cel strategiczny – Wzrost konkurencyjności gospodarki	11
3. Cel strategiczny – Wzrost aktywności społecznej.....	15
4. Cel strategiczny – Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych	17
5. Cel strategiczny – Nowoczesna infrastruktura rozwoju	19
III. Synteza realizacji Strategii.....	22
IV. Realizacja celów operacyjnych Strategii.....	27
Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki	27
Cel operacyjny 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji	27
Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności firm.....	30
Cel operacyjny 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy	34
Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej	37
Cel operacyjny 2.1. Rozwój kapitału społecznego.....	37
Cel operacyjny 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych	40
Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych	44
Cel operacyjny 3.1. Doskonalenie administracji.....	44
Cel operacyjny 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej	46
Cel strategiczny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju	50
Cel operacyjny 4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności.....	50
Cel operacyjny 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii	53
Cel operacyjny 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska	55
V. Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji	57
VI. Wnioski z realizacji Strategii.....	62
Wykaz skrótów.....	69
Spis tabel, wykresów i map.....	71
Wykaz ważniejszych źródeł wykorzystanych przy opracowaniu Raportu.....	72

**Jednostki odpowiedzialne za opracowanie raportów cząstkowych
w zakresie poszczególnych celów operacyjnych**

Cel główny i cele strategiczne – Departament Polityki Regionalnej

Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki

Cele operacyjne:

1.1 – Departament Polityki Regionalnej

1.2 – Departament Polityki Regionalnej

1.3 – Departament Polityki Regionalnej

Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej

Cele operacyjne:

2.1 – Biuro Dialogu Społecznego i Pożytku Publicznego

2.2 – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (departament wiodący) we współpracy z Departamentem Zdrowia i Departamentem Kultury i Edukacji

Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Cele operacyjne:

3.1 – Departament Koordynacji Promocji

3.2 – Departament Współpracy Międzynarodowej

Cel operacyjny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju

Cele operacyjne:

4.1 – Departament Infrastruktury i Geodezji

4.2 – Departament Infrastruktury i Geodezji

4.3 – Departament Ochrony Środowiska

Koordinator opracowania Raportu – Departament Polityki Regionalnej

Wstęp

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego jest głównym dokumentem planistycznym regionu, stanowiącym koncepcję jego rozwoju społeczno-gospodarczego. Nieodzownym elementem jej realizacji jest monitorowanie, które umożliwia zweryfikowanie w jakim stopniu osiągnię są założone cele *Strategii*. W ramach monitoringu gromadzone są informacje o województwie oraz działalności poszczególnych podmiotów i instytucji, przyczyniające się do realizacji celów strategicznych. Zebrane informacje prezentowane są w **raportach okresowych**, które stanowią podstawę do dyskusji nad kierunkiem przyszłych działań rozwojowych, jak również są elementem promocji regionu.

Przedmiotowy raport jest pierwszym dokumentem prezentującym wyniki monitorowania *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego* do roku 2025, przyjętej 25 czerwca 2013 r. Uchwałą Nr XXVIII/553/13 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Obowiązuje ona od połowy 2013 r. dlatego też niniejszy Raport obejmuje okres od II półrocza 2013 r. do końca 2015 r. Kolejne raporty publikowane będą w okresach dwuletnich, natomiast dane będą gromadzone corocznie. Jednocześnie jest to piętnasty raport od początku monitorowania strategii rozwoju naszego województwa.

Niniejszy Raport, tak jak raporty dotyczące poprzednich wersji *Strategii*, opracowano z wykorzystaniem narzędzia udoskonalającego system monitorowania pn. *SMS dla Warmii i Mazur – System Monitoringu Strategii*. W raporcie wykorzystano ponadto wyniki badań i analiz dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i województwa warmińsko-mazurskiego oraz dane Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Olsztynie i Eurostatu.

Rozdział I *Najważniejsze wydarzenia w okresie II półrocza 2013 r. – 2015 r.* zawiera syntetyczny przegląd najważniejszych wydarzeń, które ułatwią czytelnikowi umieszczenie informacji przedstawionych w kolejnych rozdziałach w odpowiednim kontekście historycznym.

Rozdział II *Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych* zawiera przegląd trendów w kształtowaniu się wskaźników opisujących cel główny i cele strategiczne w horyzoncie 2011-2015 (w zależności od dostępności danych w statystyce publicznej). W rozdziale zaprezentowano pozycję regionu na tle kraju i Unii Europejskiej w odniesieniu do podstawowych mierników sytuacji ekonomicznej, społecznej i powiązań sieciowych.

Rozdział IV *Realizacja celów operacyjnych Strategii* przedstawia podejmowane w regionie działania przyczyniające się do osiągnięcia celów *Strategii*, w ramach których realizowane są projekty i inicjatywy, natomiast rozdział III *Synteza realizacji Strategii* jest próbą podsumowania wszystkich działań w badanym okresie.

Zdecydowana większość zaprezentowanych danych to informacje jednostek zaangażowanych w system monitorowania, uzupełnionych danymi zbieranymi przez jednostki samorządu terytorialnego, uczelnie, instytucje oraz inne podmioty w województwie. Ocena działań rozwojowych oraz wskazówki dotyczące przyszłości, zawarte są w rozdziałach podsumowujących: V. *Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji* oraz VI. ostatnim rozdziale Raportu *Wnioski z realizacji Strategii*.

I. Najważniejsze wydarzenia w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

Najczęściej typowanym wydarzeniem w Polsce, które – w opinii ankietowanych badania Centrum Badań Opinii Społecznej – zasłużyło na miano najważniejszego w 2014 roku, był wybór Donalda Tuska na przewodniczącego Rady Europejskiej¹ – uznała tak prawie jedna piąta badanych (17%). Część badanych za najważniejszą dla Polski uznała sytuację polityczną na Ukrainie (7%). Wskazywano także na gospodarcze skutki tych wydarzeń dla Polski będące następstwem wprowadzenia sankcji wobec Rosji – spadek naszego eksportu (zwłaszcza produktów rolnych) do tego kraju oraz na bardzo osłabioną gospodarkę Ukrainę. Na liście najważniejszych wydarzeń minionego roku pojawiły się również wydarzenia sportowe, przede wszystkim Mistrzostwa Świata w Piłce Siatkowej Mężczyzn – traktowane jako bezapelacyjny sukces organizacyjny i sportowy Polski (6%), a także kanonizacja Jana Pawła II² (3%).

Za **najważniejsze wydarzenie na arenie międzynarodowej w 2014 r.** i mające także duże znaczenie dla sytuacji w kraju, Polacy jednoznacznie uznali wojnę na Ukrainie (36% badanych). W związku z sytuacją na Ukrainie wspomniano jeszcze wydarzenia, takie jak protesty na kijowskim Majdanie oraz zestrzelenie malezyjskiego samolotu przez prorosyjskich separatystów (po 1%). Z kryzysem za naszą wschodnią granicą łączyły się również przejawy międzynarodowej solidarności i wprowadzenie sankcji gospodarczych przeciwko Rosji jako odpowiedź na jej agresywną politykę wobec Ukrainy (kolejne 3%). Łącznie zatem ponad dwie piąte ankietowanych (41%) wymieniło wydarzenia związane z kryzysem na Ukrainie jako najważniejsze w 2014 roku. Inne sprawy i konflikty międzynarodowe przywoływano sporadycznie. Dwóch na stu badanych mówiło o sytuacji na Bliskim Wschodzie, powstaniu tzw. państwa islamskiego, utworzonego na terytorium Syrii i Iraku oraz zagrożeniach płynących z jego strony.

W 2015 roku te zagrożenia, a zwłaszcza ich skutki, postrzegane rok wcześniej jako mniej istotne, stały się wydarzeniami pierwszoplanowymi³. Za najważniejsze w ubiegłym roku **wydarzenie na świecie** Polacy uznali sprawę terroryzmu islamskiego. O atakach terrorystycznych lub o terroryzmie ogólnie mówiło 13,5% ankietowanych, dalsze 6,9% wymieniło dokonany w Paryżu przez dżihadystów zamach. Drugim, niewiele rzadziej wymienianym, problemem międzynarodowym w roku 2015 był, zdaniem Polaków, masowy napływ do Europy imigrantów z rejonów objętych konfliktami zbrojnymi (15,8%). Napływ ten był skutkiem m.in. trwającej już kolejny rok wojny w Syrii, którą jako najważniejsze wydarzenie w skali świata wymieniło 5,8% badanych. Ze sprawą terroryzmu i wojny w Syrii wiąże się również problem tzw. państwa islamskiego (ISIS), którego powstanie proklamowali dżihadysty na opanowanych przez siebie terenach Iraku i Syrii, i które w minionym roku rozszerzało swoją działalność na inne kraje arabskie (zajęło m.in. część Libii). Tę kwestię jako najważniejszy problem świata wskazało 3,9% ankietowanych. Niewiele mniej osób wymieniło wyciszony ostatnio, ale wciąż trwający konflikt na Ukrainie, w Donbasie i na Krymie (3,1%).

¹ *Wydarzenie roku 2014 w Polsce i na świecie*. Komunikat z badań nr 4/2015, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, styczeń 2015 r.

² 27 kwietnia 2014 r. – w Watykanie na placu św. Piotra papież Franciszek dokonał kanonizacji papieży: Jana XXIII oraz Jana Pawła II. Na uroczystości obecny był emerytowany papież Benedykt XVI. Była to pierwsza podwójna kanonizacja papieży w XXI wieku (https://pl.wikipedia.org/wiki/2014#Wydarzenia_na_C5.9Bwiecie)

³ *Wydarzenie roku 2015 w Polsce i na świecie*. Komunikat z badań nr 3/2016, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, styczeń 2016 r.

Z kolei za **najważniejsze wydarzenie w kraju w 2015** roku Polacy jednoznacznie (prawie połowa ankietowanych) uznali wybory i ich rezultaty polityczne. Wśród wielu innych wydarzeń, które wymieniali badani, znalazły się również różnego rodzaju wydarzenia sportowe (łącznie 1,7% wskazań, w tym awans piłkarzy na Euro 2016 – 1,2%), a także fakt pełnienia przez Donalda Tuska funkcji przewodniczącego Rady Europejskiej (1,4%). Znikomy odsetek badanych za ważną uznał jeszcze kwestię imigrantów z Bliskiego Wschodu, których Polska miałaby przyjąć.

W okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r. w **województwie warmińsko-mazurskim** zakończyło się kilka ważnych inwestycji. Jedną z nich było powstanie Olsztyńskiego Parku Naukowo-Technologicznego – kompleksu biur, pracowni i laboratoriów. Otwarcie miało miejsce w dniu 6 listopada 2013 r. Park powstał przy wsparciu środków finansowych Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013. Swoje siedziby w technoparku będą miały firmy tworzące nowoczesne technologie, głównie w dziedzinie informatyki, mechatroniki i geodezji.

Pod koniec 2015 r. zakończona została również budowa Portu Lotniczego Olsztyn-Mazury. Zmodernizowana została też infrastruktura komunikacyjna, aby ułatwić pasażerom dojazd do terminala. Inwestycja została dofinansowana ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013 oraz z budżetu państwa⁴. Jest to jedyny port lotniczy w województwie warmińsko-mazurskim. Lotnisko uzyskało certyfikat Urzędu Lotnictwa Cywilnego 18 stycznia 2016 r., a pierwszy samolot rejsowy (linii Sprint Air) wystartował z Szyman 21 stycznia.

Warto dodać, że Port Lotniczy Olsztyn-Mazury zdobył drugie miejsce w kategorii *obiekty administracyjno-biurowe* w XV edycji Konkursu *O Kryształową Cegłę* na najlepszą inwestycję budowlaną po obu stronach wschodniej granicy Unii Europejskiej, na Szlaku Słońca i Śniegu. Kapituła konkursu zwróciła szczególną uwagę na elementy stanowiące rozpoznawalną symbolikę regionu, zwłaszcza układ dachu hali, a także detale architektoniczne. Nagrodzono też jeszcze jedną inwestycję z Warmii i Mazur – Centrum Rekreacyjno-Sportowe Ukiel, któremu przyznano pierwsze miejsce wśród *obiektów sportowo-rekreacyjnych*. Obiekty CRS Ukiel powstały w ramach realizacji inwestycji pn. *Budowa całorocznej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej nad jeziorem Krzywym w Olsztynie*. Jest to najnowocześniejszy na Warmii i Mazurach kompleks sportowo-rekreacyjny, zlokalizowany nad największym olsztyńskim jeziorem. W skład całorocznej infrastruktury wchodzi m.in. promenada spacerowa, ścieżki piesze i rowerowe, kawiarnia i restauracje, place zabaw, kompleks pomostów widokowych i cumowniczych, platformy i tarasy wypoczynkowe oraz zaplecza szatniowo-sanitarne o wysokim standardzie.

Przy okazji nagród warto również wspomnieć o wyróżnieniu *Markowy Samorząd*⁵, jakie otrzymało województwo za realizację międzynarodowego projektu *Warmia Mazury Senior Games* oraz nagrodę *Business Innovations Award* za innowacyjne działania w obszarze szlaku kopernikowskiego i wzmocnienie przedsiębiorczości na tym obszarze. Wyróżnionych statuetką i certyfikatem *Markowy Samorząd* poznaliśmy 27 maja 2014 r. podczas uroczystej gali w Warszawie. Nagrodzone w tym konkursie działania stanowią najlepsze praktyki w zakresie marketingu terytorialnego – w tym w obszarze planowania, finansowania oraz kontroli skuteczności i efektywności działań. Wyróżnienia przyznawane są w pięciu kategoriach: gmina miejska (łącznie z miastami na prawach powiatu), gmina wiejsko-miejska, gmina wiejska, powiat ziemski oraz województwa samorządowe. Wyróżnienie

⁴ <http://portal.warmia.mazury.pl/rozwoj-regionu/5315-oficjalna-prezentacja-mazurskiego-lotniska>

⁵ <http://portal.warmia.mazury.pl/rozwoj-regionu/2485-samorzad-województwa-z-prestizowymi-wyroznieniami>

w kategorii „województwa samorządowe” trafiło do przedstawicieli samorządu województwa warmińsko-mazurskiego, inicjatora projektu Warmia Mazury Senior Games, który jako pierwszy region przedstawił czytelną ofertę dla sportowo-aktywnych osób w wieku 45+. Natomiast wyróżnienie *Business Innovations Award* przyznają Rada Forum Innowacji oraz redakcja magazynu Polish Market, wspólnie wybierając firmy i instytucje, których dokonania w roku poprzedzającym pozwalają nazywać ich ambasadorami innowacji w Polsce. Województwo warmińsko-mazurskie wyróżnienie otrzymało za działania, związane ze szlakiem kopernikowskim.

Nie można nie wspomnieć także o zakończonej pod koniec 2015 r., trwającej kilka lat inwestycji mającej na celu przywrócenie w Olsztynie ruchu tramwajowego. Realizowana była w ramach projektu pn. *Modernizacja i rozwój zintegrowanego systemu transportu zbiorowego w Olsztynie*, dofinansowanego z Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2007-2013. Do tej pory jest to jedyny reaktywowany system komunikacji tramwajowej w Polsce⁶.

23 maja 2014 r. Komisja Europejska przyjęła Umowę Partnerstwa – dokument określający kierunki interwencji w latach 2014-2020 trzech polityk unijnych w Polsce: Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybołówstwa. Następnie 14 listopada 2014 r. został przyjęty przez rząd kontrakt terytorialny⁷, czyli porozumienie zawierane między rządem a samorządem województwa, w której określa się cele rozwojowe i przedsięwzięcia istotne dla rozwoju kraju oraz województwa. Zawiera ono listę najważniejszych inwestycji, które powinny być realizowane w regionie do 2022 roku.

Jednym z ważniejszych wydarzeń dla województwa w analizowanym okresie było powstanie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Dokument został przyjęty przez Komisję Europejską 12 lutego 2015 r. oraz zatwierdzony przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego 24 marca 2015 r. RPO WiM 2014-2020 jest programem dwufunduszowym, finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. Łączna alokacja środków unijnych na Program wynosi ponad 1,7 mld euro, z czego 72% stanowią środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego a 28% z Europejskiego Funduszu Społecznego. Do końca 2015 r. ogłoszono 28 naborów wniosków o dofinansowanie w trybie konkursowym oraz pozakonkursowym⁸.

Województwo warmińsko-mazurskie, podobnie jak cztery inne regiony (województwo lubelskie, podkarpackie, podlaskie i świętokrzyskie), skorzysta także z programu Polska Wschodnia, który Komisja Europejska zatwierdziła 16 grudnia 2014 r. Program jest dodatkowym instrumentem wsparcia rozwoju gospodarczego i społecznego dla 5 województw.

W 2014 r. obchodzono 10-lecie wstąpienia Polski do UE i z tej okazji Samorząd Województwa zorganizował konferencję pt. *Polska – 10 lat w Unii Europejskiej*, podczas której przedstawione zostały zmiany jakie zaszły w województwie w latach 2004-2014.

⁶ https://pl.wikipedia.org/wiki/Tramwaje_w_Olsztynie

⁷ <http://portal.warmia.mazury.pl/rozwoj-regionu/3371-kontrakt-terytorialny-oficjalnie-podpisany>

⁸ *Sprawozdanie roczne za lata 2014-2015 z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko – Mazurskiego na lata 2014-2020*, stanowiące Załącznik nr 1 do Uchwały nr 110/2016 Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 z dnia 25.05.2016 r.

Należałoby też wspomnieć o kilku wizytach w województwie w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.:

- 16 sierpnia 2013 r. Warmię i Mazury odwiedził Prezydent RP Bronisław Komorowski. Jego wizyta miała związek między innymi z planami rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego w kontekście przyszłej perspektywy finansowej UE. Prezydent spotkał się z samorządem województwa warmińsko-mazurskiego na konferencji zatytułowanej *Umowa partnerstwa na lata 2014-2020 w konsultacjach społecznych*, podczas której zaprezentowana została *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa do roku 2025*, a także omówiono inteligentne specjalizacje regionu. Prezydent otrzymał również statuetkę *Przyjaciół Warmii i Mazur*. Następnie w Węgorzewie odbyło się wspólne spotkanie m.in. ze środowiskiem producentów sprzętu pływającego, branży turystycznej oraz producentami produktów regionalnych.

- w dniach 30 września – 1 października 2013 r.⁹ w Łławie, na zaproszenie burmistrza Łławy, przebywał Ambasador Zjednoczonych Emiratów w Polsce Asim Mirza Al Rahmah. W trakcie wizyty zaprezentowano ofertę inwestycyjno-turystyczną regionu, omówiono także możliwości nawiązania kontaktów gospodarczych z firmami ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich. W trakcie pobytu Ambasador spotkał się z władzami miasta oraz przedstawicielami branży turystycznej i meblarskiej.

- 28 października 2013 r. prof. Jerzy Buzek, były premier polskiego rządu i były przewodniczący Parlamentu Europejskiego, odebrał w Olsztynie tytuł Honorowego Obywatela Warmii i Mazur. W trakcie wizyty wygłosił również wykład *Polska w Unii Europejskiej – doświadczenia i perspektywy* na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim.

- 12 lipca 2014 r. odbyło się spotkanie delegacji samorządowców z Armenii z przedstawicielami Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Organizatorem wizyty była Nidzicka Fundacja Rozwoju „Nida”. Celem wizyty w Polsce było zapoznanie delegacji ormiańskiej z najlepszymi przykładami sprawnego zarządzania na poziomie lokalnym i regionalnym oraz z dobrymi praktykami współpracy władz samorządowych różnego szczebla pomiędzy sobą, z organizacjami pozarządowymi i lokalnym biznesem.

- w dniach 11-14 listopada 2014 r. w naszym regionie przebywali przedsiębiorcy i dziennikarze z Austrii i Niemiec na zaproszenie Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w ramach projektu *Promocja gospodarcza Warmii i Mazur 2013+*¹⁰. Goście spotykali się z przedstawicielami lokalnych firm zainteresowanymi współpracą z partnerami biznesowymi. Wizyta miała na celu ukazanie Warmii i Mazur jako atrakcyjnego partnera gospodarczego.

⁹ <http://portal.warmia.mazury.pl/rozwoj-regionu/1434-ambasador-zea-odwiedzil-ilawe>

¹⁰ <http://portal.warmia.mazury.pl/rozwoj-regionu/3357-przedstawiciele-z-niemiec-i-austrii-na-warmii-i-mazurach>

II. Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych

1. Cel główny – Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy

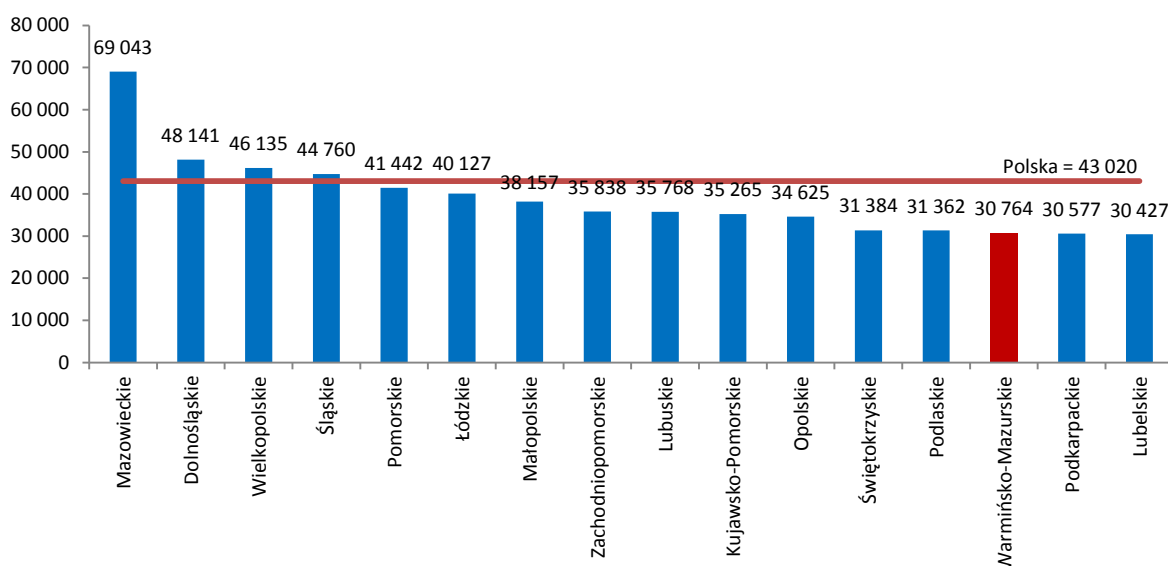
Cel główny *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025*, obejmuje trzy rodzaje spójności: ekonomiczną, społeczną i przestrzenną. Stąd też jego realizację należy rozpatrywać w trzech powyższych obszarach.

Spójność ekonomiczna

Jednym z podstawowych mierników rozwoju gospodarczego jest **poziom produktu krajowego brutto (PKB) w przeliczeniu na jednego mieszkańca**, którego wartość w województwie warmińsko-mazurskim jest jedną z najniższych w kraju. W 2013 roku PKB per capita wynosił 30 764 zł, co stanowiło 71,5% średniej krajowej. Pod tym względem województwo warmińsko-mazurskie zajmowało 14. lokatę w kraju – niższe wartości odnotowano jedynie w województwie podkarpackim i lubelskim.

Wykres nr 1

PKB per capita według województw w 2013 r. (zł – ceny bieżące)

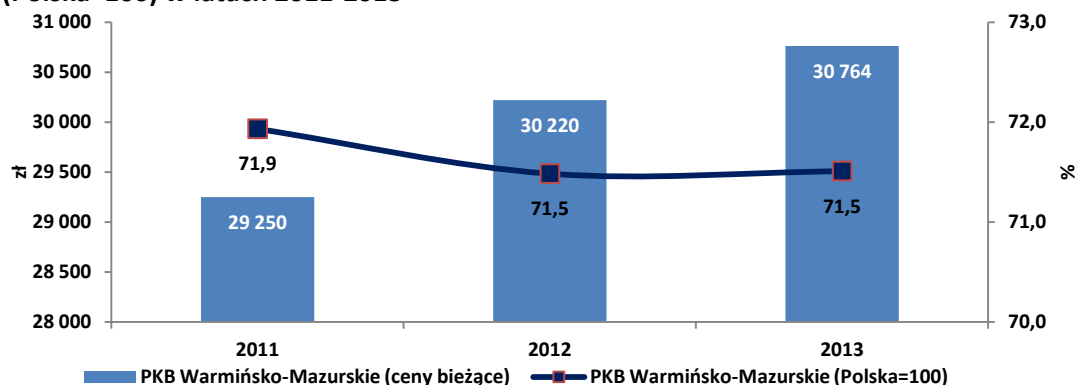

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wartość PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim w cenach bieżących z roku na rok wzrasta, aczkolwiek stopniowo maleje jego relacja do średniej krajowej. Na przykład w 2013 roku wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w cenach bieżących w porównaniu do 2011 roku wzrosła blisko o 5% (z 29 250 zł w 2011 roku do 30 764 zł w 2013 roku), natomiast w okresie tym relacja PKB per capita w stosunku do średniej krajowej zmalała (z 71,9% w 2011 r. do 71,5% w 2013 r.). Na sytuację tę wpływa polaryzacja polskich województw – regiony bogatsze, o lepszej infrastrukturze i bazie produkcyjnej rozwijają się szybciej od słabszych województw, które mają gorszą sytuację wyjściową i muszą nadrabiać zaległości rozwojowe z poprzednich lat. Należy także mieć na uwadze, iż blisko ¼ krajowego PKB generowana jest w województwie mazowieckim i to przede wszystkim bardzo dynamiczny rozwój tego regionu powoduje, iż w innych województwach maleje udział PKB per capita w relacji do średniej krajowej.

Wykres nr 2

PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim (w zł) i jego relacja do średniej krajowej (Polska=100) w latach 2011-2013

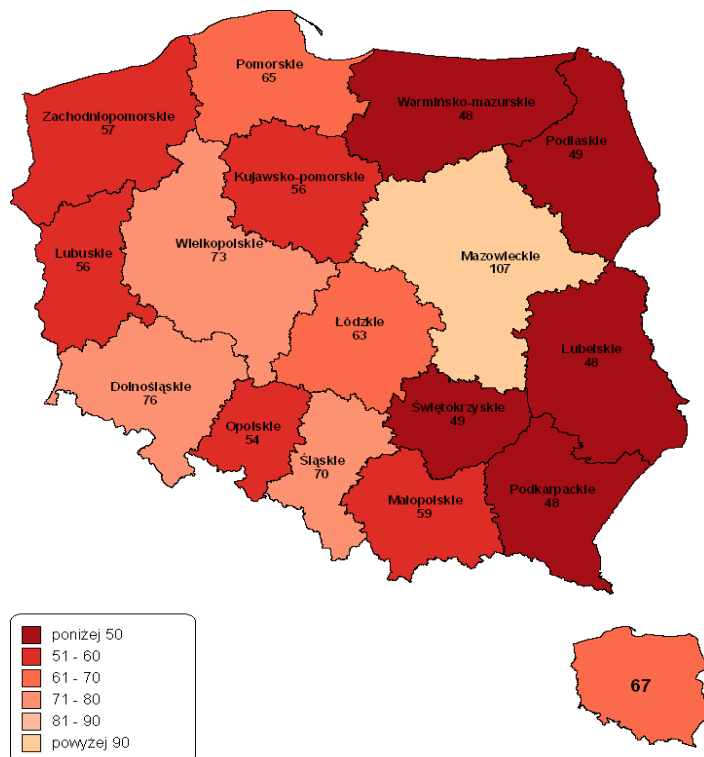

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Analizując spójność ekonomiczną nie sposób nie odnieść sytuacji gospodarczej w województwie warmińsko-mazurskim do innych regionów Unii Europejskiej. Region Warmii i Mazur razem z pozostałymi czterema województwami Polski Wschodniej charakteryzuje się najniższą w skali kraju relacją PKB per capita w stosunku do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty. W 2013 roku w województwie warmińsko-mazurskim udział ten stanowił 48% wartości ogółem dla UE-28 i pod tym względem Warmia i Mazury wraz z województwem lubelskim i podkarpackim zajęły ostatnie miejsce w kraju. Wartość niniejszego wskaźnika w pozostałych dwóch województwach Polski Wschodniej, tj. podlaskim i świętokrzyskim, była zaledwie o jeden punkt procentowy wyższa i wynosiła 49%.

Mapa nr 1

Relacja PKB per capita do UE-28 wg parytetu siły nabywczej waluty w 2013 r. (UE-28=100)

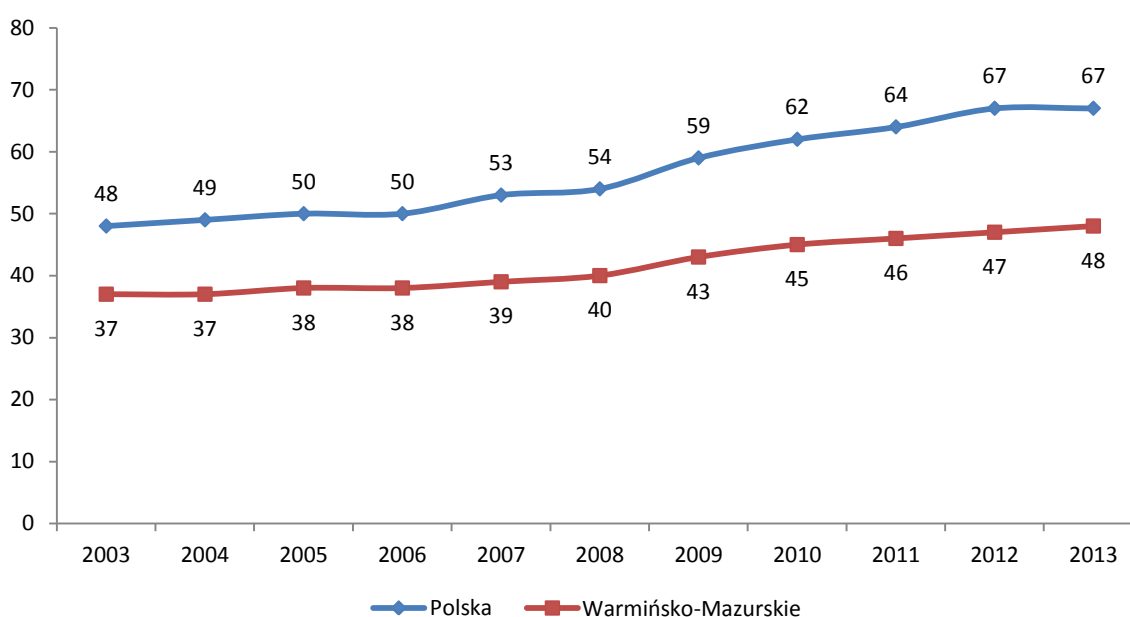

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

Niemniej województwo warmińsko-mazurskie nadrabia dystans rozwojowy, ponieważ sukcesywnie wzrasta udział jego PKB per capita w stosunku do przeciętnej wartości PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca Unii Europejskiej. Udział ten w 2011 roku kształtował się na poziomie 46% średniej unijnej, natomiast w 2013 roku wzrósł do 48%. Warto przy tym wspomnieć, że w 2003 roku wartość PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim stanowiła zaledwie 37% wartości odnotowanej średnio w Unii Europejskiej. Niniejsze dane świadczą o postępującym procesie konwergencji, czyli upodobniania się pod względem gospodarczym poszczególnych regionów UE, a tym samym wskazują na poprawę warunków życia ludności w województwie warmińsko-mazurskim, które coraz bardziej zbliżają się do standardów europejskich.

Wykres nr 3

Relacja PKB per capita do UE-28 wg parytetu siły nabywczej waluty w latach 2003-2013 (UE-28=100)

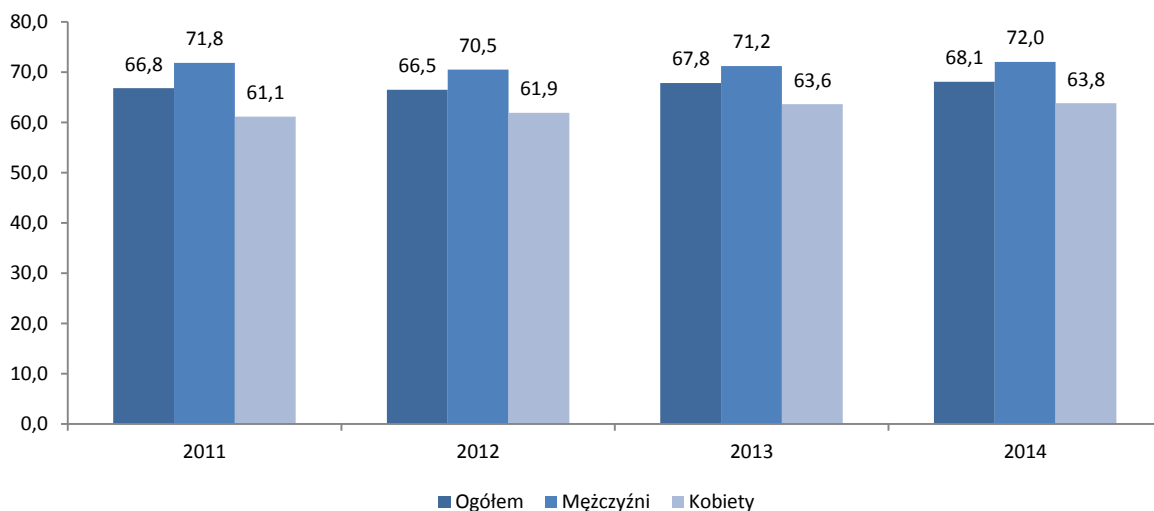
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

Spójność społeczna

W województwie warmińsko-mazurskim poprawę spójności społecznej przedstawia przede wszystkim wzrost **udziału aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców regionu w wieku produkcyjnym**. Wskaźnik ten pokazuje, jak kształtuje się udział osób, które pracują (pracujący) bądź chcą pracować (bezrobotni), w ogólnej liczbie ludności województwa w wieku produkcyjnym (tj. 18-59/64 lat). W 2014 roku wartość niniejszego wskaźnika wynosiła 68,1% (16. miejsce w kraju) i w porównaniu do 2011 roku zwiększyła się o 1,3 punktu procentowego. W analogicznym okresie w Polsce odnotowano wzrost o 2,2 punktu procentowego, z 72,1% w 2011 roku do 74,3% w roku 2014. Szczególnie ważny jest wzrost niniejszego wskaźnika wśród kobiet, które z powodu macierzyństwa i tradycyjnego modelu rodziny, w tym sprawowania funkcji opiekuńczych, wciąż charakteryzują się niższą aktywnością zawodową niż mężczyźni. W województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2014 wzrost niniejszego wskaźnika dla kobiet wyniósł 2,7 punktu procentowego, z 61,1% w 2011 do 63,8% w 2014 roku, co odpowiadało dynamice krajowej (z 67,4% w 2011 roku do 70,1% w 2014 roku).

Wykres nr 4

Udział aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnym w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2014 (w %)

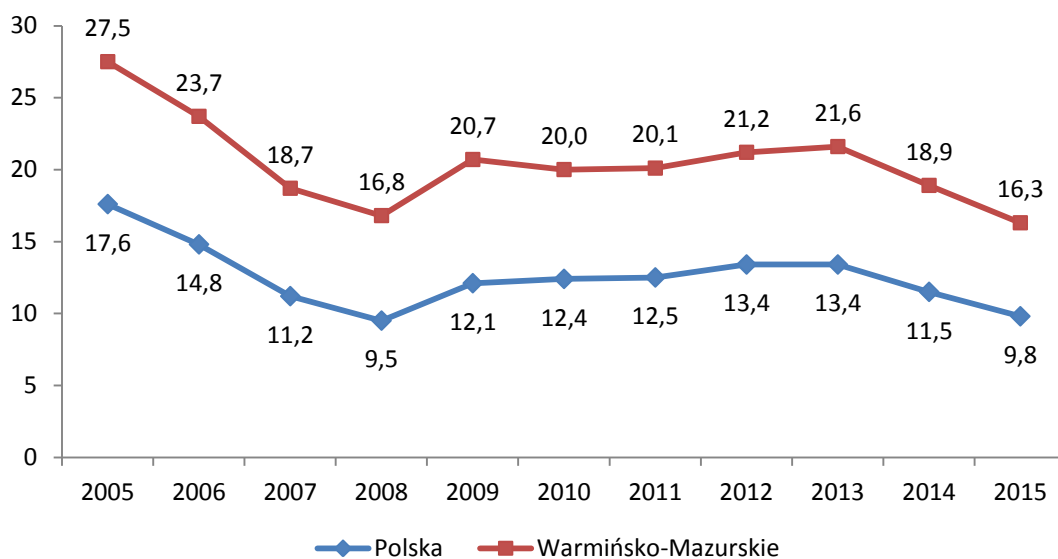

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL.

Innym miernikiem, którego zmiana wskazuje na poprawę spójności społecznej województwa, jest **stopa bezrobocia rejestrowanego**, która przedstawia stosunek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do ludności aktywnej zawodowo (tj. sumy pracujących i bezrobotnych). W 2015 roku stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie warmińsko-mazurskim kształtowała się na poziomie 16,3% i była ponad półtorakrotnie wyższa niż przeciętnie w Polsce (9,8%). Pod tym względem region Warmii i Mazur nieprzerwanie od lat zajmuje ostatnie miejsce w kraju. Niemniej jednak w porównaniu do 2011 roku stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim zmalała o 3,8 punktu procentowego i był to zdecydowanie wyższy spadek, niż przeciętnie w kraju, gdzie stopa bezrobocia zmniejszyła się o 2,7 punktu procentowego.

Wykres nr 5

Stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju w latach 2005-2015 (w %)

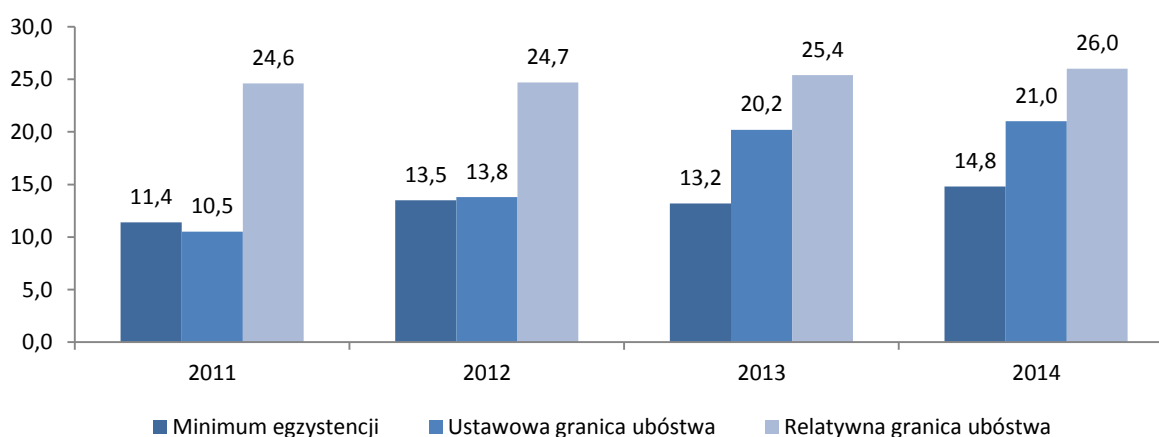
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP w Olsztynie.

Bardzo pozytywną tendencją występującą na warmińsko-mazurskim rynku pracy jest to, iż w ciągu ostatniej dekady (lata 2005-2015) systematycznie zmniejsza się dystans między stopą bezrobocia odnotowywaną w kraju i w województwie. Jeszcze w 2005 roku dystans ten był równy prawie 10 punktom procentowym kiedy to stopa bezrobocia w kraju wynosiła 17,6%, a w województwie 27,5%. Tymczasem w 2015 roku rozbieżność ta zmniejszyła się do 6,5 punktu procentowego.

Pomimo zaobserwowanego w ostatnim czasie wzrostu wartości współczynnika aktywności zawodowej i spadku bezrobocia, region Warmii i Mazur pozostaje jednym z najuboższych w skali całego kraju. Świadczą o tym najwyższe spośród wszystkich województw wskaźniki zagrożenia ubóstwem. Ustawowa granica ubóstwa¹¹ stanowi kryterium dochodowe w pomocy społecznej i wyniosła w 2014 roku 21,0%. Było to dokładnie dwa razy więcej niż w 2011 roku. Relatywna granica ubóstwa¹² była jeszcze wyższa i nadal wzrasta. Poziom wskaźnika w 2011 roku wyniósł 24,6%, natomiast w 2014 roku równał się 26,0%. Wskaźnik minimum egzystencji¹³ wyniósł w 2014 r. 14,8%, co wskazuje, że u 14,8% osób w gospodarstwach domowych wydatki były niższe lub równe poziomowi minimum egzystencji i oznacza wzrost w porównaniu do 2011 r. o 3,4 punktu procentowego.

Wykres nr 6

Wskaźniki ubóstwa w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2014 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Spójność przestrzenna

W ostatnich latach na Warmii i Mazurach widoczna jest poprawa spójności przestrzennej, co obrazują wskaźniki związane z czasem dojazdów. **Wskaźnik dostępności komunikacyjnej województwa** (wskaźnik złożony), przedstawiający sumę średnich czasów dojazdu do Olsztyna z miast powiatowych województwa drogami oraz koleją, obniżył się o ponad 10 minut i wyniósł w 2015 roku 155,7 minut w odniesieniu do 167 minut w roku 2011. W analizowanych latach zwiększyło się natężenie ruchu na drogach Warmii i Mazur. Według przeprowadzonego w 2015 roku Generalnego Pomiaru Ruchu, w województwie warmińsko-mazurskim **średni dobowy ruch roczny pojazdów silnikowych (SDRR)**

¹¹ Definicja GUS: Tzw. ustawowa granica ubóstwa - kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia z pomocy społecznej.

¹² Definicja GUS: Relatywna granica ubóstwa - 50% średnich wydatków (ekwiwalentnych) gospodarstw domowych.

¹³ Definicja GUS: Poziom minimum egzystencji obliczany przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS) - jako granica ubóstwa skrajnego. Minimum egzystencji wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.

w 2015 roku na sieci dróg krajowych Warmii i Mazur wyniósł 6 133 poj./dobę i był większy o około 8% w porównaniu z rokiem 2010. Najwyższe natężenie ruchu odnotowano na odcinku drogi krajowej nr 65 w Ełku (23 397 poj./dobę). Równie duże natężenie ruchu jest na odcinku drogi krajowej nr 51 w Bartoszycach. Tutaj średnie dobowe natężenie ruchu wyniosło 21 274 poj./dobę.

2. Cel strategiczny – Wzrost konkurencyjności gospodarki

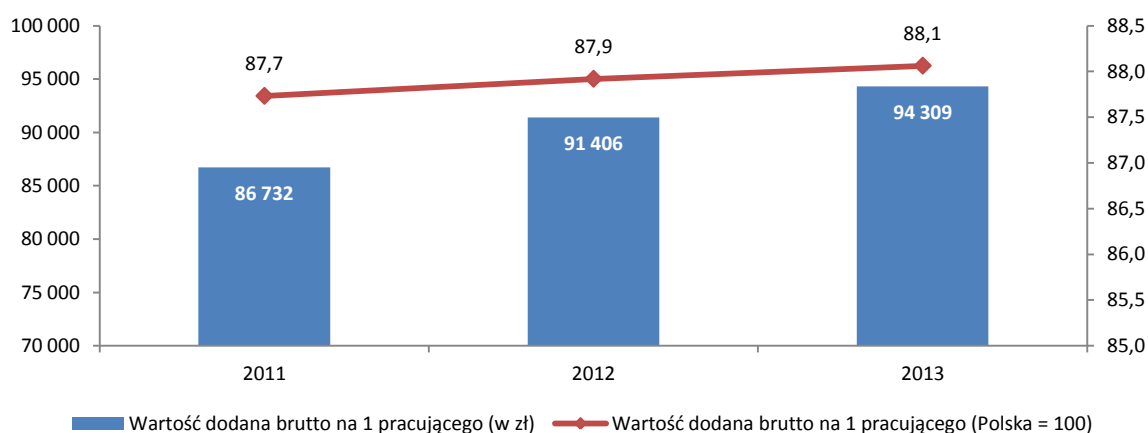
Strategia zakłada, że szeroko rozumiany wzrost konkurencyjności gospodarki województwa warmińsko-mazurskiego będzie wynikiem rozwoju inteligentnych specjalizacji, wzrostu innowacyjności firm oraz wzrostu liczby miejsc pracy.

Wzrost konkurencyjności regionu mierzy przede wszystkim **wskaźnik wartości dodanej brutto (w cenach bieżących) na 1 pracującego** według faktycznego miejsca pracy. Wskaźnik ten przedstawia, jaka część produkcji wytworzonej w określonym czasie przy pominięciu ponoszonych kosztów przypada na jednego pracującego. Innymi słowy wskaźnik ten mierzy wydajność pracy, a zarazem pokazuje jak konkurencyjna i zamożna jest gospodarka regionu.

W województwie warmińsko-mazurskim w 2013 roku wartość dodana brutto (WDB) w przeliczeniu na jednego pracownika kształtowała się na poziomie 94 309 zł (11. miejsce w kraju). Na przestrzeni ostatnich lat widoczny jest relatywnie szybszy wzrost wydajności pracy w regionie niż ma to miejsce średnio w kraju. Na przykład w 2011 roku wartość dodana brutto przypadająca na 1 pracującego wyniosła 86 732 zł (12. miejsce w kraju), a w 2013 roku nastąpił wzrost o 8,7%. Tymczasem przeciętnie w kraju wzrost ten był niższy i wyniósł 8,3%. Dzięki szybszemu wzrostowi wydajności pracy w regionie niż średnio w kraju wzrasta udział niniejszego wskaźnika w średniej ogólnopolskiej – w 2011 roku w województwie warmińsko-mazurskim wartość dodana brutto w przeliczeniu na jednego pracującego stanowiła 87,7% średniej krajowej, natomiast w 2013 roku wzrosła do 88,1%. Jeżeli tendencja ta utrzyma się w kolejnych latach, wówczas województwo warmińsko-mazurskie będzie miało duże szanse na nadrobienie zaległości rozwojowych, co przełoży się na poprawę jakości życia i zamożności jego mieszkańców.

Wykres nr 7

Wartość dodana brutto na jednego pracującego (w zł) w województwie warmińsko-mazurskim i jej relacja do średniej krajowej (Polska=100) w latach 2011-2013

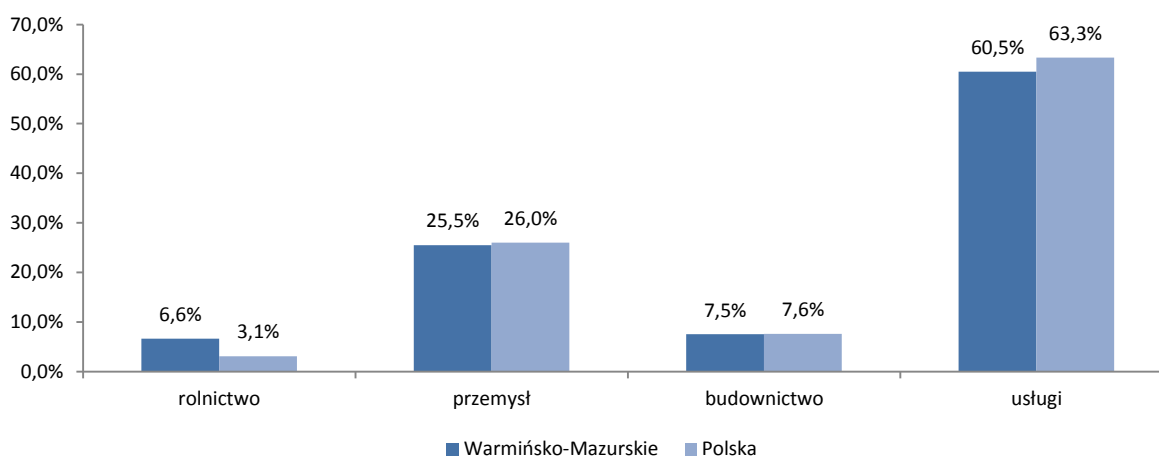

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL.

Analizując wzrost konkurencyjności gospodarki regionu warto zwrócić uwagę na **udział poszczególnych sektorów w wytworzeniu wartości dodanej brutto**. Najwyższy udział w wytwarzaniu wartości dodanej brutto w 2013 roku miał sektor usługowy, który generował 60,5% ogółu jej wartości (w kraju 63,3%). Na drugim miejscu znalazł się przemysł, który wytwarzał 25,5% całkowitej wartości dodanej brutto (w kraju 26,0%), na trzeciej lokacie uplasowało się zaś budownictwo, które odpowiadało za 7,5% wartości dodanej brutto (w kraju 7,6%). W województwie warmińsko-mazurskim w wartości dodanej brutto dość wysoki jest odsetek rolnictwa, który w 2013 roku wynosił 6,6% (w kraju 3,1%). Taki stan rzeczy wynika z konkurencyjności produkcji rolnej, która w regionie Warmii i Mazur jest jedną z najwyższych w kraju i charakteryzuje się bardzo wysoką wydajnością.

Wykres nr 8

Struktura wartości dodanej brutto w województwie warmińsko-mazurskim i Polsce w 2013 r.

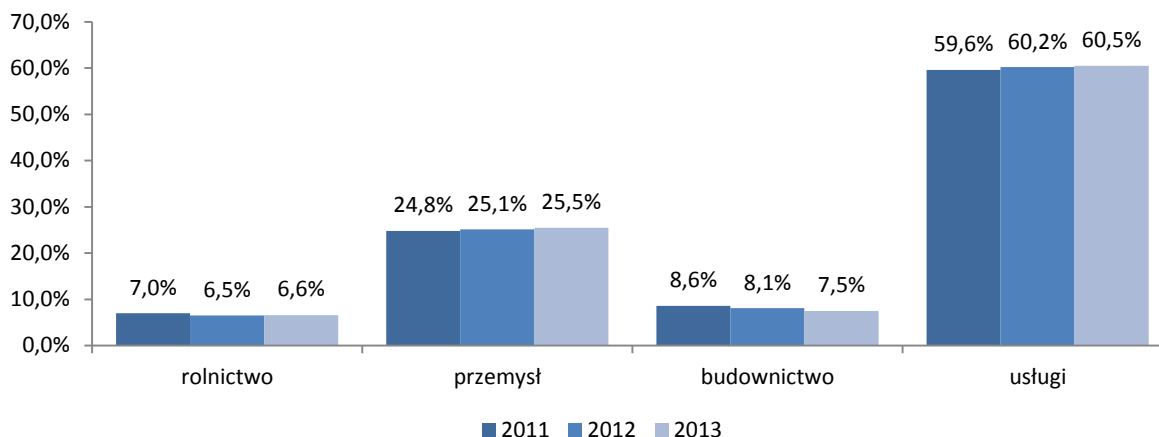

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL.

Analizując zmiany w strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2013 okazuje się, że jest ona dość stała i nie zmienia się znacząco. Aczkolwiek w analizowanym okresie widoczny jest niewielki wzrost odsetka usług w tworzeniu WDB (z 59,6% w 2011 r. do 60,5% w 2013 r.) oraz wzrostu odsetka przemysłu (z 24,8% w 2011 r. do 25,5% w 2013 r.). Zwiększenie produkcji przemysłu jest zjawiskiem pozytywnym, ponieważ przemysł znajduje się na pierwszym planie w nowym modelu wzrostu dla gospodarki UE, jaki przedstawiono w strategii *Europa 2020*. Dzieje się tak, ponieważ dzięki produkcji przemysłowej możliwy jest szybszy wzrost gospodarczy i poprawa sytuacji na rynku pracy. Jednocześnie w analizowanym czasie w strukturze WDB widoczny jest niewielki spadek rolnictwa (z 7,0% w 2011 roku do 6,6% w 2013 roku) oraz budownictwa (z 8,6% w 2011 roku do 7,5% w 2013 roku), którego kondycja mocno ucierpiała na skutek kryzysu gospodarczego zapoczątkowanego w Stanach Zjednoczonych w 2007 roku.

Wykres nr 9

Zmiany w strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2013

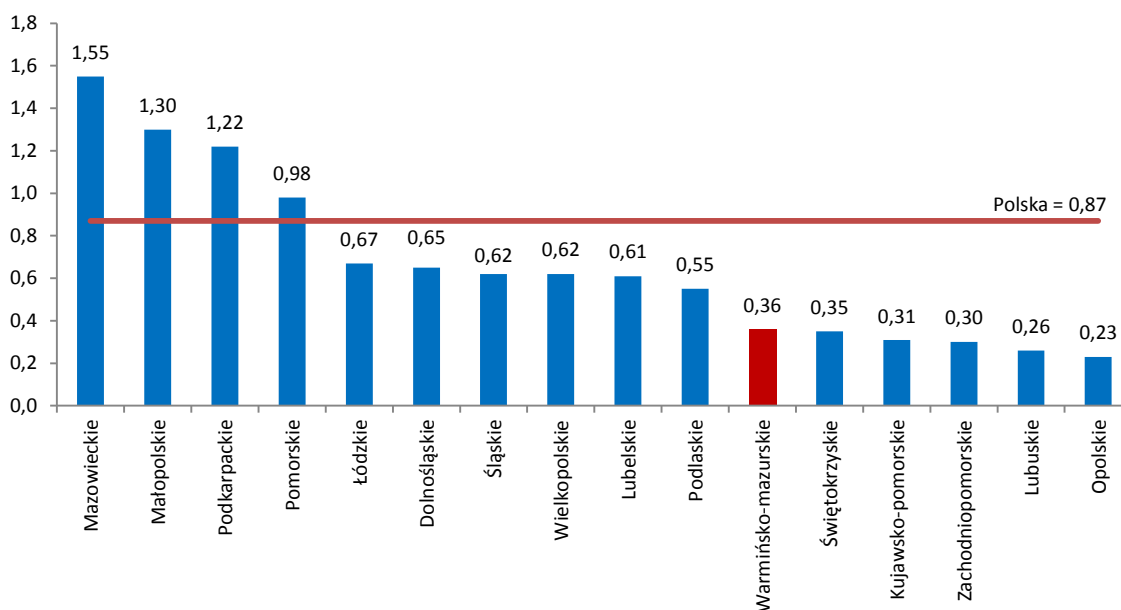

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL.

Wzrost wydajności pracy niewątpliwie powiązany jest ze wzrostem innowacyjności firm, a to wiąże się z wysokością **wydatków na działalność badawczo-rozwojową (B+R) wyrażoną jako procent PKB (GERD¹⁴)**. W województwie warmińsko-mazurskim nakłady te w 2013 roku stanowiły 0,36% PKB, co plasowało region na 11. miejscu w kraju. Największy odsetek odnotowano natomiast w województwie mazowieckim (1,55%), małopolskim (1,30%) oraz podkarpackim (1,22%), tj. województwach, w których ulokowane są komercyjne centra badawcze przedsiębiorstw prywatnych (np. branża lotnicza w województwie podkarpackim). Dla porównania w 2013 roku w skali kraju udział nakładów na B+R w PKB kształtował się na poziomie 0,87%.

Wykres nr 10

Nakłady na działalność B+R jako % PKB w 2013 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

¹⁴ GERD – Gross Domestic Expenditure on R&D – Krajowe wydatki na badania i rozwój ogółem.

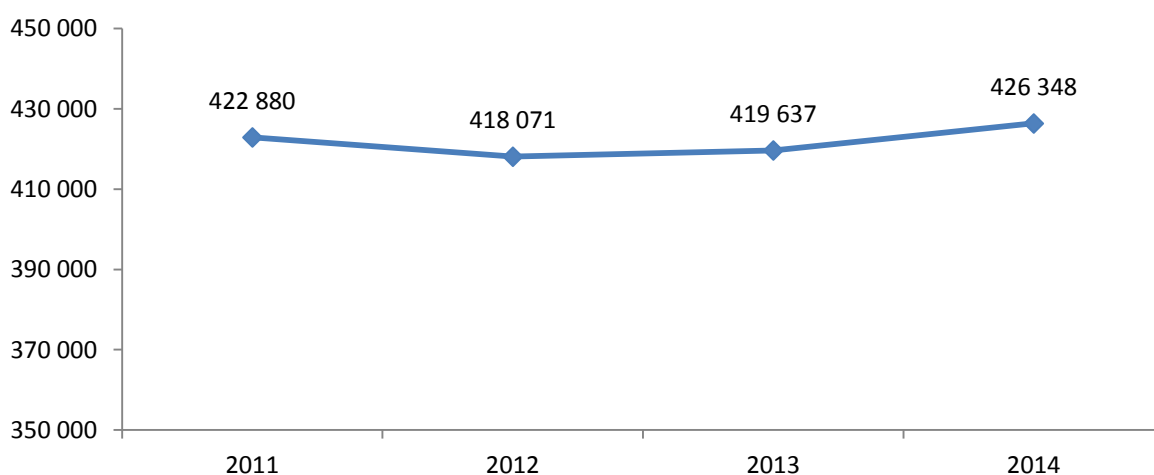
W województwie warmińsko-mazurskim w 2013 roku nakłady na działalność B+R wyrażone jako procent PKB były niższe niż w latach poprzednich. Na przykład w stosunku do 2011 roku zmalały one o 0,12 punktu procentowego (z 0,48% w 2011 roku do 0,36% w 2013 roku) i był to najwyższy spadek w skali całego kraju. Jednocześnie w analizowanym okresie wartość niniejszego wskaźnika dla kraju wzrosła o 0,12 punktu procentowego (z 0,75% w 2011 roku do 0,87% w roku 2013).

Pomimo relatywnie niskiego odsetka nakładów na działalność B+R w relacji do PKB, w województwie warmińsko-mazurskim na przestrzeni ostatnich lat zwiększa się **odsetek innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych** oraz wzrasta **liczba jednostek aktywnych badawczo**. W 2011 roku w województwie warmińsko-mazurskim innowacyjne przedsiębiorstwa przemysłowe stanowiły 15,49% ogółu przedsiębiorstw tego sektora w regionie. W 2014 roku ich udział zwiększył się natomiast do 17,38%, przynosząc awans w rankingu województw – z 10. lokaty w kraju w 2011 roku na 9. miejsce w 2014 roku. W 2014 roku, w stosunku do 2011 roku, na Warmii i Mazurach o ponad połowę wzrosła także liczba jednostek aktywnych badawczo. W 2011 roku w regionie były bowiem 42 jednostki badawcze, zaś w 2014 roku ich liczba wzrosła do 64 – wzrost o 52,4%, co niewiele różniło się od dynamiki krajowej (56,5%).

Wzrost konkurencyjności gospodarki przekłada się na zwiększenie liczby pracujących, co na przestrzeni ostatnich lat można zaobserwować w województwie warmińsko-mazurskim. W 2014 roku w regionie Warmii i Mazur pracowało bowiem 426 348 osób, czyli blisko o 3,5 tysiąca więcej niż w 2011 roku. W analizowanym okresie wzrost liczby pracujących wyrażony w procentach wyniósł 0,82% (w kraju 2,35%) i pod tym względem województwo zajęło 14. lokatę w kraju. Wzrost zatrudnienia nie był jednak dany wszystkim województwom, ponieważ w analizowanym okresie w województwie świętokrzyskim, jako jedynym w kraju, odnotowano spadek liczby pracujących o 0,6%.

Wykres nr 11

Liczba pracujących w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

3. Cel strategiczny – Wzrost aktywności społecznej

Zgodnie ze *Strategią* wzrost aktywności społecznej dokonywany jest przez rozwój kapitału społecznego, a także wzrost dostępności i jakości usług publicznych. Stąd też realizację drugiego celu strategicznego monitorują dwa wskaźniki.

Pierwszym z nich jest **wskaźnik syntetyczny aktywności społecznej**, który składa się z następujących wskaźników składowych:

- dynamika liczby ludności,
- odsetek ludności w wieku do 25 lat,
- odsetek studentów,
- odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu.

Im wartość wskaźnika syntetycznego bliższa zeru, tym mniejsze różnice w poziomie aktywności społecznej w województwie i kraju. W 2011 roku wartość niniejszego wskaźnika wyniosła -0,074, natomiast w 2013 roku kształtowała się na poziomie -0,094. Oznacza to, że pomimo poprawy sytuacji w regionie pod względem aktywności społecznej, zwiększyły się rozbieżności pomiędzy krajem i województwem. Spowodowane jest to tym, iż procesy związane ze wzrostem aktywności społecznej zachodzą szybciej w kraju niż ma to miejsce w województwie warmińsko-mazurskim, na co wskazuje analiza wartości wskaźników wchodzących w skład wskaźnika syntetycznego.

- **Dynamika liczby ludności.** Liczba ludności w ujęciu rocznym jest relatywnie stała zarówno w województwie warmińsko-mazurskim jak i w kraju – liczba ludności nie zmienia się znacząco. Jednakże w dłuższej perspektywie, porównując stan ludności w roku 2011 i 2013 roku, okazuje się, że liczba mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego zmniejszyła się o 0,39%, tj. o 5 681. W tym samym czasie procentowy spadek liczby ludności średnio w Polsce był niższy i wyniósł 0,11%.
- **Odsetek ludności w wieku do 25 lat.** Ludność województwa na tle kraju pozostaje relatywnie młoda, co przedstawia odsetek ludności w wieku do 25 lat. W 2013 roku wyniósł on 28,3% i był o 1,0 punkt procentowy wyższy niż w kraju. Jednakże maleje przewaga województwa wobec kraju pod względem odsetka młodych osób, ponieważ w 2011 roku różnica pomiędzy odsetkiem ludności do 25 lat, żyjących na Warmii i Mazurach a Polską była wyższa i wynosiła 1,2 punktu procentowego.
- **Odsetek studentów w ludności ogółem.** Zarówno w województwie warmińsko-mazurskim, jak i w kraju, maleje udział studentów w ogólnej liczbie ludności. W 2013 roku studenci na Warmii i Mazurach stanowili 2,7% mieszkańców i w porównaniu do 2011 roku wartość ta zmniejszyła się o 0,5 punktu procentowego. W analizowanym okresie odsetek studentów w kraju zmniejszył się także o 0,5 punktu procentowego, z 4,5 w 2011 roku do 4,0 w roku 2013.
- **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu.** Na Warmii i Mazurach wartość niniejszego wskaźnika w 2013 roku wynosiła 61,5% (w Polsce 68,8%) i w porównaniu do 2011 zwiększyła się o 3,4 punktu procentowego. W kraju wzrost ten wyniósł natomiast 6,5 punktu procentowego. Tym samym zwiększyła się różnica pomiędzy wartością odsetka gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu w kraju i w regionie. W 2011 r. różnica ta wynosiła 4,2 punktu procentowego, natomiast w 2013 roku zwiększyła się do 7,3 punktu procentowego.

Tabela nr 1

Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika aktywności społecznej w 2011 r. i 2013 r.

Wyszczególnienie	Rok	Polska	Warmińsko-Mazurskie	
			Wartość	Polska = 100
Dynamika liczby ludności (w stosunku do roku poprzedniego)	2011	0,0	0,0	x
	2013	0,0	0,0	x
Odsetek ludności w wieku do 25 lat	2011	28,8	30,0	104,2
	2013	27,3	28,3	103,7
Odsetek studentów w ludności ogółem	2011	4,5	3,2	71,1
	2013	4,0	2,7	67,5
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu	2011	62,3	58,1	93,3
	2013	68,8	61,5	89,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL.

Drugim miernikiem obrazującym realizację celu szczegółowego *Wzrost aktywności społecznej* jest wskaźnik **dostępności usług publicznych**, który składa się z następujących wskaźników cząstkowych:

- odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym,
- średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej,
- liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przypadająca na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku ucznia,
- liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców,
- liczba osób przypadająca na 1 zakład opieki zdrowotnej,
- zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych,
- miejsca w placówkach stacjonarnych pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców,
- ludność przypadająca na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych.

Jeżeli wartość niniejszego wskaźnika pozostaje bliższa zeru, tym mniejsze zróżnicowanie i większa spójność między województwem i krajem w dostępie do usług publicznych.

W 2012 roku wartość wskaźnika dostępności usług publicznych wyniosła 0,065¹⁵ i w porównaniu do roku 2011 uległa spadkowi (0,071). Oznacza to, iż nastąpił proces konwergencji (upodobnienia się) województwa warmińsko-mazurskiego do kraju pod względem dostępności do usług publicznych. Przede wszystkim na proces ten wpłynęła poprawa sytuacji pod względem liczby lekarzy w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, liczby osób przypadających na 1 zakład opieki zdrowotnej, liczby miejsc w placówkach stacjonarnych pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców oraz liczby ludności przypadającej na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych. Szczegółowe informacje dotyczące kształtowania się i zmiany wartości poszczególnych wskaźników cząstkowych wchodzących w skład zbiorczego wskaźnika dostępności usług publicznych przedstawiono w poniższej tabeli.

¹⁵ Brak bardziej aktualnych danych umożliwiających obliczenie wartości wskaźnika dla następnych lat. Ze względów metodologicznych w celu obliczenia wartości wskaźnika syntetycznego na dany rok należy posłużyć się wartościami wskaźników cząstkowych obrazujących sytuację w tym danym roku. Z uwagi na fakt, iż GUS w przypadku wskaźnika „liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przypadająca na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku ucznia” najbardziej aktualne dane przedstawia na rok 2012, nie istnieje możliwość obliczenia wartości wskaźnika syntetycznego na kolejne lata.

Tabela nr 2

Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład wskaźnika dostępności usług publicznych w 2011 r. i 2012 r.

Wyszczególnienie	Rok	Polska	Warmińsko-Mazurskie	
			Wartość	Polska = 100
Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	2011	69,2	60,1	86,8
	2012	69,7	60,4	86,7
Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej	2011	22,63	22,76	100,6
	2012	27,10	25,68	94,8
Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przypadająca na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku ucznia	2011	21,6	22,4	103,7
	2012	20,2	20,9	103,5
Liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców	2011	20,9	18,2	87,1
	2012	22,1	19,6	88,7
Liczba osób przypadająca na 1 zakład opieki zdrowotnej	2011	2 012	1 802	89,3
	2012	1 985	1 802	90,8
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	2011	4,7	4,7	100,0
	2012	4,6	4,1	89,1
Miejsca w placówkach stacjonarnych pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców	2011	27,4	31,2	113,9
	2012	28,1	32,6	116,0
Ludność przypadająca na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych	2011	505,8	901,7	178,3
	2012	494,7	900,5	182,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL oraz CKE.

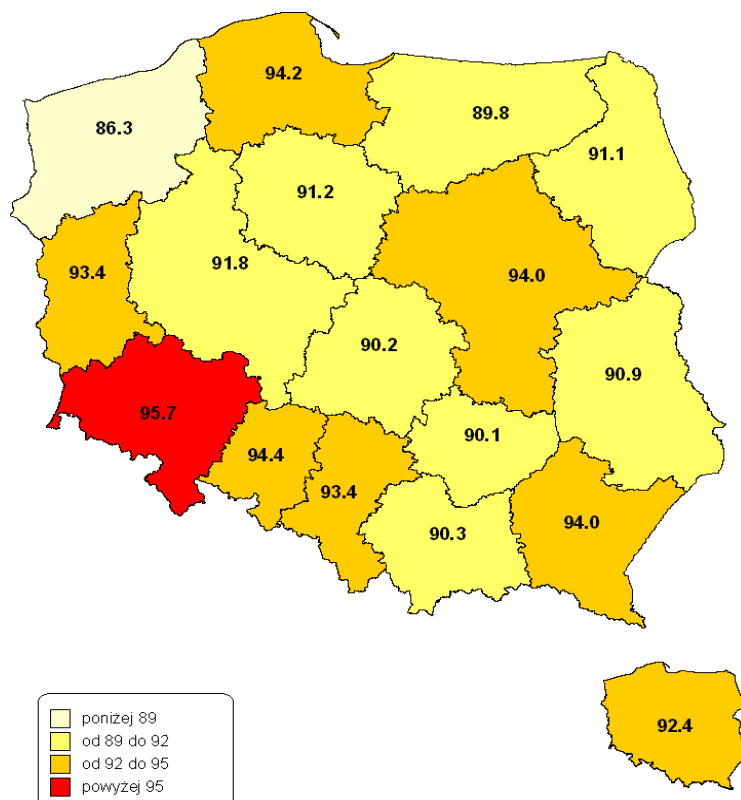
4. Cel strategiczny – Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych, które odgrywają szczególną rolę w rozwoju, monitorują dwa wskaźniki: odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną oraz syntetyczny wskaźnik efektów współpracy sieciowej.

W województwie warmińsko-mazurskim wzrasta **odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną**. W 2011 roku wynosił on 88,7% (w kraju 90,2%), zaś w 2014 roku kształtował się on na poziomie 89,8% (w kraju 92,4%). Oznacza to, że odsetek ten na Warmii i Mazurach kształtował się na podobnym poziomie jak w województwie małopolskim (90,3%) lub łódzkim (90,2%), czyli województwach o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego niż województwo warmińsko-mazurskie.

Mapa nr 2

Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną w 2014 roku (w %)

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL.

Drugim wskaźnikiem mierzącym realizację celu strategicznego *Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych* jest **syntetyczny wskaźnik efektów współpracy sieciowej** składający się z trzech wskaźników cząstkowych:

- saldo migracji zagranicznych,
- liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców,
- liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców.

Wskaźnik ten w sposób kompleksowy ukazuje sytuację w powyższych obszarach w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju, przy czym im jego wartość bliższa zeru, tym większa konwergencja (podobieństwo) pomiędzy województwem a krajem.

W 2014 roku wartość wskaźnika wyniosła -0,283 i w porównaniu do 2011 roku (-0,251), będącego rokiem bazowym, jego wartość była mniej korzystna. Oznacza to wzrost rozbieżności sytuacji w regionie i kraju. Na taki stan rzeczy wpłynęła zmiana w relacjach pomiędzy wartościami wskaźników cząstkowych mierzonych w województwie i średnio w Polsce. W analizowanym czasie na Warmii i Mazurach pogorszyła się bowiem sytuacja migracyjna, zmniejszyła się liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców, a także w stosunku do średniej krajowej uległa zmianie relacja pomiędzy liczbą turystów zagranicznych korzystających z noclegów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. Warto zatem pokrótce przyjrzeć się wskaźnikom cząstkowym.

W 2011 roku, będącym rokiem bazowym, **saldo migracji zagranicznych** w województwie warmińsko-mazurskim wyniosło -44 (6. miejsce w kraju), co stanowiło 1,0% salda krajowego (-4 334). W 2014 roku saldo migracji na Warmii i Mazurach kształtowało się natomiast na poziomie -782 (9. miejsce

w kraju) i stanowiło 5,0% wartości odnotowanej w całej Polsce (-15 750). Oznacza to, że w analizowanym okresie wkład regionu w stan krajowego salda migracji zagranicznych wzrósł o 4 punkty procentowe, z 1,0% w 2011 roku do 5,0% w roku 2014. Powyższe dane świadczą nie tylko o wzroście liczby migrujących, ale też o nasileniu skali tego negatywnego zjawiska.

Rozwarstwienie relacji pomiędzy województwem a krajem widoczne jest także w przypadku wskaźnika **liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców**. W 2011 roku wartość tego wskaźnika na Warmii i Mazurach wynosiła 2,2 przy średniej krajowej kształtującej się na poziomie 6,5. Pod tym względem województwo warmińsko-mazurskie zajmowało 11. miejsce w kraju. W 2014 roku poziom niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazur zmalał do 2,1 (13. miejsce kraju), natomiast średnio w kraju wzrósł do 6,9. Zmiana ta spowodowała, iż nastąpiło rozwarstwienie sytuacji pomiędzy województwem a krajem – w 2011 roku wartość przedmiotowego wskaźnika na Warmii i Mazurach wynosiła 33,8% średniej krajowej, natomiast w 2014 roku spadła do 30,4%.

W analizowanych latach zwiększyło się także zróżnicowanie pomiędzy regionem a krajem w przypadku **liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców**. W 2011 roku wartość tego wskaźnika w województwie warmińsko-mazurskim wynosiła 104,9, co stanowiło 91,7% średniej ogólnopolskiej (114,4). Co prawda w 2014 roku jego poziom w regionie Warmii i Mazur zwiększył się do 120,4, to w kraju wzrost ten był szybszy, gdyż liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców wyniosła 142,2. Tym samym w 2014 r. wartość niniejszego wskaźnika w regionie stanowiła 84,7% średniej krajowej.

Tabela nr 3

Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika efektów współpracy sieciowej w 2011 r. i 2014 r.

Wyszczególnienie	Rok	Polska	Warmińsko-Mazurskie	
			Wartość	Polska = 100
Saldo migracji zagranicznych	2011	-4 334	-44	1,0
	2014	-15 750	-782	5,0
Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	2011	6,5	2,2	33,8
	2014	6,9	2,1	30,4
Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców	2011	114,4	104,9	91,7
	2014	142,2	120,4	84,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL.

5. Cel strategiczny – Nowoczesna infrastruktura rozwoju

Realizację czwartego celu strategicznego monitorują dwa wskaźniki: wskaźnik syntetyczny infrastruktury oraz średni czas dojazdu do Olsztyna (w transporcie drogowym) z gmin województwa.

Wskaźnik syntetyczny infrastruktury składa się z następujących wskaźników cząstkowych:

- długość dróg utwardzonych na 100 km²,
- długość linii kolejowych (eksploatowanych) na 100 km²,
- odsetek korzystających z kanalizacji,
- odsetek korzystających z gazu,
- odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu.

Niniejszy wskaźnik kompleksowo przedstawia informacje o rozwoju infrastruktury w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju. Im jego wartość bliższa zeru, tym większa konwergencja (podobieństwo) pomiędzy województwem a krajem. Zgodnie ze *Strategią* założono, że jego wartość w 2025 roku powinna kształtować się na poziomie -0,159. Tymczasem w 2013 roku wartość wskaźnika syntetycznego infrastruktury wyniosła -0,185 i porównaniu do 2011 roku (-0,161) była mniej korzystna, co oznacza wzrost różnic w rozwoju infrastruktury między regionem Warmii i Mazur a wartościami odnotowywanymi przeciętnie w Polsce. Do takiego stanu rzeczy przyczyniło się obniżenie udziału wartości wskaźników cząstkowych odnotowanych w województwie w średnich wartościach ogólnopolskich:

- **Długość dróg utwardzonych na 100 km².** W 2011 roku wartość niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazurach wyniosła 53,27 km na 100 km² i stanowiła 59,4% średniej krajowej. W 2013 roku jego wartość co prawda wzrosła do 54,11 km na 100 km², ale jego udział w średniej krajowej kształtował się na podobnym poziomie, tj. 59,3%.
- **Długość linii kolejowych (eksploatowanych) na 100 km².** W 2013 roku, w stosunku do roku 2011, wartość niniejszego wskaźnika obniżyła się zarówno w regionie Warmii i Mazur jak i w kraju. W 2011 roku wartość ta w województwie warmińsko-mazurskim wynosiła 5,12 km na 100 km², co stanowiło 79,1% średniej krajowej, zaś w 2014 roku zmniejszyła się do 4,46 km na 100 km² – 72,2% przeciętnej wartości odnotowanej w kraju.
- **Odsetek korzystających z kanalizacji.** Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się wyższym odsetkiem osób korzystających z kanalizacji niż ma to miejsce średnio w kraju. W 2011 roku było to 66,79%, przy średniej ogólnopolskiej wynoszącej 63,54%. W 2013 roku odsetek ten na Warmii i Mazurach kształtował się natomiast na poziomie 68,29%, a w kraju na poziomie 65,07%. Jednocześnie zmniejszyła się relacja pomiędzy województwem a krajem, z 1,051 w 2011 roku do 1,049 w 2013 roku.
- **Odsetek korzystających z gazu.** W województwie warmińsko-mazurskim występuje niższy odsetek osób korzystających z gazu niż średnio w kraju. W 2013 roku w regionie Warmii i Mazur wyniósł on 42,8% i w porównaniu do 2011 roku zmniejszył się o 0,5 punktu procentowego. W analizowanym okresie w kraju wystąpił także spadek wartości niniejszego wskaźnika, ale tylko o 0,1 punktu procentowego, z 52,5% w 2011 roku do 52,4% w roku 2013.
- **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu.** Na Warmii i Mazurach wzrasta odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu. W 2011 roku wyniósł on 58,1%, a w 2013 roku zwiększył się do 61,5%, tj. o 3,4 punktu procentowego. Tymczasem w kraju wzrost ten był szybszy, gdyż wyniósł 6,5 punktu procentowego, tj. z 62,3% w 2011 roku do 68,8% w 2013 roku. Dynamika ta wpłynęła na zwiększenie rozbieżności pomiędzy krajem a województwem.

Tabela nr 4

Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika infrastruktury w 2011 r. i 2013 r.

Wyszczególnienie	Rok	Polska	Warmińsko-Mazurskie	
			Wartość	Polska = 100
Długość dróg utwardzonych na 100 km ²	2011	89,68	53,27	59,4
	2013	91,20	54,11	59,3
Długość linii kolejowych (eksploatowanych) na 100 km ²	2011	6,47	5,12	79,1
	2013	6,18	4,46	72,2
Odsetek korzystających z kanalizacji	2011	63,54	66,79	105,1
	2013	65,07	68,29	104,9
Odsetek korzystających z gazu	2011	52,5	43,3	82,5
	2013	52,4	42,8	81,7
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu	2011	62,3	58,1	93,3
	2013	68,8	61,5	89,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL.

Drugim wskaźnikiem monitorującym cel szczegółowy *Nowoczesna infrastruktura rozwoju* jest wskaźnik *średni czas dojazdu do Olsztyna (w transporcie drogowym) z gmin województwa*. Jego wartość w 2014 roku pozostała bliska wartości z 2011 roku i wynosiła 75 minut. W tym miejscu warto wspomnieć, że dzięki licznym inwestycjom w infrastrukturę transportową skrócił się średni czas dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym). W 2011 roku wynosił on 374 minuty, a w roku 2016 już 336 minut. Oznacza to, że region Warmii i Mazur staje się bardziej spójny przestrzennie z innymi województwami.

III. Synteza realizacji Strategii

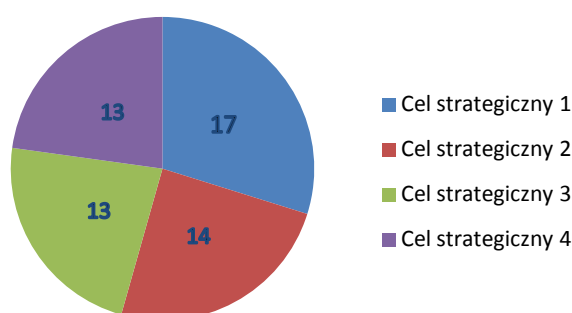
Monitorowanie *Strategii* odbywa się poprzez identyfikację działań strategicznych¹⁶, w ramach których realizowane są projekty¹⁷ i inicjatywy¹⁸. Agregacja danych odbywa się przy użyciu wskaźników określonych w narzędziu *SMS dla Warmii i Mazur*, umożliwiającym ilościowe określenie stanu realizacji *Strategii*. Szeroki zakres działań strategicznych, jak również trudności w pozyskiwaniu niektórych informacji powodują, że nie zawsze możliwa jest identyfikacja wszystkich projektów i inicjatyw. W związku z tym, wartości niektórych wskaźników (a zwłaszcza ich sumy na poziomie priorytetów i całego dokumentu) analizowane w Raporcie należy traktować jako szacunkowe i na pewnym poziomie ogólności. Tym bardziej, że ze względu na 2,5-letni okres, jaki obejmuje niniejszy Raport, oszacowanie pewnych wskaźników bądź wydatków powodowało pewne trudności, gdyż w przypadku części projektów i inicjatyw nie jest prowadzony półroczny monitoring.

W celu uzyskania strategicznego charakteru monitoringu, dokładane są starania, aby dane były w wysokim stopniu zagregowane (co osiąga się dzięki przyporządkowaniu różnego rodzaju przedsięwzięć do jednego wspólnego działania/projektu o charakterze strategicznym)¹⁹. Takie postępowanie ma na celu syntetyczne zaprezentowanie dotychczas podejmowanych działań i ułatwienie oceny stopnia realizacji *Strategii*.

W okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r. zrealizowano 57 działań, w tym 17 w ramach celu strategicznego 1, 14 w ramach celu strategicznego 2 i po 13 w ramach celu strategicznego 3 i 4.

Wykres nr 12

Liczba działań w celach strategicznych Strategii w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS

Największą liczbę działań zidentyfikowano w celu operacyjnym 2.2. *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych* – 9 oraz w celach 3.1. *Doskonalenie administracji* i 4.1. *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności* – po 7. W ramach działań zidentyfikowano 889 projektów oraz 585 inicjatyw.

¹⁶ Działaniem jest aktywność, która bezpośrednio odnosi się do zapisu Strategii w ramach celu operacyjnego.

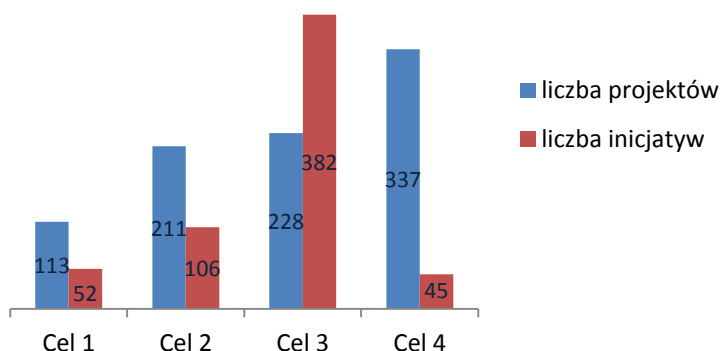
¹⁷ Z projektem mamy do czynienia, gdy jest określony np.: tytuł, budżet, harmonogram, struktura zarządzająca.

¹⁸ Inicjatywą może być spotkanie, koordynacja kontaktów, lobbowanie na rzecz czegoś. Inicjatywami są wszystkie rodzaje aktywności, które nie są formalnie wpisane w ramy określonych projektów. Projekty również mogą składać się z inicjatyw, jednak takie inicjatywy traktowane są jako inicjatywy projektowe i nie są wyodrębniane.

¹⁹ W związku z tym, mniejsza liczba wykazanych projektów/inicjatyw niekoniecznie musi być postrzegana negatywnie, może to również oznaczać, że w danym wypadku możliwa i sensowna była ich agregacja na wyższym poziomie.

Wykres nr 13

Liczba projektów i inicjatyw w celach strategicznych Strategii w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

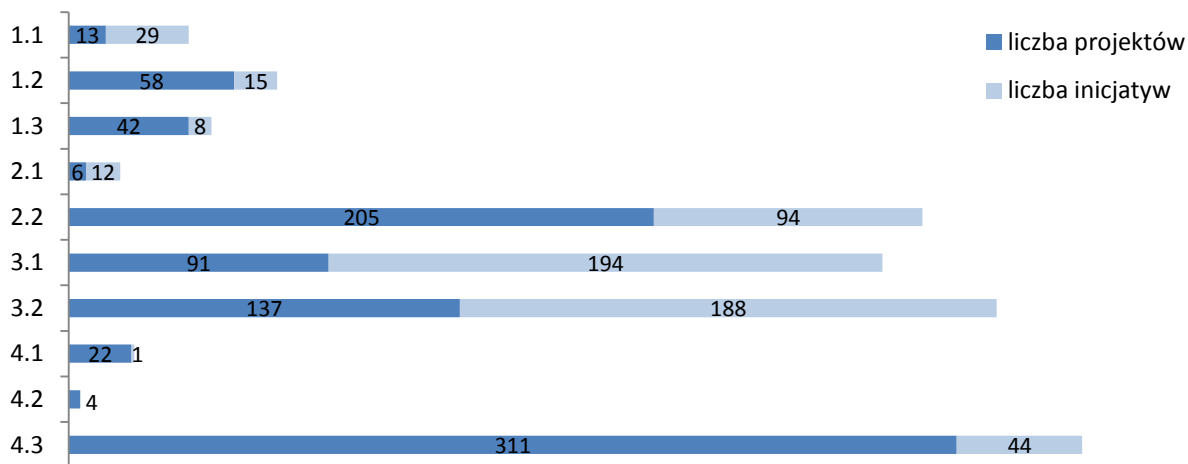

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Największa liczba projektów została zrealizowana w celach operacyjnych: 4.3. *Poprawa jakości i ochrona środowiska* – 311, 2.2 *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych* – 205 oraz 3.2 *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 137. Najwięcej inicjatyw podjęto w ramach celu 3.1 *Doskonalenie administracji* – 194 i 3.2 *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 188.

Wykres nr 14

Liczba projektów i inicjatyw w celach operacyjnych w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

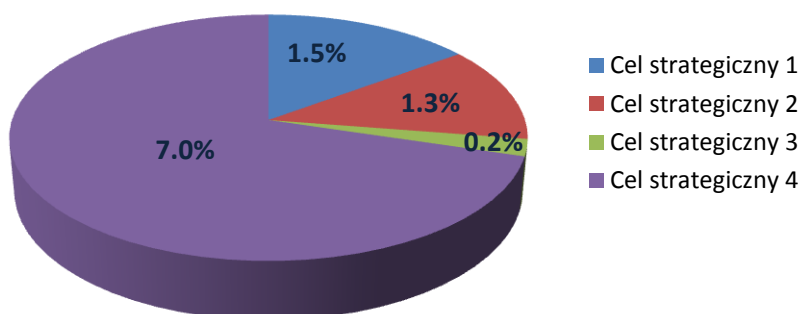

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Bardziej miarodajnym wskaźnikiem poziomu realizacji *Strategii* są wydatki, które poniesiono w ramach projektów i inicjatyw. W okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r. realizacja *Strategii* zaangażowała środki finansowe na poziomie około 8,9 mld zł. Na realizację celu strategicznego 1 wydano 1,3 mld zł, celu strategicznego 2 – 1,1 mld zł, celu strategicznego 3 – 197,7 mln zł, natomiast realizacja celu strategicznego 4 pochłonęła aż 6,3 mld zł.

Wykres nr 15

Struktura wydatków poniesionych na realizację Strategii wg celów strategicznych w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

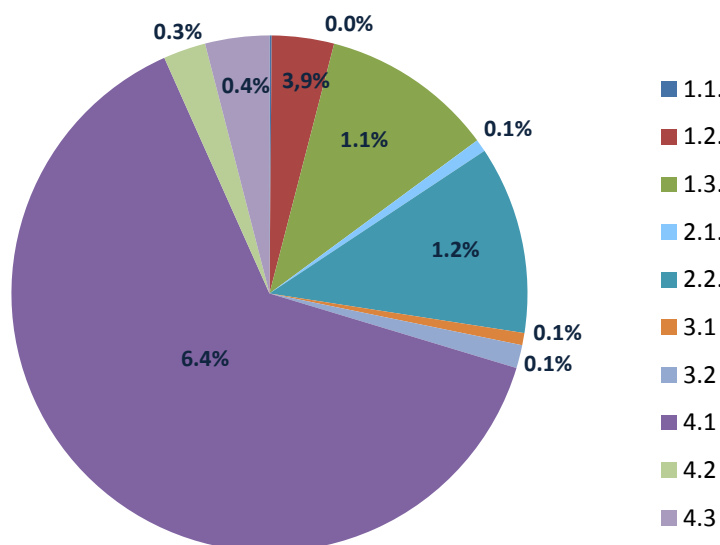
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS

Struktura procentowa wydatków w podziale na cele strategiczne wskazuje, że aż 70% wszystkich wydatków zrealizowano w ramach celu strategicznego 4, na co wpływ miała przede wszystkim realizacja dużych inwestycji infrastrukturalnych, wymagających wysokich nakładów finansowych w ramach celu operacyjnego 4.1 *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności*. Na sam cel 4.1 wydatkowano 63,6% środków finansowych poniesionych na realizację Strategii.

W celu strategicznym 1 najczęściej wydatków poniesiono na cel operacyjny 1.3. *Wzrost liczby miejsc pracy* (10,9% całkowitych wydatków na realizację Strategii), a w celu strategicznym 2 na podniesienie dostępności i jakości usług publicznych (cel operacyjny 2.2 – 11,8% całkowitych wydatków). Realizacja całego celu strategicznego 3 pochłonęła jedynie 2,2% wszystkich środków.

Wykres nr 16

Struktura poniesionych wydatków wg celów strategicznych w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS

Źródłem finansowania działań były środki publiczne krajowe (budżetu państwa, samorządu województwa, jednostek samorządu terytorialnego i inne), środki publiczne zagraniczne (głównie Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego – EFRR, Europejski Fundusz Społeczny – EFS) oraz prywatne (m.in. przedsiębiorców, stowarzyszeń, fundacji i osób prywatnych).

Szacunkowy podział wydatków wg głównych rodzajów finansowania w okresie II półroczu 2013 r. – 2015 r. kształtował się następująco²⁰:

- środki z funduszy europejskich: Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury (RPO WiM 2007-2013) – 27,2%, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ 2007-2013) – 14,7%, Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL 2007-2013) – 10,8%, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER 2014-2020) – 2,6%, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW 2007-2013) – 1,3%, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG 2007-2013) – 0,8%, Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW 2007-2013) – 0,3%, Program Operacyjny Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013 (PO Ryby 2007-2013) – 0,2%
- budżet państwa – 20,1%,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego (JST) z Warmii i Mazur (bez budżetu województwa) – 7,6%,
- budżet województwa – 6,0%,
- środki prywatne – 3,5%.

Projekty i inicjatywy realizowane były zgodnie z kompetencjami przez Samorząd Województwa i jego jednostki organizacyjne, samorządy gmin i powiatów, a także administrację rządową, uczelnie, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, podmioty ze sfery edukacji, przedsiębiorców, instytucje otoczenia biznesu i inne.

W okresie II półroczu 2013 r. – 2015 r. zrealizowano 1475 inwestycji, w tym głównie w celu strategicznym 4.2 *Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii* – 413, 2.2. *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych* – 375 i 4.1. *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności* – 297.

Na rzecz przedsiębiorców realizowano 259 projektów i inicjatyw, w tym w celu strategicznym 1 – 109 i w celu strategicznym 3 – 132. Najwięcej tego rodzaju projektów i inicjatyw zidentyfikowano w celach: 3.1. *Doskonalenie administracji* – 65 (głównie w działaniu dotyczącym pozyskiwania inwestorów zewnętrznych), 3.2. *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 67 i 1.2. *Wzrost innowacyjności firm* – 52. Działaniami objęto 39,8 tys. przedsiębiorców, w tym najwięcej w celu 2.2. *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych* – 22,7 tys.

Na rzecz rozwoju turystyki realizowano 309 projektów i inicjatyw, w tym głównie w ramach celu 3.2. *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 153. Na rzecz konkretnych produktów turystycznych podjęto 118 projektów i inicjatyw. Systemem promocji objęto 24 produkty żywnościowe.

²⁰ Wartości procentowe są w znacznym stopniu orientacyjne z uwagi na brak możliwości jednoznacznego wyodrębnienia źródeł finansowania przy niektórych projektach i inicjatywach, część z nich realizowana jest przy zaangażowaniu kilku źródeł finansowania. Pod klasyfikacją budżet państwa, budżet województwa, budżety JST, środki prywatne mieszczą się środki finansowe zarówno współfinansujące programy operacyjne, jak również środki angażowane na inne projekty i inicjatywy.

Działaniami objęto 5207 km infrastruktury. Wielkość powierzchni zadanej objętej działaniami wyniosła 42,7 tys. m², natomiast niezadanej – 172,9 tys. m².

O sieciowym charakterze działań świadczy liczba organizacji (poza organizacją realizującą) zaangażowanych w projekty i inicjatywy. W okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r. uczestniczyło w nich 24,7 tys. podmiotów. Samorząd Województwa wsparł 581 projektów i inicjatyw. W rezultacie działań powstało 105 nowych organizacji, w tym najwięcej w ramach celu 2.1. *Rozwój kapitału społecznego*.

W projektach i inicjatywach uczestniczyło (lub korzystało z rezultatów)²¹ 13,3 mln osób, przy dominującym udziale celu strategicznego 3 – 5,9 mln (w tym głównie celu operacyjnego 2.2 *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych* – 4,6 mln) oraz celu strategicznego 3 (w tym przede wszystkim celu operacyjnego 3.2. *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej*).

Dla lepszego powiązania gospodarki i rynku pracy z systemem edukacji duże znaczenie mają również staże, praktyki i stypendia, których w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r. zidentyfikowano 2,8 tys. W różnego rodzaju szkoleniach uczestniczyło 275,7 tys. osób, a działaniami objęto 87 tys. osób bezrobotnych. W projektach i inicjatywach licznie brali udział wolontariusze (ich szacunkowa liczba to 28,8 tys.).

²¹ Wskaźnik ten ma charakter orientacyjny, ponieważ nie można wykluczyć sytuacji, w której ta sama osoba uczestniczyła w kilku projektach/inicjatywach.

IV. Realizacja celów operacyjnych Strategii

Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki

Cel operacyjny 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji

wskaźnik	miara	2011	2012	2013	2014	2015
Udział absolwentów grup kierunków związanych z inteligentnymi specjalizacjami* w ogóle absolwentów szkół wyższych (publicznych i prywatnych)	%	14,4	16,5	16,0	15,2	bd

* kierunki te obejmują kierunki: rolnicze, leśne i rybactwa, weterynaryjne, ochronę środowiska, biologiczne, inżynierjno-techniczne, produkcję i przetwórstwo

W roku 2012, w odniesieniu do 2011 roku nastąpił wzrost udziału absolwentów grup kierunków związanych z inteligentnymi specjalizacjami w ogóle absolwentów szkół wyższych (publicznych i prywatnych) – z 14,4% w 2011 r. do 16,5% w 2012 r., następnie wartość ta malała, osiągając w 2014 r. poziom 15,2%. Wśród projektów i inicjatyw identyfikowanych w latach 2013-2015 nie odnotowano działań wpływających bezpośrednio na kształcenie kadr dla branż powiązanych z inteligentnymi specjalizacjami regionu. Dzięki dostępnym środkom unijnym na lata 2014-2020 niezbędne będzie położenie nacisku na dostosowywanie oferty kształcenia (nie tylko na poziomie wyższym, ale również w szkołach zawodowych) do aktualnych potrzeb pracodawców, szczególnie z branż uznanych za kluczowe dla rozwoju gospodarki regionu.

Działania realizowane w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

Cel operacyjny **Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji** był osiąganym poprzez 5 działań, w ramach których realizowano 13 projektów, 29 inicjatyw oraz 5 inwestycji. W działaniach uczestniczyło 247 organizacji (oprócz organizacji realizujących), ponad 461 tys. osób (w tym osoby, które korzystały z rezultatów prowadzonych działań), z których 469 przeszkolono. Na rzecz przedsiębiorców zrealizowano 30 projektów i inicjatyw. W celu realizacji podejmowanych działań wydatkowano ponad 12 mln zł. Wydatki te były finansowane ze środków publicznych krajowych (m.in. budżetu województwa, JST oraz budżetu państwa) i zagranicznych (m.in. w ramach RPO WiM 2007-2013 i PO KL 2007-2013) oraz środków prywatnych. Działaniami objęto obszar całego województwa.

1. Do realizacji działania **Jakość produktów i usług** przyczyniły się 4 projekty oraz 6 inicjatyw na łączną kwotę prawie 5,7 mln zł. W działaniach udział wzięło ponad 350 tys. osób. Dwa projekty realizowane przez Gminę Miasto Ełk *Rozwój turystyki aktywnej płaszczyzną polsko-rosyjskiej współpracy* oraz *Rewitalizacja zdegradowanych terenów komunalnych dla rozwoju funkcji rekreacyjno-turystycznych w mieście*, dotyczyły przede wszystkim działań skierowanych na poprawę i jakość usług turystycznych w Ełku i okolicach. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego realizował 3 inicjatywy, których celem było m.in. wydłużenie sezonu turystycznego poprzez promocję produktów SPA&Wellness oraz oferty turystyki rodzinnej. Jedna z inicjatyw realizowana była w partnerstwie z 19-stoma powiatami z województwa i polegała na organizacji konferencji promującej potencjał turystyczny regionu. Samorząd Województwa realizował także projekt oznakowania samochodowego szlaku turystycznego pn. *Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej*. Elbląski Park Technologiczny zrealizował 3 inicjatywy, których celem było m.in. zwiększenie kwalifikacji zawodowych i pogłębienie wiedzy w zakresie działań dotyczących gospodarki

odpadami, stosowania próbopobieraków (autosamplerów) do pobierania próbek wody i ścieków, walidacji metod analitycznych i zagospodarowania odpadów RDF²². Powyższe projekty/inicjatywy wpisują się w zakres tematyczny inteligentnej specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego *Ekonomia wody*. Jedna z olsztyńskich piekarni realizowała projekt z zakresu produkcji żywności prozdrowotnej wpisujący się w zakres tematyczny inteligentnej specjalizacji *Żywność wysokiej jakości*.

2. Do realizacji działania **Sektor naukowy i badawczo-rozwojowy** przyczyniły się 4 projekty oraz 3 inicjatywy na łączną kwotę 3,3 mln zł. Na potrzeby specjalizacji *Drewno i meblarstwo* Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu prowadziła prace badawczo-rozwojowe m.in. w zakresie teoretycznego badania wpływu użytych rodzajów stali, grubości tych materiałów oraz konstrukcji wzmacniających na innowacyjne zbiorniki procesowe oraz w celu opracowania nowego typu mebla z innowacyjnym wzorem frontu, poprawiającym stabilność i wytrzymałość na obciążenia. Szkoła realizowała także badanie starzeniowe nad wybranymi elementami meblowymi. Wszystkie prace rozpoczęły się w 2015 r. Ponadto 4 projekty na rzecz rozwoju inteligentnej specjalizacji *Żywność wysokiej jakości* realizował Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie. Prowadzono dalszą modernizację Laboratorium Metabolomiki, Mikrobiologii oraz Zwierzętarni, aby realizować świadczenie usług dla przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego. Celem projektu *Oficer Łącznikowy* było nawiązanie współpracy i budowanie trwałego partnerstwa z przedsiębiorcami z sektora rolno-spożywczego Warmii i Mazur poprzez utworzenie sieci wymiany informacji i transferu wiedzy. Sieć skupia 40 przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego województwa warmińsko-mazurskiego współpracujących z Instytutem w zakresie m.in. tworzenia innowacji celem podniesienia ich konkurencyjności. Grupa 10 przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego regionu Warmii i Mazur, zrzeszonych pod nazwą Agro-coop sp. z o.o., realizowała we współpracy z IRZiBŻ PAN projekt pn. *Innowacyjne produkty piekarnicze o właściwościach prozdrowotnych*, którego celem było opracowanie koncepcji 5 innowacyjnych produktów piekarniczych o potencjalnych właściwościach prozdrowotnych i wprowadzenie ich na rynek. Instytut pełnił w projekcie rolę partnera naukowego. Instytut realizował również projekt pn. *Badania sensoryczne jako metody opracowania i udoskonalenia produktów firm sektora rolno-spożywczego województwa warmińsko-mazurskiego* w celu przygotowania do wdrożenia za pomocą metod sensorycznych 4 produktów spożywczych przez 5 przedsiębiorstw rolno-spożywczych z regionu.

3. Działanie **Współpraca** realizowano poprzez 4 projekty oraz 7 inicjatyw na łączną kwotę ponad 2,5 mln zł. Gmina Miasto Elbląg utworzyła Elbląską Radę Kłastrów, której głównym celem jest pobudzanie współpracy między jednostkami samorządowymi, jednostkami badawczo-rozwojowymi oraz przedsiębiorcami. Województwo Warmińsko-Mazurskie powołało natomiast Forum Turystyki wspomagające działania na rzecz rozwoju turystyki w regionie. Kolejne inicjatywy/projekty Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego dotyczyły m.in. promocji turystycznej województwa poprzez utworzenie przewodników, internetowych narzędzi promocyjnych, aplikacji mobilnej „my guide”, pomocnej w samodzielnym zwiedzaniu Warmii i Mazur oraz zmodernizowanie regionalnego systemu informacji turystycznej, którego zadaniem jest zwiększenie zainteresowania turystów i ukierunkowywanie ruchu turystycznego na wskazane i promowane zasoby turystyczne regionu Warmii i Mazur. Ponadto Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie zorganizowała misje gospodarcze dla firm z branży meblarskiej do Arabii Saudyjskiej

²² RDF (Refuse Derived Fuel) – paliwo z odpadów

i Zjednoczonych Emiratów Arabskich oraz rozmowy biznesowe dla branży spożywczej. Agencja podjęła się także organizacji VII Forum Gospodarczego Warmii i Mazur *Smart Specialization – Smart Eastern Poland*, podejmującego tematykę inteligentnych specjalizacji. Fundacja Edukacji i Dialogu Społecznego PRO CIVIS w ramach projektu *Wsparcie współpracy firm i B+R w specjalizacjach innowacyjnych województwa warmińsko-mazurskiego* oferowała firmom z obszarów inteligentnych specjalizacji regionalnych szkolenia, usługi doradcze, przeprowadzono też 27 audytów gotowości do zmian i opracowano 19 dokumentacji wdrożeniowych.

4. W ramach **Aktywności promocyjnej i wystawienniczej** Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zrealizował 6 inicjatyw oraz 1 projekt na łączną kwotę ponad 234 tys. zł. Należał do nich: udział Polskiej Krajowej Sieci Miast Cittaslow w targach turystycznych, udział w targach Mixer Regionalny Łódzkie 2013, wyjazd studyjny w celu popularyzacji zagród edukacyjnych – nowej formy turystyki na obszarach wiejskich czy udział w Targach Turystycznych *Salon des Vacances* w Brukseli. Zidentyfikowano także działania na rzecz promocji obszaru Kanału Elbląskiego m.in. w celu rozszerzenia jego oferty turystycznej, zwiększenia rozpoznawalności gmin znajdujących się wokół Kanału, a także wzmocnienia partnerskiej współpracy różnych podmiotów w profesjonalnym kreowaniu produktu turystycznego. Ponadto realizowano działania promocyjne *Szlaku Frontu Wschodniego I Wojny Światowej*. Podczas wydarzenia *Miasteczko Innowacji Turystycznych* na Forum Innowacji w Rzeszowie promowano astrolabium (mobilne planetarium) będące własnością Olsztyńskiego Obserwatorium.

5. **Monitoring gospodarki województwa** dokonywany był w ramach 7 inicjatyw na łączną kwotę ponad 430 tys. zł, realizowanych przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Rozpoczęto proces aktualizacji *Strategii Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2025 roku*, która zawierać będzie wizję oraz kierunki rozwoju turystyki w województwie warmińsko-mazurskim. Przeprowadzono działania wspomagające samorządy, instytucje turystyczne i okołoturystyczne oraz przedsiębiorców w podejmowaniu decyzji o kierunkach rozwoju w obszarze turystyki na podstawie badania analizy ruchu turystycznego w województwie warmińsko-mazurskim, w tym opracowano analizę dotyczącą funkcji turystycznej Krainy Kanału Elbląskiego, a także dokonano ankietowego badania wizerunkowego regionu. Kontynuowano działalność Regionalnego Komitetu Sterującego ds. Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego składającego się z przedstawicieli kluczowych środowisk gospodarczych i społecznych regionu, szkół wyższych, kuratorium, instytucji otoczenia biznesu, przedsiębiorców, instytucji finansowych oraz innych regionalnych organizacji, działających na polu innowacji i technologii. Na zlecenie Województwa zrealizowano badanie, mające na celu określenie potencjału innowacyjnego i rozwojowego przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarach regionalnych inteligentnych specjalizacji zidentyfikowanych w *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025*. Badaniem objęte zostały, oprócz przedsiębiorstw, również instytucje działające na rzecz danej specjalizacji: jednostki naukowe, badawcze, instytucje otoczenia biznesu oraz grupy przedsiębiorstw funkcjonujące w formie klastrów, sieci, stowarzyszeń. Jednym z rezultatów badania była metodologia monitorowania zmian zachodzących w obszarach zidentyfikowanych specjalizacji w sposób ciągły, zapewniająca obserwację trendów oraz pojawiania się/zanikania obszarów specjalizacyjnych.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość II pół.2013-2015
liczba projektów	szt.	13
liczba inicjatyw	szt.	29
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	29
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	30
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	5
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	24
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz konkretnych produktów turystycznych	szt.	23
liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	6
poniesione wydatki	zł	12 256 535
liczba realizowanych inwestycji	szt.	5
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	4
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	247
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	1 089
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	461 170
liczba osób przeszkolonych	os.	469
liczba osób bezrobotnych objętych projektem / inicjatywą	os.	0
liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektu / inicjatywy	szt.	10
liczba produktów żywnościowych objętych systemem promocji	szt.	0
liczba nowych organizacji	szt.	2
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	23 200
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	20
liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0

Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności firm

Wskaźnik celu operacyjnego

wskaźnik	miara	2011	2012	2013	2014	2015
Nakłady na działalność B+R jako % PKB (wg cen bieżących) (BERD*)	%	0,06	0,19	0,07	bd	bd
Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle i usługach**	%	12,4	11,9	14,6	10,9	bd

* BERD – Business Expenditures on B&D – nakłady podmiotów gospodarczych na działalność badawczą i rozwojową

** Wskaźnik obliczony jako średnia arytmetyczna wskaźników: odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle oraz odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w usługach. Według GUS przedsiębiorstwa innowacyjne są to przedsiębiorstwa, które w badanym okresie wprowadziły na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową

W roku 2013 odnotowano niepokojący spadek wartości nakładów w sektorze przedsiębiorstw na działalność B+R jako % PKB (BERD). W porównaniu do roku 2012 wskaźnik spadł o ponad połowę i wyniósł 0,07% PKB. Region pod tym względem zajął ostatnie miejsce na 14 województw, dla których były dostępne dane, a wartość nakładów była ponad pięć razy niższa od średniej krajowej wynoszącej 0,38% PKB. Świadczy to o nadal istniejącym problemie związanym z poważnym niedoinwestowaniem badań i innowacji w sektorze prywatnym. Nastąpił również spadek odsetka przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle i usługach. Z wartością wskaźnika 10,9% województwo w 2014 roku zajęło przedostatnie miejsce w kraju (od 2011 r. spadek o 4 miejsca w skali kraju oraz 1,6 pkt. proc.).

Działania realizowane w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

Cel operacyjny **Wzrost innowacyjności firm** osiągnęto poprzez realizację 58 projektów i 15 inicjatyw w ramach 5 działań. W projektach uczestniczyło 6,3 tys. osób, w tym 46 bezrobotnych i 2 tys. przedsiębiorców. Zrealizowano 441 staży i praktyk, przeszkolono 4,5 tys. osób. Działaniami objęto całe województwo. Wydatki poniesione na realizację projektów wyniosły 348 mln zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (m.in. budżetu województwa i JST oraz budżetu państwa) i zagranicznych (m.in. EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013, EFS w ramach PO KL 2007-2013, PO IG 2007-2013, PO RPW 2007-2013) oraz ze środków prywatnych.

1. Realizacja działań związanych z **Firmami** odbywała się poprzez 15 projektów i 3 inicjatywy, na które łącznie wydano blisko 174 mln zł. Istotnym elementem było dofinansowanie inwestycji przedsiębiorstw w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2007-2013 oraz Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013. łącznie w ramach Osi Przedsiębiorczość, Poddziałanie 1.1.7 Dotacje inwestycyjne dla mikroprzedsiębiorstw i sektora MŚP w zakresie innowacji i nowych technologii RPO WiM na lata 2007-2013 podpisano 103 umowy o wartości dofinansowania ponad 92 mln zł. W ramach PO IG 2007-2013 podpisano 22 umowy na dofinansowanie inwestycji, w tym w ramach Działania 4.4 Wysoce innowacyjne technologie produkcji lub usług – 12 umów, Działania 8.1 Stworzenie platformy internetowej – 2 umowy, Działania 8.2 Automatyzacja procesów biznesowych – 8 umów. W ramach zakończonego w 2014 r. projektu *BISNEP-Business and Innovation Support Network for North East Poland* realizowanego we współpracy m.in. z Centrum Innowacji i Transferu Technologii UWM w Olsztynie, WMARR S.A. w Olsztynie, Podlaską Fundacją Rozwoju Regionalnego, Politechniką Lubelską oraz Uniwersytetem Warszawskim, jako część sieci Enterprise Europe Network zrealizowano m.in. następujące działania: zamieszczono 49 profili w międzynarodowej bazie profili technologicznych EEN, zorganizowano 98 wizyt w regionalnych firmach celem identyfikacji możliwych obszarów współpracy z UWM w Olsztynie, wykonano 34 audyty technologiczne, organizowano spotkania biznesowe, szkolenia i wizyty w firmach. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie zakończył realizację przedsięwzięcia polegającego na wsparciu szkoleniowym i doradczym MŚP przy opracowaniu dokumentacji wdrożeniowych nowych urządzeń wykorzystywanych do produkcji biogazu.

W ramach sieci Enterprise Europe Network uczelnia prowadziła doradztwo w zakresie prawa własności intelektualnej i przemysłowej, audytów technologicznych, możliwości uzyskania wsparcia finansowego na innowacyjne przedsięwzięcia oraz organizowała spotkania brokerskie i asystowała przy międzynarodowym transferze linii technologicznej. WMARR S.A. zakończyła realizację projektu dotyczącego budowania wzrostu innowacyjności przedsiębiorstw z branży ciepłowniczej należących do klastra *Razem Ciepłej* poprzez współpracę z jednostkami naukowymi. W ramach przedsięwzięcia *Sieć Brokerów Innowacji* we współpracy z jednostkami naukowymi powstały dokumentacje wdrożeniowe innowacji dla 66 przedsiębiorstw z województwa warmińsko-mazurskiego. Park Naukowo-Technologiczny w Ełku w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Wzornictwa Przemysłowego na Warmii i Mazurach oraz firmą *Ap dizajn* z Elbląga zakończył realizację przedsięwzięcia pn. *Szybkowar dizajnu – wsparcie szkoleniowo-doradcze dla MŚP Warmii i Mazur w innowacyjnym rozwoju* polegającego na kompleksowym wsparciu 18 firm z sektora małych i średnich przedsiębiorstw z trzech branż strategicznych województwa: spożywczej, meblarskiej i turystycznej we wdrażaniu wzornictwa.

2. W ramach działania **Sektor naukowy i badawczo-rozwojowy** realizowanych było 19 projektów i 3 inicjatywy, na które wydatkowano 46,1 mln zł. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski zrealizował

projekty: *SIS WiM – Staże i szkolenia praktyczne dla rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw Warmii i Mazur* oraz *Regionalny transfer wiedzy z nauki do biznesu – staże i szkolenia praktyczne naukowców w przedsiębiorstwach Warmii i Mazur*, w ramach których 102 pracowników naukowo-dydaktycznych wzięło udział w stażach i szkoleniach w przedsiębiorstwach z regionu. Przedsięwzięcie *RIM WiM – Regionalna Inwestycja w Młodych Naukowców Warmii i Mazur – wzrost potencjału wdrożeniowego wyników prac B+R doktorantów* umożliwiło wsparcie stypendialne 91 doktorantów realizujących badania w dziedzinach nauki i dyscyplinach naukowych matematyczno-przyrodniczych, technologicznych, a także zgodnych z kluczowymi branżami regionu. Uczelnia realizowała również projekty związane z prowadzeniem badań naukowych na potrzeby gospodarki w zakresie: opracowania nowych technologii w zakresie energii odnawialnej, energetyki, weterynarii, rozrodu ryb oraz ochrony środowiska. UWM w Olsztynie zakończył realizację sześciu projektów polegających na realizacji kierunków zamawianych z zakresu budownictwa, informatyki, ochrony środowiska, inżynierii chemicznej i biotechnologii. Zrealizowano projekt pn. *Odblokowywanie potencjału Instytutu Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności dla wzmocnienia integracji z Europejską Przestrzenią Badawczą i rozwoju regionu* powołujący Platformę Transferu Technologii służącą do organizacji szkoleń i koordynacji współpracy z przemysłem. Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny zorganizował 30 staży pracowników naukowych w mikro i małych przedsiębiorstwach Warmii i Mazur prowadzących działalność gospodarczą w branżach ICT, multimedia, geodezja i kartografia oraz biotechnologia. Centrum Transferu Technologii Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu wydało trzy opinie o innowacyjności, które dotyczyły: budowy hali produkcyjno-magazynowej z funkcją badawczo-rozwojową, wdrożenia zintegrowanego systemu komputerowego wspomaganie zarządzania procesami produkcyjnymi oraz wdrożenia innowacyjnej technologii produkcji precyzyjnych i wielkogabarytowych części maszyn.

3. **Inne instytucje otoczenia biznesu** wspierane były poprzez realizację 13 projektów i 4 inicjatyw o łącznej wartości 88,3 mln zł. Działanie było realizowane głównie poprzez wsparcie działalności funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, które ułatwiały firmom finansowanie inwestycji rozwojowych (w tym innowacyjnych zarówno na poziomie regionalnym i krajowym, jak i stanowiących nowość w skali samego przedsiębiorstwa). Konsorcjum funduszy pożyczkowych kontynuowało przedsięwzięcie pn. *Dokapitalizowanie funduszy pożyczkowych na Warmii Mazurach*. W okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r. udzielono 154 pożyczek mikro, małym i średnim przedsiębiorcom mającym siedzibę lub inwestującym na terenie województwa warmińsko-mazurskiego na kwotę 26 mln zł. Konsorcjum kontynuowało także realizację projektu pn. *Wzrost potencjału funduszy pożyczkowych na Warmii i Mazurach* skierowanego do przedsiębiorców MŚP z terenu województwa warmińsko-mazurskiego. W ramach przedsięwzięcia wszyscy partnerzy konsorcjum udzielili przedsiębiorcom 115 pożyczek o łącznej wartości prawie 4,5 mln zł. Regionalny Fundusz Pożyczkowy prowadzony we WMARR S.A. w ramach środków własnych zawarł 84 umowy na pożyczki o łącznej wartości 6,3 mln zł. Ponadto Działdowska Agencja Rozwoju S.A. w ramach umów zawartych z Bankiem Gospodarstwa Krajowego (Pożyczka Globalna nr 1-3) udzieliła 132 podmiotom gospodarczym wsparcia finansowego na rozwój działalności na kwotę 12,1 mln zł, a poprzez system wsparcia MŚP w ramach realizacji polityki rządu udzieliła wsparcia finansowego w postaci pożyczek na rozwój działalności 8 podmiotom gospodarczym o łącznej wartości 640 tys. zł. Instytucje wchodzące w skład konsorcjum funduszy poręczeniowych realizowały projekt pn. *Dofinansowanie funduszy poręczeniowych na Warmii i Mazurach*. Zawarto 63 poręczenia na kwotę 5,7 mln zł. Kontynuowano również realizację projektu pn. *Dokapitalizowanie funduszy poręczeniowych na Warmii i Mazurach*, w ramach którego udzielono 120 poręczeń na kwotę

22 mln zł. Na zamówienie Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego zostało przeprowadzone badanie pn. *Analiza ex ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014-2020 w województwie warmińsko-mazurskim*. Głównym celem badania była ocena zasadności, możliwości i zakresu zastosowania instrumentów finansowych w okresie programowania 2014-2020 w województwie warmińsko-mazurskim.

4. W ramach działania na rzecz **Kapitału ludzkiego** zrealizowano 6 projektów i 5 inicjatyw o wartości prawie 2,5 mln zł. Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny w partnerstwie z Wyższą Szkołą Informatyki i Zarządzania im. Prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie realizował projekt pn. *W przygotowaniu do wdrożeń innowacji – wsparcie szkoleniowe i doradcze lokatorów Olsztyńskiego Parku Naukowo-Technologicznego*. W ramach projektu przeprowadzono specjalistyczne szkolenia branżowe oraz doradztwo technologiczne, informatyczne i biznesowe na rzecz 6 przedsiębiorców – lokatorów OPN-T, ukierunkowane na wypracowanie dokumentacji innowacyjnych rozwiązań zgodnych z potrzebami przedsiębiorstw. OPN-T zorganizował 31 specjalistycznych seminariów i szkoleń, konferencji i spotkań branżowych dla przedsiębiorstw, ukierunkowanych na rozwój i promocję innowacyjnej przedsiębiorczości w wybranych branżach gospodarki, w szczególności zgodnie ze specjalizacjami rozwijanymi w OPN-T. W spotkaniach wzięło udział 921 osób. W II połowie 2014 r. Park uruchomił realizowaną przez ekspertów zewnętrznych usługę indywidualnego doradztwa biznesowego oraz doradztwa rzeczownika patentowego dla przedsiębiorstw, z której skorzystało 95 firm. IRZiBŻ PAN w Olsztynie zakończył realizację projektu pn. *Dr Inno 3. Stypendia doktoranckie*, w ramach którego przyznano stypendia 46 doktorantom z województwa warmińsko-mazurskiego w celu wzmocnienia transferu wiedzy oraz powiązań sfery nauki z gospodarką regionu. WMARR S.A. zrealizowała dwa przedsięwzięcia, które polegały na przeprowadzeniu szkoleń dla 20 przedsiębiorstw, w których wzięło udział 246 osób. Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Ełku zrealizował projekt *Innowacyjny e-Nauczyciel*, w ramach którego 71 nauczycieli poszerzało swoje kwalifikacje z zakresu stosowania metod projektowych nauczania, komunikacji interpersonalnej i zachowań asertywnych.

5. W działaniu **Infrastruktura** zidentyfikowano 5 projektów na kwotę 37,3 mln zł. Gmina Miasto Olsztyn zakończyła realizację projektu pn. *Budowa i uruchomienie Olsztyńskiego Parku Naukowo-Technologicznego*, współfinansowanego ze środków Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej. Otwarty w 2013 r. Park został zaplanowany jako platforma skupiająca na swoim terenie firmy działające w innowacyjnych branżach stymulujących rozwój potencjału społeczno-gospodarczego Olsztyna oraz regionu Warmii i Mazur. Gmina Miasto Olsztyn zakończyła trzy przedsięwzięcia polegające na przygotowaniu stref przedsiębiorczości w okolicy Plaży Miejskiej, Słonecznej Polany oraz Zatoki Miłej w Olsztynie. Realizacja projektów przyczyniła się do uzbrojenia nowych terenów o powierzchni 110 tys. m² pod przyszłe inwestycje związane z zagospodarowaniem brzegów jeziora Krzywego. WMARR S.A. zakończyła realizację projektu pn. *Centrum wdrażania i promocji innowacji*, w wyniku którego zmodernizowano i rozbudowano budynek z przeznaczeniem na ośrodek zajmujący się promocją i popularyzacją innowacji regionie. W nowopowstałym ośrodku zrealizowano wystawy innowacji, konferencje, seminaria i spotkania klubu innowacyjnego przedsiębiorcy.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość II pół.2013-2015
liczba projektów	szt.	58
liczba inicjatyw	szt.	15
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	13
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	52
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	20
liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	15
poniesione wydatki	zł	348 211 297
liczba realizowanych inwestycji	szt.	123
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	6
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	76
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	2 029
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	6 262
liczba osób przeszkolonych	os.	4 505
liczba osób bezrobotnych objętych projektem / inicjatywą	os.	46
liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektu / inicjatywy	szt.	441
liczba nowych organizacji	szt.	0
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	0
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	6 957
liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0

Cel operacyjny 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba nowo zarejestrowanych firm w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców	szt.	75,8	78,3	81,1	78,5	bd
Stopa bezrobocia długotrwałego (udział bezrobotnych długotrwałe* w aktywnych zawodowo ogółem**)	%	6,1	6,9	7,0	6,6	bd

* Bezrobotni długotrwałe – pozostający bez pracy powyżej roku (zgodnie z definicją GUS, wg bezrobocia rejestrowanego)

** Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)

W okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r. przedsiębiorczość w województwie warmińsko-mazurskim rozwijała się wolniej niż w kraju. W latach 2011-2014 wskaźnik liczby nowo zarejestrowanych firm w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców w województwie warmińsko-mazurskim ulegał nieznacznym wahaniom (naprzemiennie wzrastał i malał), w 2014 r. osiągając wartość 78,5 (11 miejsce w kraju). W 2014 r. odnotowano pierwszy od 2011 roku spadek udziału długotrwałe bezrobotnych w aktywnych zawodowo ogółem. Udział ten w 2014 roku wyniósł 6,6% i był niższy od roku poprzedniego o 0,4 pkt. proc. Niestety pod względem wartości tego wskaźnika region Warmii i Mazur zajmuje przedostatnie miejsce w kraju.

Działania realizowane w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

Cel operacyjny **Wzrost liczby miejsc pracy** osiągnąć był przez realizację 42 projektów i 8 inicjatyw na łączną kwotę 970 mln zł. Podjęto 27 aktywności (projektów/inicjatyw) na rzecz przedsiębiorców.

W działaniach uczestniczyło 260 tys. osób, 120 organizacji, prawie 10 tys. przedsiębiorców i 83 tys. bezrobotnych. Przeszkolonych zostało ponad 57 tys. osób. Wydatki zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (głównie budżetu państwa, budżetu województwa i budżetów JST), zagranicznych (m.in. w ramach RPO WiM 2007-2013, POKL 2007-2013, PO Ryby 2007-2013, PO WER 2014-2020) oraz środków prywatnych. Działaniami objęto obszar całego województwa.

1. W ramach działania **Zachęty dla utrzymywania i wzrostu zatrudnienia w firmach** realizowano 23 projekty i 5 inicjatyw, na które wydatkowano ponad 910 mln zł. Powiatowe Urzędy Pracy udzielały wsparcia w postaci jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej dla 5,1 tys. osób bezrobotnych i dotacji dla przedsiębiorców na refundację kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy, z której skorzystało ponad 6 tys. bezrobotnych i 3 tys. firm, skierowały też 23 tys. osób na staże, a 9 tys. osób do prac interwencyjnych. W przygotowaniu zawodowym dorosłych brały udział 63 osoby a w szkoleniach udział wzięło 8,7 tys. bezrobotnych. Wprowadzono nowe rozwiązanie ułatwiające młodym osobom wejście na rynek pracy – bon zatrudnieniowy, zapewniający pracodawcy częściową refundację wynagrodzenia i składek na ubezpieczenia społeczne w związku z zatrudnieniem bezrobotnego, z którego skorzystało 537 osób. Pracodawcy zachęceni byli do zatrudnienia osób bezrobotnych, które ukończyły 50 r.ż. poprzez dofinansowanie wynagrodzenia. W województwie warmińsko-mazurskim w 2015 r. z tej formy pomocy skorzystały 144 osoby. Wsparto również 19 przedsiębiorstw, u których nastąpił spadek obrotów gospodarczych. W zakresie wsparcia oraz promocji przedsiębiorczości i samozatrudnienia 798 osób otrzymało bezzwrotne dotacje, a 167 preferencyjną pożyczkę na założenie działalności gospodarczej. Blisko 1 tys. osób z regionu zwolnionych lub zagrożonych zwolnieniem objętych zostało działaniami szybkiego reagowania, które umożliwiły im utrzymanie dotychczasowego zatrudnienia, podjęcie zatrudnienia u innego pracodawcy (w tej samej lub innej branży), bądź uruchomienie własnej działalności gospodarczej (239 osób otrzymało bezzwrotne środki na założenie firmy). Rada Miejska w Elblągu zwolniła z podatku od nieruchomości przedsiębiorców inwestujących i tworzących nowe miejsca pracy na terenie miasta, a Rada Miejska w Ełku – mikroprzedsiębiorców i małych przedsiębiorców rozpoczynających prowadzenie działalności gospodarczej na terenie miasta Ełk.

2. W ramach tworzenia **Infrastruktury służącej rozwojowi przedsiębiorczości** zrealizowano 7 projektów na kwotę ponad 34,2 mln zł. Zakończony został projekt pn. *Wyposażenie Parku Naukowo-Technologicznego w Ełku*, w ramach którego dokonano zakupu kompleksowej hali namiotowej, wyposażenia laboratoriów do badań specjalistycznych oraz zagospodarowania terenu wokół obiektu. W Olsztynie powstał Inkubator Przedsiębiorczości MEDICAL, który rozpoczął działalność w 2015 roku. W ramach funkcjonowania inkubatora odbyło się 48 dyżurów doradczych z zakresu: kadry i płace w przedsiębiorstwie, zakładanie działalności gospodarczej, formy opodatkowania, zewnętrzne źródła finansowania i aspekty prawne prowadzenia działalności. Inkubatory przedsiębiorczości zostały utworzone również w Biskupcu, Braniewie i Mrągowie. Oprócz wynajmu powierzchni prowadzono w nich doradztwo i konsultacje dla najemców i interesantów.

3. **Szkoły i uczelnie** wspierane były w ramach 9 projektów i 2 inicjatyw, na które wydatkowano 25 mln zł. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie zakończył realizację projektu pn. *Wzmocnienie potencjału dydaktycznego UWM w Olsztynie*, w ramach którego utworzono dwa kierunki studiów: gastronomia – sztuka kulinarna oraz zarządzanie i inżynieria produkcji o specjalności zarządzanie innowacjami, na 6 kierunkach studiów zmodyfikowano programy nauczania, zorganizowano szkolenia dla studentów i nauczycieli akademickich. Gimnazjum nr 2

w Ełku prowadziło Szkolny System Doradztwa Zawodowego, z którego skorzystało ponad 500 uczniów. Doradcy zawodowi przeprowadzili lekcje na temat czynników wyboru szkoły ponadgimnazjalnej, ogólnych kryteriów rekrutacji do szkół. Przeprowadzono ankiety skłonności zawodowych. Uczniowie klas III wzięli udział w Dniach Otwartych odwiedzając ełckie szkoły ponadgimnazjalne i zapoznając się z ich ofertą. Szkoła Podstawowa nr 18 im. Orła Białego w Olsztynie zrealizowała ze środków PO KL 2007-2013 projekt pn. *Zainspiruj umysł* polegający na poszerzeniu oferty edukacyjnej ukierunkowanej na rozwój kompetencji kluczowych 102 uczniów zdolnych i z trudnościami w nauce poprzez innowacyjne zajęcia i doradztwo. Starostwo Powiatowe w Olsztynie we współpracy z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną Nr 1 w Olsztynie realizowało przedsięwzięcie *Doskonalenie kompetencji nauczycieli drogą do rozwoju szkół i przedszkoli z Miasta Olsztyna* wspierające 12 przedszkoli oraz 16 szkół z Olsztyna w zwiększaniu efektywności procesów edukacyjnych poprzez podniesienie kompetencji nauczycieli i uczniów w zakresie technik nauczania i uczenia się oraz metod motywowania do nauki. Instytut Badawczo-Szkoleniowy Sp. z o.o. realizował projekt POKL *Nauczyciel po pierwsze trener i doradca*, który polegał na przeprowadzeniu szkolenia dla 450 nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjalnych z zakresu aktywnych metod nauczania i rozwijania kompetencji kluczowych.

4. W ramach **Monitoringu rynku pracy i systemu edukacji** zrealizowano dwa projekty, na które wydatkowano blisko 100 tys. zł. Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie wykonał badanie *Barometr zawodów*, stanowiące krótkookresową prognozę lokalnych rynków pracy województwa warmińsko-mazurskiego. Przeprowadzono 20 paneli eksperckich w powiatowych urzędach pracy na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, a następnie na tej podstawie powstał raport wskazujący zapotrzebowanie na pracowników w określonych zawodach w poszczególnych powiatach oraz całym województwie. Badanie jest źródłem informacji dla osób poszukujących zatrudnienia, jak i dla pracowników różnych instytucji pomagających w kształtowaniu kariery zawodowej lub znalezieniu pracy oraz mapą informacyjną dla szkół, które kształcą przyszłe kadry województwa warmińsko-mazurskiego. Powiatowy Urząd Pracy w Elblągu w ramach projektu *Wyższe kompetencje – skuteczniejsze działanie* zrealizował badanie rynku pracy pn. *Elbląski rynek pracy – dziś i perspektywy rozwoju do 2020 r.* Przeprowadzona analiza obejmowała m.in. kwestie występujących zagrożeń społeczno-gospodarczych, działań przeciwko procesom spowolnienia gospodarczego, branż, w których nastąpi rozwój i zastój, stworzenia warunków dla rozwoju firm działających na terenie Elbląga, zapotrzebowania na zawody i kwalifikacje w perspektywie do 2020 roku, oceny przygotowania zawodowego absolwentów szkół oraz stopnia dopasowania oferty edukacyjnej do obecnych i przyszłych potrzeb i wymogów lokalnego rynku pracy. Wyniki posłużyły do opracowania diagnozy sytuacji na lokalnym rynku pracy oraz kierunków jej zmiany w perspektywie do 2020 roku.

5. W ramach działania **Informacja i promocja** zrealizowano 1 projekt i 1 inicjatywę o łącznej wartości ponad 311 tys. zł. W ramach współpracy miasta Ełk z miastem Oziorsk z Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej prowadzono Biuro Wspierania Przedsiębiorczości, które świadczyło usługi związane z doradztwem związanym z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Dzięki pomocy specjalistów, którzy udzielili 433 porad, 32 osobom udało się założyć własną działalność gospodarczą. Ponadto zorganizowano dwa wspólne polsko-rosyjskie szkolenia dla pracowników firm mające na celu zdobycie nowej wiedzy i umiejętności oraz wymianę doświadczeń biznesowych oraz nawiązanie kontaktów i współpracy pomiędzy firmami. W ramach projektu odbyło się *Forum Biznesowe* w Ełku, podczas którego spotkali się przedstawiciele przedsiębiorstw, instytucji otoczenia

biznesu i lokalnych władz z obu miast. Każdy z partnerów przeprowadził również oddzielne szkolenia dla pracowników firm, dostosowując je do lokalnych potrzeb i uwarunkowań. Miasto Elbląg uruchomiło serwis gospodarczy *Elbląg – strefa dobrych inwestycji*, gdzie zamieszczone są ważne i istotne informacje dla lokalnego biznesu i mieszkańców, dotyczące np. oferty inwestycyjnej regionu bądź możliwości rozpoczęcia własnej działalności.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość II pół.2013-2015
liczba projektów	szt.	42
liczba inicjatyw	szt.	8
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	11
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	27
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	24
liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	6
poniesione wydatki	zł	970 409 180
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	120
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	9 430
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	260 482
liczba osób przeszkolonych	os.	57 539
liczba osób bezrobotnych objętych projektem / inicjatywą	os.	83 808
liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektu / inicjatywy	szt.	1 549
liczba nowych organizacji	szt.	0
liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	2
liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
liczba nauczycieli przeszkolonych w ośrodkach doskonalenia nauczycieli	os.	631
liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	os.	0

Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej

Cel operacyjny 2.1. Rozwój kapitału społecznego

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	2011	2012	2013	2014
Liczba podmiotów zaliczanych do III sektora na 10 tys. mieszkańców	szt.	31	33	34	36
Średnia frekwencja wyborcza z dwóch ostatnich wyborów samorządowych (I tura 2006 i 2010)	%	46,9	46,9	46,9	44,0

Wysoki poziom kapitału społecznego świadczy o cechach mieszkańców oraz wpływa korzystnie na sytuację gospodarczą regionu, ponieważ determinuje jego rozwój. Rozwój aktywności społecznej możliwy jest dzięki aktywnym organizacjom pozarządowym i samorządom wspierającym ich funkcjonowanie, poprzez m.in. zlecenie zadań i udzielanie na ten cel dotacji. Również fundusze sołeckie przyczyniają się do wspólnych działań mieszkańców w tym do wspólnego podejmowania decyzji dotyczących kierunków tej działalności. Podobnie działają również budżety obywatelskie, funkcjonujące najczęściej w większych ośrodkach miejskich i angażujące mieszkańców do aktywności na rzecz własnego środowiska, poprzez tworzenie projektów i udział w głosowaniu w wyborze tych najbardziej istotnych. Rozwój kapitału społecznego jest widoczny we wzroście monitorowanego

wskaźnika liczby podmiotów zaliczanych do III sektora (fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne) na 10 tys. mieszkańców. W 2011 r. wskaźnik wyniósł 31, a w kolejnych latach wartość ta corocznie wzrastała i w 2014 r. ukształtowała się na poziomie 36 podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego wpływa korzystnie na postawę administracji samorządowej. Słabsza aktywność społeczna przejawia się w zakresie odsetka głosujących, uprawnionych do głosowania. Porównując wartość wskaźnika średniej frekwencji wyborczej z wyborów samorządowych w latach 2010 i 2014 do średniej frekwencji uzyskanej w latach 2006 i 2010, zauważalny jest spadek udziału głosujących o 2,9 pkt. proc.

Działania realizowane w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

Cel operacyjny **Rozwój kapitału społecznego** był osiąganym poprzez 5 działań, w ramach których zrealizowano 6 projektów i 12 inicjatyw, z czego 15 zostało wspartych przez Samorząd Województwa. Spośród wszystkich, 11 projektów i inicjatyw było realizowanych na rzecz starzejącego się społeczeństwa, a 3 na rzecz przedsiębiorców, z których skorzystało 480 przedsiębiorców. Łącznie we wszystkich projektach i inicjatywach wzięło udział 940 tys. osób, w tym 17,1 tys. wolontariuszy, a ze szkoleń skorzystało 6,2 tys. osób. Dzięki realizacji całego celu operacyjnego powstało 59 nowych organizacji, a łącznie uczestniczyło w nim 3 tys. jednostek. Całkowite nakłady poniesione na działania wyniosły w okresie sprawozdawczym 70,3 mln zł, najwięcej ze środków budżetu państwa – 38,7 mln zł oraz ze środków jednostek samorządu terytorialnego – 16,2 mln zł.

1. Działanie **Aktywni mieszkańcy** zostało zrealizowane przez 4 projekty oraz 4 inicjatywy, z których 5 zostało wspartych przez Samorząd Województwa. Działaniem objęto 419 przedsiębiorców i 12 osób bezrobotnych. Łącznie uczestniczyło w nim 491,9 tys. osób, z czego dzięki programowi rozwoju wolontariuszy skorzystało 7,1 tys. wolontariuszy. Ponadto udało się przeszkolić 2,7 tys. osób. W projektach i inicjatywach wzięło udział 535 organizacji i powstało 16 nowych organizacji. Aktywni mieszkańcy to działanie, na które poniesiono największe nakłady w całym celu operacyjnym w wysokości 55,6 mln zł. Głównym źródłem finansowania były środki budżetu państwa – 37,8 mln zł. W ramach działania zrealizowano projekty, których celem było wzmacnianie udziału ludzi młodych w konsultacjach społecznych, wspieranie i aktywizowanie lokalnych społeczności w małych miastach i na terenach wiejskich oraz wzmocnienie procesu konsultacji realizowanych przez Samorząd Województwa. Spośród wszystkich projektów realizowanych w przedmiotowym działaniu, uniwersalnym dla rozwoju aktywności mieszkańców regionu, który swoim zasięgiem objął osoby w każdej grupie wiekowej²³ oraz wykorzystał infrastrukturę sportową stworzoną w latach poprzednich był projekt *Animator – Moje Boisko Orlik 2012*. Projekt stworzył warunki dla powstawania, rozwoju, animowania i wzmacniania aktywności społecznej na 145 ze 159 kompleksów sportowych Orlik, wybudowanych w ramach Programu Moje Boisko Orlik 2012 w latach 2008-2012. Projekt w 2013 r. był realizowany przez Warmińsko-Mazurski Szkolny Związek Sportowy, natomiast od 2014 r. projekt realizuje Fundacja Rozwoju Kultury Fizycznej. Ponadto podjęte w ramach celu inicjatywy takie jak fundusze sołeckie czy budżet obywatelski umożliwiły

²³ W projekcie uczestniczyło 234 animatorów/animatorów, natomiast w grupie użytkowników były to: dziewczęta przedszkolne – 1078, chłopcy przedszkolni – 2479, dziewczęta szkoła podstawowa – 2169, chłopcy szkoła podstawowa – 6543, dziewczęta wiek gimnazjalny – 1722, chłopcy wiek gimnazjalny – 5173, dziewczęta wiek ponadgimnazjalny – 1209, chłopcy wiek ponadgimnazjalny – 4117, dorosłe kobiety – 864, dorośli mężczyźni – 6630, kobiety seniorzy – 298, mężczyźni seniorzy – 966. Ponadto 24 animatorów/ animatorów uczestniczyło w Akademii Animatora – szkoleniach dla animatorów organizowanych przez operatora Projektu.

uruchomienie mechanizmów uaktywniających i angażujących mieszkańców w wyłonienie i realizację projektów oraz inicjatyw mających na celu poprawę warunków życia mieszkańców.

2. Działanie **Organizacje pozarządowe** dotyczyło realizacji 3 inicjatyw wspartych przez Samorząd Województwa, polegających na prowadzeniu przez ośrodki wspierania inicjatyw ekonomii społecznej (OWIES) licznych szkoleń z zakładania, funkcjonowania i zarządzania podmiotami ekonomii społecznej (PES). Inicjatywy skierowano zarówno do osób fizycznych zainteresowanych działalnością w organizacji pozarządowej bądź spółdzielni socjalnej, jak i do przedstawicieli już funkcjonujących PES chcących ekonomizować swoje działania poprzez podjęcie działalności odpłatnej lub gospodarczej. Pozostałe inicjatywy dotyczyły przeprowadzenia otwartych konkursów na realizację zadań publicznych i dofinansowania wkładów własnych do projektów. Łącznie w działaniu uczestniczyło 1,2 tys. organizacji, przy czym powstały 43 nowe organizacje. W szkoleniach wzięło udział 3,5 tys. osób z 38,7 tys. wszystkich uczestników inicjatyw. W wolontariacie uczestniczyło 6,8 tys. osób. Poniesione wydatki wyniosły 11,6 mln zł i zostały w większości sfinansowane z PO KL 2007-2013 – 8,5 mln zł.

3. Działanie **Instytucje publiczne** było realizowane poprzez 2 inicjatywy przeprowadzone na rzecz starzejącego się społeczeństwa, które zostały wsparte przez Samorząd Województwa. Poniesione na przedmiotowe działania wydatki wyniosły w okresie sprawozdawczym 2,1 mln zł i zostały sfinansowane w całości z budżetu województwa. Samorząd wspierał różnorodne formy uczestnictwa w kulturze szczególnie na poziomie regionalnym poprzez zlecenie zadań organizacjom pozarządowym. Ponadto w ramach działania miała również miejsce współpraca instytucji Samorządu Województwa z organizacjami pozarządowymi. Współpraca przybierała różne formy, zazwyczaj jednak niefinansowe i polegała na m.in. bezpłatnym udostępnieniu pomieszczeń, przekazywaniu materiałów oraz publikacji czy też zaangażowaniu kadry Wojewódzkiego Urzędu Pracy i Urzędu Marszałkowskiego w działania organizacji pozarządowych. W inicjatywach wzięło udział 1,7 tys. organizacji oraz 2,3 tys. wolontariuszy. Liczbę osób uczestniczących w działaniu szacuje się na poziomie 408,2 tys.

4. Działanie **Współpraca** objęło swym zakresem 2 projekty wsparte przez Samorząd Województwa. Pierwszy z nich pt. *Gotowi na Model* dotyczył wdrożenia w samorządach różnych szczebli, rozwiązań wypracowanych w ramach projektu krajowego MPiPS, podczas którego powstał model współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi, jako publikacja wskazująca na szereg dobrych praktyk i rekomendacji mających wzmocnić współpracę pomiędzy administracją i organizacjami. Drugi projekt miał na celu organizację konferencji Uniwersytetów Trzeciego Wieku z Warmii i Mazur. Konferencja dotyczyła zwiększenia możliwości rozwojowych UTW poprzez wspólną wymianę doświadczeń i promocję dobrych praktyk, tworzenie międzypokoleniowej relacji, zwiększanie przepływu informacji, angażowanie młodzieży studenckiej i seniorów we wspólne działania na rzecz lokalnej społeczności oraz integrowanie środowiska UTW w ramach województwa warmińsko-mazurskiego. Nakłady na realizację działań wyniosły 867,7 tys. zł i zostały w większości poniesione z PO KL 2007-2013 – 846,4 tys. zł. W projektach uczestniczyły 42 organizacje i 272 osoby, w tym 45 wolontariuszy. Ponadto w ramach działania przeszkolono 16 osób.

5. Działanie **Informacja i promocja** dotyczyło 3 inicjatyw finansowanych przez Samorząd Województwa, obejmujących dwa konkursy pn. *Godni Naśladowania*, nad którym patronat objął Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego i *Barwy Wolontariatu* w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Wolontariusza oraz kampanii społecznej pt. *Wspieram Region*. Konkursy służyły promowaniu w środowiskach lokalnych i na poziomie regionu aktywnych postaw społecznych.

Natomiast kampania społeczna miała na celu promowanie przekazywania 1% podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego z naszego regionu. Wydatki na inicjatywy wyniosły 140,7 tys. zł, a środki na ten cel pochodziły głównie z budżetu województwa – 139,7 tys. zł. W działaniu uczestniczyło 120 organizacji oraz 855 wolontariuszy.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość w okresie II pół. 2013 r. – 2015 r.
liczba projektów	szt.	6
liczba inicjatyw	szt.	12
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	15
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz starzejącego się społeczeństwa	szt.	11
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	3
poniesione wydatki	zł	70 298 587
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	3 519
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	480
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	939 988
liczba osób przeszkolonych	os.	6 210
liczba osób bezrobotnych objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	12
liczba nowych organizacji	szt.	59
liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	os.	17 127

Cel operacyjny 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	2011	2012	2013	2014
Liczba lekarzy (personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. mieszkańców	os.	18,2	20	20	21
Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	60,1	60,4	64,7	69,7

Edukacja, usługi medyczne, kultura, bezpieczeństwo publiczne i bezpieczeństwo socjalne są istotnymi dla regionu obszarami rozwoju. Działaniami wspierającymi podnoszenie dostępności i jakości usług publicznych są wszystkie te, które przyczyniają się do rozwoju ponadregionalnych funkcji Olsztyna, regionalnych funkcji Elbląga i Ełku oraz ponadlokalnych funkcji ośrodków powiatowych. Monitoring celu operacyjnego odbywa się w oparciu o dwa wskaźniki. Pierwszym z nich jest liczba lekarzy (personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. mieszkańców, którego wartość w 2014 r. wyniosła 21. Oznacza to wzrost w porównaniu do lat 2012 i 2013 o 1 lekarza, a w odniesieniu do wartości w roku bazowym wskazuje na wzrost o 3 lekarzy na 10 tys. mieszkańców. W 2014 r. dystans do średniej krajowej wyniósł 2 lekarzy. Drugim monitorowanym dla celu wskaźnikiem jest odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. Postęp w zakresie zwiększenia dostępu najmłodszych dzieci do edukacji jest wyraźny, ponieważ w ciągu ostatnich lat odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wzrósł z poziomu 60,1% w 2011 r. do 69,7 % w 2014 r. Dla kraju wartość ta jest znacznie wyższa i w 2014 r. wyniosła 79,4%.

Działania realizowane w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

Cel operacyjny **Wzrost dostępności i jakości usług publicznych** był osiąganym poprzez 9 działań. Łącznie w regionie zrealizowano 205 projektów i 94 inicjatywy, z których 184 otrzymały wsparcie Samorządu Województwa. Najwięcej z nich dotyczyło rozwoju turystyki i promocji konkretnych produktów turystycznych oraz starzejącego się społeczeństwa. W ramach projektów wykonano 375 inwestycji. Poza organizacjami realizującymi, w projektach i inicjatywach uczestniczyło blisko 17 tys. organizacji i 4,6 mln osób, które skorzystały z rezultatów. Działaniami objęto 22,7 tys. przedsiębiorców, 2,6 tys. bezrobotnych, 11,2 tys. wolontariuszy, a szkoleniami niemal 40,0 tys. osób, w tym 368 nauczycieli. W ramach celu powstało 67 nowych kierunków kształcenia w szkołach. Wydatki poniesione na realizację celu w całym okresie sprawozdawczym wyniosły 1,053 mld zł, z czego najwięcej ze środków publicznych krajowych (budżety jednostek samorządu terytorialnego – 263,7 mln zł oraz budżet państwa – 240,1 mln zł) oraz ze środków publicznych zagranicznych (RPO WiM 2007-2013 – 206,1 mln zł i PO KL 2007-2013 – 116,7 mln zł).

1. Działanie **Edukacja** objęło swym zakresem 22 projekty i 21 inicjatyw, z czego 16 zostało wspartych przez Samorząd Województwa, a 15 spośród nich realizowano na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. W projektach wzięło udział blisko 25 tys. osób w tym 2,6 tys. bezrobotnych i 190 wolontariuszy oraz przeszkolono 3,1 tys. osób, w tym 368 nauczycieli. W realizację działania było zaangażowanych 88 istniejących organizacji. Odbyto 130 staży i praktyk, powstało 67 nowych kierunków kształcenia, natomiast zlikwidowano zaledwie 1 kierunek. Łącznie na realizację przedmiotowego działania poniesiono wydatki w wysokości 11,2 mln zł, przy czym największe wsparcie uzyskano z PO KL 2007-2013 – 3,8 mln zł oraz RPO WiM 2007-2013 – 3,2 mln zł. W ramach działania zorganizowano doradztwo, spotkania z bezrobotnymi, podnoszenie kompetencji uczniów i nauczycieli, rozwój umiejętności posługiwania się językami obcymi oraz uruchomiono nowoczesne kierunki kształcenia. Wśród projektów i inicjatyw można wskazać ponadto lekcje muzealne, zajęcia edukacyjne oraz cykle spotkań prezentujące działalność Mikołaja Kopernika w Olsztynie i na Warmii, a także festiwale kulturowe.

2. Działanie **Opieka zdrowotna** było realizowane przez 5 projektów, z których 4 otrzymały wsparcie Samorządu Województwa, natomiast 1 otrzymał wsparcie ze strony Ministerstwa Zdrowia. W ramach projektów wykonano 191 inwestycji mających na celu podwyższenie standardu obiektów i wyposażenia medycznego podmiotów leczniczych poprzez dostosowanie budynków szpitali do wymogów p.poż., budowę nowego bloku operacyjnego wraz z Oddziałem Anestezjologii i Intensywnej Terapii, zakup nowego aparatu prądotwórczego, czy zakup sprzętu rehabilitacyjnego w obiektach służących rehabilitacji osób. Pozostałe projekty dotyczyły przeprowadzenia profilaktycznych programów zdrowotnych i profilaktyki chorób zakaźnych oraz organizacji imprez prozdrowotnych. W działaniu uczestniczyło 555 organizacji i 1,2 mln osób, z czego przeszkolono 6,6 tys. Suma wydatków projektowych wyniosła 170,8 mln zł i pochodziła z RPO WiM 2007-2013 oraz ze środków podmiotów leczniczych.

3. Działanie **Profilaktyka i wsparcie potrzebujących** miało na celu rozwój aktywnej integracji, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, szczególnie niepełnosprawnych oraz wzmocnienie sektora ekonomii społecznej. Ponadto w województwie zorganizowano szereg wydarzeń mających na celu profilaktykę i wsparcie potrzebujących m.in. *Biała Wstążka*, *Warmia Mazury Senior Games* czy *Spartakiada*. W zakres działania wpisuje się 12 projektów i 3 inicjatywy, spośród których 10 otrzymało wsparcie Samorządu Województwa. Spośród wszystkich projektów 3 były organizowane

na rzecz starzejącego się społeczeństwa, a 4 zapewniły możliwość wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. W działaniu wzięło udział 6,9 tys. organizacji oraz blisko 200 tys. osób skorzystało z rezultatów, natomiast w projektach i inicjatywach wzięło udział 10,6 tys. wolontariuszy. Wydatki na przedmiotowe działanie wyniosły 301,6 mln zł i pochodziły przede wszystkim z PO KL 2007-2013 oraz z budżetu państwa (odpowiednio 112,9 mln zł i 102,0 mln zł).

4. Działanie **Instytucje kultury i organizacje pozarządowe** to działanie, w zakresie którego wykonano najwięcej zadań spośród wszystkich działań realizowanych w ramach zarówno celu operacyjnego jak i strategicznego. W obszar ten wpisuje się 88 projektów i 43 inicjatywy, z czego 93 otrzymały wsparcie Samorządu Województwa. Na uwagę zasługuje fakt, że projektami objęto 22,4 tys. przedsiębiorców, czyli najwięcej spośród wszystkich działań w celu operacyjnym, a liczba osób uczestniczących wyniosła 1,6 mln osób, z czego przeszkolono 9,3 tys. osób. Za pośrednictwem wskazanych jednostek realizowano zadania na rzecz starzejącego się społeczeństwa wynikające z popularyzowania aktywności w różnych grupach społecznych. Były to m.in. projekty biblioteczne, wystawy, edukacja taneczna, spacer w przeszłość, podróżowanie śladami kultury, czy też przegląd zespołów senioralnych. Na rzecz starzejącego się społeczeństwa zrealizowano 47 projektów, przy czym część z nich wpisuje się również w ramy projektów realizowanych na rzecz rozwoju turystyki, których w przedmiotowym działaniu było 82. Poza wymienionymi projektami warto wskazać również inne, przyczyniające się m.in. do promocji konkretnych produktów turystycznych: koncerty organowe, edukacja filmowa czy Mistrzostwa Europy Formacji Standardowych i Mistrzostwa Polski FTS Formacji Tanecznych, które odbywały się w województwie. Nakłady na działanie w okresie sprawozdawczym wyniosły 14,3 mln zł i pochodziły głównie z budżetu państwa – 6 mln zł, budżetu województwa – 3,2 mln zł oraz ze środków instytucji kulturalnych – 3,1 mln zł.

5. Na działanie **Infrastruktura** w ciągu 2,5-letniego okresu wydano najwięcej środków w porównaniu do pozostałych działań celu operacyjnego, ponieważ było to 503,2 mln zł. Finansowaniem objęto 52 projekty infrastrukturalne oraz 3 inicjatywy mające na celu monitoring powstawania uniwersytetów trzeciego wieku, ośrodków wychowania przedszkolnego oraz mieszkań socjalnych. W przypadku środków krajowych środki przekazały jednostki samorządu terytorialnego, tj. gminy i powiaty, które przeznaczyły na finansowanie zadań łącznie 187,5 mln a na poziomie środków zagranicznych RPO WiM 2007-2013, z którego pochodziło 112,6 mln zł. Samorząd Województwa wsparł 109 spośród wszystkich 150 inwestycji realizowanych w ramach projektów infrastrukturalnych, w wyniku których powstało 122,5 tys. m² powierzchni niezadaszonej oraz 9,9 tys. m² powierzchni zadaszonej. Obiekty infrastrukturalne dotyczyły różnych obszarów, ponieważ powstały m.in. obiekty służące rehabilitacji osób niepełnosprawnych, siłownie plenerowe, boiska sportowe, baseny kąpielowe, skateparki, sale i hale sportowe oraz inne obiekty infrastruktury rekreacyjno-sportowej. Ponadto powstały budowle hydrotechniczne mające na celu zabezpieczenie przeciwpowodziowe i dostosowanie rolnictwa oraz leśnictwa do gospodarowania rolniczymi zasobami wodnymi, nad realizacją których nadzór sprawował m.in. Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie. Dzięki przeprowadzonemu działaniu, w którym uczestniczyło 3,7 tys. organizacji, z rezultatów skorzystało 787,1 tys. osób. Obiekty, które zbudowano w okresie sprawozdawczym powstawały w dużej mierze na rzecz rozwoju turystyki – 24 projekty, ale również, choć w mniejszym stopniu, na rzecz starzejącego się społeczeństwa – 14 projektów.

6. Działanie **Policja, straż pożarna, straż graniczna, inspekcja transportu drogowego** objęło swym zakresem 21 projektów, z których 4 realizowano na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu oraz 6 inicjatyw. Projekty umożliwiły wykonanie 17 inwestycji polegających

m.in. na rewitalizacji, remontach, termomodernizacji budynków służb objętych działaniem oraz zakupie pojazdów i wzmocnieniu ochrony przeciwpowodziowej. Ogółem powstało 1,1 tys. m² powierzchni niezadaszonej oraz 4,8 tys. m² powierzchni zadaszonej. W projektach i inicjatywach wzięły udział 63 organizacje, a ponadto uczestniczyło w nich 13,6 tys. osób, z czego 548 przeszkolono. Suma wydatków na działanie wyniosła 51,3 mln zł i w większości źródłem środków był PO LiŚ – 19,4 mln zł oraz budżet państwa – 17,6 mln zł.

7. Działanie **Koordinacja** było realizowane przez 2 inicjatywy wspierane organizacyjnie przez Samorząd Województwa, w ramach których nie wykazano żadnych wydatków. W obrębie tego kierunku wdrażano działania mające na celu zacieśnienie współpracy służb zapewniających bezpieczeństwo mieszkańców. Przedmiotem współpracy była ochrona granic oraz nadzór nad wypoczynkiem zimowym i letnim dzieci oraz młodzieży. W inicjatywach wzięło udział 2,5 tys. organizacji oraz 133,9 tys. osób.

8. Działanie **Monitoring** polegało na podjęciu działań mających na celu rozwój systemu rozpoznawania i monitorowania zagrożeń. Realizacja działania nastąpiła poprzez 11 inicjatyw dotyczących m.in. realizacji programu Konsultacji Społecznych, który posłużył zgłaszaniu nieprawidłowości przez obywateli za pośrednictwem strony internetowej Komendy Wojewódzkiej Policji. Podjęto również działania ukierunkowane na zapobieganie demoralizacji i przestępczości nieletnich, a także działania dotyczące profilaktyki zachowań ryzykownych zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, w tym zatruc środkówami zastępczymi (dopalaczami), uzależnień od narkotyków i alkoholu. Coraz większą wagę przywiązuje się do realizacji inicjatyw związanych z podniesieniem bezpieczeństwa osób starszych, wdrażanych w województwie przez policję jak i organizacje pozarządowe. Spośród wszystkich inicjatyw, 8 otrzymało wsparcie organizacyjne Samorządu Województwa. Łącznie w działaniu wzięło udział 12 organizacji, 58,8 tys. osób, a szkoleniami objęto 20 tys. osób.

9. Działanie **Informacja i promocja** objęło 5 projektów i 5 inicjatyw mających na celu promocję społeczną poprzez m.in. organizację cyklicznych wydarzeń promujących dobre praktyki realizowane na Warmii i Mazurach, np. Warmińsko-Mazurskie Dni z Ekonomią Społeczną oraz nagrody i wyróżnienia Marszałka Województwa za wybitne osiągnięcia w dziedzinie pomocy i integracji społecznej. Wydarzenia miały na celu docenienie w ten sposób inspirujących i nowatorskich rozwiązań w zakresie rozwiązywania problemów w obszarze pomocy i integracji społecznej, realizowanych zarówno przez pracowników, całe jednostki organizacyjne pomocy społecznej, jak również przedstawicieli organizacji pozarządowych. Ponadto w całym województwie podjęto realizację szeregu działań związanych z organizacją Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, w ramach których odbyły się festyny, konkursy oraz inne wydarzenia skierowane do dzieci, młodzieży i całych rodzin, całość działań została podsumowana na corocznej konferencji kończącej obchody wydarzenia. W 2014 roku Zarząd Województwa przyjął i aktualnie wdraża projekt pn. *Warmia i Mazury dla Dużej Rodziny*. Projekt zakłada stworzenie katalogu miejsc przyjaznych rodzinie – placówek, instytucji, firm proponujących tańsze usługi, produkty i artykuły rodzinom wielodzietnym, których status został potwierdzony Ogólnopolską Kartą Dużej Rodziny. Spośród wszystkich projektów i inicjatyw, 5 realizowano na rzecz starzejącego się społeczeństwa, 4 na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu, 6 na rzecz przedsiębiorców, 7 na rzecz rozwoju turystyki oraz 6 na rzecz promocji konkretnych produktów turystycznych. Wartość poniesionych wydatków wyniosła 230,9 tys. zł i pochodziły one głównie z budżetu województwa – 117 tys. zł. W działaniu wzięło udział 2,3 tys. osób, a liczbę osób, które korzystały z rezultatów szacuje się na poziomie 687 tys. osób.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość w okresie II pół. 2013 r. – 2015 r.
liczba projektów	szt.	205
liczba inicjatyw	szt.	94
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	184
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz starzejącego się społeczeństwa	szt.	72
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	49
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	15
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	130
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz promocji konkretnych produktów turystycznych	szt.	48
poniesione wydatki	zł	1 052 568 166
liczba inwestycji	szt.	375
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	191
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	16 925
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	22 695
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	4 645 436
liczba osób przeszkolonych	os.	39 898
liczba osób bezrobotnych objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	2 641
liczba nowych organizacji	szt.	14
liczba odbytych staży/praktyk	szt.	130
liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	67
liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	1
liczba nauczycieli przeszkolonych w ośrodkach doskonalenia nauczycieli	os.	368
liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	os.	11 242
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	124 261
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	15 370

Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Cel operacyjny 3.1. Doskonalenie administracji

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	2011	2012	2013	2014	2015
Odsetek urzędów gminnych posiadających certyfikat jakości	%	15,8	16,7	14,9	14,9	14,9
Odsetek uchylanych decyzji przez Samorządowe Kolegia Odwoławcze	%	34,7	30,9	31,7	32,2	28,4

Realizacja celu operacyjnego **Doskonalenie administracji** powinna przyczynić się do poprawy jakości funkcjonowania administracji publicznej, stanowiącej ważny element nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki. Od postawy i sposobu działania administracji publicznej zależy bowiem w dużej mierze jej wizerunek wśród społeczeństwa i inwestorów. W ostatnich trzech latach odsetek urzędów gminnych posiadających certyfikat jakości nie zmienił się i wynosi 14,9%. Nieznacznie zmalał natomiast odsetek uchylanych decyzji przez Samorządowe Kolegia Odwoławcze z 32,2% w roku 2014 do 28,4% w roku 2015.

Działania realizowane w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

W ramach osiągnięcia celu operacyjnego **Doskonalenie administracji** realizowano 6 działań. Łącznie realizowano 91 projektów i 194 inicjatywy, na które poniesiono wydatki w kwocie prawie 68,2 mln zł. Głównym źródłem finansowania były środki zagraniczne (RPO WiM 2007-2013, PO KL 2007-2013), środki krajowe (budżet samorządu województwa, budżety JST i budżet państwa) oraz środki prywatne. Spośród realizowanych projektów i/lub inicjatyw 98 zostało wspartych przez Samorząd Województwa. Przedsięwzięcia realizowano na terenie całego województwa. W projektach i inicjatywach uczestniczyło ponad 980 tys. osób, a ponad 14,5 tys. zostało przeszkolonych.

1. W ramach **E-administracji** zrealizowane były 32 projekty i 25 inicjatyw na łączną kwotę wydatków 39,7 mln zł. Jako najważniejsze kierunki działań należy wskazać czynności jednostek samorządu terytorialnego, skierowane na poprawę dostępu i udroźnienia przepływu informacji na drodze petent – instytucja i odwrotnie. Główne działania skierowano na poprawę funkcjonowania platform służących do składania dokumentów i zapytań napływających drogą elektroniczną. Drugi w kolejności element, którego dotyczyły realizacje projektów i inicjatyw, odnosił się do tworzenia narzędzi internetowych ułatwiających dotarcie z informacją do mieszkańców regionu, głównie platform informacyjnych.

2. W ramach działania **Zarządzanie strategiczne** realizowano 8 projektów i 4 inicjatywy. Część działań dotyczyła samego procesu opracowywania strategii, a część procesu przygotowania jednostek i ich pracowników do rozpoczęcia prac na rzecz realizacji zapisów nowo powstających strategii. Na realizację powyższego działania poniesiono wydatki w kwocie 252,6 tys. zł.

3. W ramach działania **Jakość funkcjonowania administracji**, realizowanych było 27 projektów i 64 inicjatywy, na łączną kwotę 13,45 mln zł. Największa liczba projektów i inicjatyw dotyczyła systemowych szkoleń pracowników zatrudnionych w jednostkach samorządowych, wynikających ze zdefiniowanych potrzeb merytorycznych. Drugim kierunkiem działań była realizacja projektów i inicjatyw w obszarze infrastrukturalnym, obejmującym rozbudowę i modernizację budynków i pomieszczeń jednostek, ze szczególnym uwzględnieniem adaptacji do potrzeb osób niepełnosprawnych. Kolejnym ważnym kierunkiem realizacji projektów i inicjatyw, w ramach tego działania były prace na rzecz wdrożenia i utrzymania systemu zarządzania jakością ISO.

4. W ramach działania **Współpraca**, realizowano 11 projektów i 32 inicjatywy. Łączna kwota wydatków wyniosła prawie 2,37 mln zł. Projekty i inicjatywy służyły głównie jednostkom, które przy wsparciu instytucji rządowych/samorządowych oraz instytucji pożytku publicznego, działały na rzecz wzmożenia aktywności mieszkańców regionu, przy czym aktywność ta dotyczyła m.in. osób bezrobotnych, twórców nowych technologii i in.

5. W ramach działania **System pozyskiwania inwestorów zagranicznych** samorządy zrealizowały 6 projektów i 19 inicjatyw. Ich celem było głównie przygotowanie ofert inwestycyjnych zgodnie

ze standardami międzynarodowymi oraz rozdysponowanie informacji do instytucji otoczenia biznesu wspierających działania na rzecz pozyskiwania inwestorów, celem dalszego ich propagowania. Łączna kwota wydatków w ramach tego działania wyniosła 10,7 mln zł.

6. W ramach działania **Wizerunek administracji** realizowano 5 projektów i 42 inicjatywy na łączną kwotę wydatków 1,4 mln zł. Do głównych działań, odnoszących się do wizerunku administracji, należy zaliczyć działania typowo wizerunkowe, oparte na budowaniu relacji z mieszkańcami regionu. Uzupełnienie stanowiły działania na rzecz poprawy dostępności informacyjnej w oparciu o działanie punktów informacji.

7. Poza projektami i inicjatywami realizowanymi w ramach 6 działań odnoszącymi się do osiągnięcia celu **Doskonalenie administracji**, realizowane były również 2 projekty i 8 inicjatyw innego typu. Były to m.in. takie projekty i/lub inicjatywy jak: likwidacja barier transportowych poprzez zakup mikrobusek, likwidacja barier architektonicznych, szkolenia z ochrony danych osobowych i p.poż. czy też studia wyższe na kierunku Bezpieczeństwo wewnętrzne.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	Wartość w okresie II pół.2013 r.-2015 r.
liczba projektów	szt.	91
liczba inicjatyw	szt.	194
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	98
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	65
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	37
liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	19
poniesione wydatki	zł	68 179 021,97
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	1 026
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	773
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	980 506
liczba osób przeszkolonych	os.	14 521
liczba nowych organizacji	szt.	9

Cel operacyjny 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

wskaźnik	miara	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba projektów realizowanych z partnerami krajowymi i zagranicznymi	szt.	20	33	172	167	190

Realizacja celu operacyjnego **Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej Warmii i Mazur** powinna przede wszystkim zmierzać do wykorzystania efektów synergii, jakie pojawiają się w różnego rodzaju partnerstwach. Od roku 2011 widoczny jest stały wzrost liczby projektów realizowanych z partnerami krajowymi i zagranicznymi z 20 w roku 2011 do 190 w roku 2015.

Działania realizowane w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

Cel operacyjny **Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej** osiągnąć był poprzez realizację 5 działań, w ramach których realizowano 132 projekty i 193 inicjatywy. Zasięg realizowanych projektów obejmował całe województwo. Wydatki poniesione na realizację działań wyniosły 129,62 mln zł i były finansowane głównie ze środków zagranicznych (EWT, POIS, POKL perspektywy finansowej UE 2007-2013), ze środków krajowych (budżet samorządu województwa, budżety JST, budżet państwa) oraz ze środków prywatnych. Zrealizowano 106 inwestycji, w ramach których zbudowano/zmodernizowano 969 km infrastruktury, przebudowano/zbudowano 15,7 tys. m² powierzchni niezadaszonej i 19,77 tys. m² powierzchni zadaszonej. W ramach zrealizowanych projektów i/lub inicjatyw powstało 21 nowych organizacji; przeszkolono 152,59 tys. osób; odbyto 680 staży i praktyk. Zrealizowano 153 projekty/inicjatywy na rzecz turystyki, 77 na rzecz wzrostu kwalifikacji mieszkańców regionu i 67 na rzecz przedsiębiorców.

1. W ramach realizacji działania **współpraca z regionami bałtyckimi** w okresie od lipca 2013 r. do grudnia 2015 r. zrealizowano zaledwie 8 projektów i 16 inicjatyw. Pomimo szeregu możliwości dofinansowania zewnętrznego, m.in. w ramach EFRR, liczba projektów/inicjatyw w tym obszarze jest bardzo mała. Zebrane dane pozwalają na wysnucie wniosku, że współpraca w regionie Morza Bałtyckiego dotyczy głównie projektów/inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki. Należy jednocześnie zauważyć, że pomimo tak małej ilości projektów i inicjatyw podejmowanych w obszarze Morza Bałtyckiego ilość organizacji uczestniczących w realizacji tychże projektów/inicjatyw jest bardzo duża, gdyż średnio w realizację 1 projektu/inicjatywy zaangażowanych jest 9 innych organizacji, poza organizacją realizującą. Zatem mamy do czynienia z bardzo dużym sieciowaniem w rejonie bałtyckim. Różnego rodzaju konferencje, fora i spotkania partnerów Morza Bałtyckiego skupione są głównie na wypracowaniu wspólnej koncepcji dotyczącej ochrony środowiska i krajobrazu, zrównoważonego rozwoju, w tym turystyki, polityki transportowej, a także ochrony dziedzictwa kulturowego państw rejonu Morza Bałtyckiego. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego bardzo mocno zaangażowany jest w realizację Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego i z przedstawionych danych wynika, że podejmuje w tej kwestii szereg inicjatyw. Łączne wydatki poniesione na działanie wyniosły niecałe 47 mln zł.

2. W ramach realizacji **współpracy z regionami sąsiadującymi z Warmią i Mazurami oraz w ramach realizacji Strategii Rozwoju Polski Wschodniej** realizowano 4 projekty i 21 inicjatyw. Łączna kwota poniesionych wydatków wyniosła ponad 976 tys. zł. Z 21 inicjatyw 84% działań stanowią inicjatywy, których głównym inicjatorem jest Dom Polski Wschodniej w Brukseli, w ramach którego działa Biuro Regionalne Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Współpraca w zakresie realizacji Strategii Rozwoju Polski Wschodniej dotyczyła zaledwie 2 projektów, niemniej na te dwa projekty łączna wysokość poniesionych wydatków po II połowie 2013 r. stanowiła 85% spośród wszystkich wydatków poniesionych w ramach tego działania w analogicznym okresie. Na uwagę w tym obszarze zasługuje projekt WMARR S.A. *Tworzenie i rozwój sieci współpracy Centrów Obsługi Inwestora*. Partnerami projektu były regionalne centra obsługi inwestora zlokalizowane w 5 województwach Polski Wschodniej, którego głównym celem było aktywne wspieranie procesu podnoszenia poziomu potencjału gospodarczego i atrakcyjności inwestycyjnej regionów Polski Wschodniej poprzez zbudowanie stałej platformy kooperacji oraz zintegrowanego systemu obsługi inwestorów zewnętrznych.

3. **Współpraca z województwem mazowieckim, w tym z Warszawą** charakteryzuje się najmniejszą intensywnością spośród wszystkich analizowanych obszarów współpracy. Badane jednostki wykazały łącznie 7 projektów i 9 inicjatyw w ramach tego działania, głównie w zakresie współpracy bibliotecznej i kulturalnej. Łączne wydatki poniesione na działanie wyniosły 1,63 mln zł.

4. **Współpraca z obwodem kaliningradzkim FR, który jest dla Warmii i Mazur bezpośrednim sąsiadem międzynarodowym** charakteryzuje się szeroko zakrojoną tematyką działań. Spośród 20 projektów i 36 inicjatyw wskazanych przez jednostki, dotyczących współpracy z Obwodem Kaliningradzkim, największą ilość działań podejmuje się w obszarze zdrowia i medycyny oraz szeroko pojętej turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki aktywnej. Bardzo aktywną działalność w tym działaniu wykazuje również młodzież, która jeździ na wymiany partnerskie, a także uczestniczy w różnego rodzaju zawodach sportowych pomiędzy regionami partnerskimi. Pozostała współpraca skupia się na działaniach promocyjnych, kulturalnych, ekologii i ochronie środowiska, przedsiębiorczości i zatrudnieniu, a także społeczeństwie obywatelskim. Jednostki niejednokrotnie wykazują współpracę z partnerem z Obwodu Kaliningradzkiego jako współpracę partnerską służącą podtrzymaniu dobrych stosunków między sąsiednimi regionami, np. wizyty przy okazji różnych obchodów, czy też uroczystości. Szeroki zakres współpracy z tym partnerem, a także nakłady finansowe jakie poniesiono w badanym okresie wskazuje na istotność kontaktów międzyregionalnych z Obwodem Kaliningradzkim.

5. W ramach **współpracy z innymi regionami partnerskimi** realizowano w sumie 90 projektów i 81 inicjatyw na łączną kwotę wydatków 31,47 mln zł. Z racji dużej ilości projektów i inicjatyw w ramach tego działania dokonano podziału na trzy grupy: w zakresie promocji regionu oraz produktów regionalnych poprzez udział/organizację targów, wystaw, wydarzeń turystycznych, rekreacyjnych i kulturalnych, które skupiają największą ilość projektów i inicjatyw spośród wszystkich analizowanych działań (27 projektów i 53 inicjatywy); w zakresie ochrony środowiska, odnawialnych źródeł energii, energetyki, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich oraz regionalnej żywności i tradycji kulinarnych oraz w zakresie rozwoju systemu edukacji, wymiany młodzieży, oświaty i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Ponieważ Warmia i Mazury mają potencjał turystyczny, a także podejmowane są działania dotyczące wykreowania produktu regionalnego w postaci marki *Produkt Warmii i Mazur* poprzez działania promocyjne, wzrasta popyt na ofertę turystyczno-kulturową regionu. Liczba projektów na rzecz rozwoju turystyki, a także konkretnych produktów turystycznych wskazuje, że pozostałe regiony partnerskie, w tym głównie Litwa, Niemcy, Ukraina są bardzo ważnym partnerem dla Warmii i Mazur. Województwo warmińsko-mazurskie jest bardzo mocno zaangażowane w kwestie ochrony środowiska, odnawialnych źródeł energii, energetyki, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich oraz regionalnej żywności i tradycji kulinarnych w ramach współpracy z innymi regionami partnerskimi. Podkreślenie tożsamości lokalnej i zwiększenie wartości dodanej produktów lokalnych odgrywa bardzo ważną rolę we współpracy z innymi regionami partnerskimi, w tym głównie z Danią, Francją, Niemcami czy Litwą. Dużą część współpracy z innymi regionami partnerskimi stanowią działania na rzecz rozwoju systemu edukacji, wymiany młodzieży, oświaty i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. W ramach tego działania największą część stanowi wymiana młodzieży z innymi krajami partnerskimi, w tym głównie z Litwą, Ukrainą, Francją i Niemcami. Ponadto badane jednostki wskazywały szeroko zakrojoną współpracę na rzecz rozwoju systemu oświaty i edukacji, w tym głównie warsztaty, spotkania studyjne, itp. W ramach tego działania, aż 21 projektów/inicjatyw (38%) nakierowana była na rzecz rozwoju kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu.

6. Poza projektami i inicjatywami realizowanymi w ramach 5 działań służących osiągnięciu celu operacyjnego **Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej** dodatkowo wyodrębniono projekty i/lub inicjatywy, których ze względu na ich specyfikę nie dało się zakwalifikować do wyżej wymienionych. Ujęte tu zostały działania polegające na wdrażaniu i koordynowaniu wdrażania Programów Współpracy Transgranicznej, a także projekty/inicjatywy na rzecz przedsiębiorczości, samorządności, medycyny, pomocy społecznej, zatrudnienia, osób starszych i niepełnosprawnych, itp. Ujęto tu szeroko rozumianą współpracę partnerską oraz wymianę doświadczeń w licznych dziedzinach z takimi państwami jak Czechy, Chiny, Litwa, Rosja, Niemcy, Ukraina, Łotwa, Luksemburg. W ramach tej grupy realizowano 7 projektów i 25 inicjatyw, a poniesione wydatki wynosiły 2,23 mln zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	Wartość w okresie II pół.2013 r.-2015 r.
liczba projektów	szt.	137
liczba inicjatyw	szt.	188
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	146
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	67
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	77
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	153
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz konkretnych produktów turystycznych	szt.	47
liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	45
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz starzejącego się społeczeństwa	szt.	44
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wspierania wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	18
poniesione wydatki	zł	129 585 732,90
liczba realizowanych inwestycji	szt.	106
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	51
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	2 194
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	3 182
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	4 326 970
liczba osób przeszkolonych	os.	152 593
liczba osób bezrobotnych objętych projektem / inicjatywą	os.	523
liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektu / inicjatywy	szt.	680
liczba produktów żywnościowych objętych systemem promocji	szt.	24
liczba nowych organizacji	szt.	21
długość infrastruktury	km	969
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	15 701
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	19 777
liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	szt.	440

Cel strategiczny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju

Cel operacyjny 4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

wskaźnik	miara	2011	2012	2013	2014	2015
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do internetu	%	58,1	58,2	61,5	65,1	-
Suma średnich czasów przejazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym)	min.	374	-	-	-	336 (2016)

Realizacja celu operacyjnego **Nowoczesna infrastruktura rozwoju** wynika przede wszystkim z konieczności zapewnienia spójności przestrzennej Warmii i Mazur z otoczeniem oraz spójności wewnętrznej, aby zapobiec dalszej peryferyzacji województwa. Duży nacisk położono na rozwój infrastruktury informatycznej, która ma coraz większe znaczenie dla kształcenia, funkcjonowania przedsiębiorstw oraz życia codziennego mieszkańców. Z roku na rok wzrasta odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu. W roku 2014 wskaźnik kształtował się na poziomie 65,1%. W wyniku inwestycji drogowych i kolejowych realizowanych w województwie w latach poprzednich, zmniejszyła się suma średnich czasów przejazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw z 374 minut w roku 2011 do 336 min w roku 2016.

Działania realizowane w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.

Cel operacyjny **Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności** osiągnąć był przez 7 działań, w ramach których realizowano 22 projekty i jedną inicjatywę. W sumie zrealizowano 297 inwestycji i wykonano prace na długości 3 300 km infrastruktury drogowej i kolejowej. Poniesione zidentyfikowane wydatki wyniosły ponad 5 688 mln zł. Działania objęły zasięgiem całe województwo i były finansowane ze środków zagranicznych (przede wszystkim w ramach RPO WiM 2007-2013, PO IiŚ 2007-2013 oraz PO KL 2007-2013) i publicznych (głównie budżetu państwa, budżetów JST i budżetu samorządu województwa) oraz środków prywatnych.

1. W ramach **Infrastruktury teleinformatycznej**, od lipca 2013 r. do grudnia 2015 r. realizowano 10 projektów i 1 inicjatywę. W ramach powyższych projektów wybudowano 2 351 km infrastruktury, a poniesione koszty wyniosły 343,5 mln zł. Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie zrealizował 4 projekty i 1 inicjatywę. Kluczowym przedsięwzięciem była budowa sieci szerokopasmowej Polski Wschodniej – województwo warmińsko-mazurskie, w wyniku którego powstało 2 295 km nowoczesnej sieci, spełniającej wymogi stawiane tzw. sieciom następnej generacji. Inwestycja pochłonęła 318,5 mln zł i współfinansowana była z funduszu europejskiego PO Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013. Urząd Miasta Olsztyna zrealizował 2 inwestycje polegające na rozbudowie infrastruktury informatycznej sieci miejskiej obejmującej jednostki publiczne na terenie miasta Olsztyna. Inwestycje sfinansowane zostały z funduszy RPO WiM 2007-2013. Gmina Elk również realizowała projekty, współfinansowane przez Unię Europejską: Elkman oraz Elkman II. Oba projekty polegały na rozbudowie miejskiej sieci światłowodowej.

2. W ramach **Inwestycji drogowych** realizowano 4 projekty, których wydatki wyniosły łącznie 2 432,6 mln zł. Długość rozbudowanej infrastruktury wyniosła w sumie 803 km. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Olsztynie realizował 25 inwestycji. Kontynuował przede wszystkim projekty rozpoczęte w ubiegłych latach, głównie w ramach *Programu usprawnienia powiązania komunikacyjnego w południowo-*

zachodniej i północnej części województwa warmińsko-mazurskiego. W powyższym okresie oddano do użytkowania 346 km infrastruktury drogowej. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, oddział w Olsztynie, realizowała 19 inwestycji, z czego 4 dotyczyły projektów rozpoczętych w latach ubiegłych. Z uwagi na fakt, iż większość inwestycji jest w trakcie realizacji, długość wybudowanej infrastruktury drogowej wyniosła zaledwie 24,6 km. Realizowane inwestycje finansowane były głównie z funduszy Unii Europejskiej (RPO WiM 2007-2013, PO IS 2007-2013, PO RPW 2007-2013, EWT 2007-2013). W okresie od II połowy 2013 roku do końca 2015 roku zrealizowano również 94 inwestycje, polegające na budowie i modernizacji dróg gminnych i powiatowych. Dofinansowanie powyższych inwestycji pochodziło m.in. z Narodowego programu przebudowy dróg lokalnych – II etap bezpieczeństwo – dostępność – rozwój. Długość wybudowanych i zmodernizowanych dróg gminnych wyniosła 130 km, zaś dróg powiatowych 211 km.

3. W ramach **Infrastruktury kolejowej** realizowano 2 projekty obejmujące 11 inwestycji. Projekt pn. *Rewitalizacja i modernizacja linii kolejowych Olsztyn – Szczytno – Szymany* (odcinek Olsztyn-Szczytno – linia kolejowa nr 219 i odcinek Szymany – Szczytno – linia kolejowa nr 35) zakończył się w 2013 r., zaś w latach 2014 – 2015 podlegał nadzorowi w okresie gwarancji. Kolejną inwestycją, realizowaną w latach 2011 – 2016, była modernizacja linii kolejowej E65/C-E65 na odcinku Warszawa – Gdynia – obszar LCS Łława, LCS Malbork. Ponadto w dalszym ciągu trwała modernizacja linii kolejowych E65/C-E65 na odcinku Warszawa – Gdynia – obszar LCS Działdowo. W 2012 roku rozpoczęto modernizację linii kolejowej E65/C – E65, na odcinku Warszawa-Gdynia, w zakresie warstwy nadrzędnej LCS, ERTMS/ERCS/GSM-R, DSAT oraz zasilania układu trakcyjnego. W ramach infrastruktury kolejowej w badanym okresie realizowano zadania inwestycyjne na łączną kwotę 2 041 mln zł, a długość zmodernizowanej infrastruktury wyniosła 130 km. Informacja dotycząca poniesionych kosztów projektów oraz długość zmodernizowanej infrastruktury kolejowej są danymi uwzględniającymi realizowane inwestycje nie tylko na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, ale także województw ościennych jak mazowieckiego i pomorskiego. Dodatkowo uwzględniają również nakłady pieniężne poniesione na leasing 3 autobusów szynowych i zakup dwuczłonowego elektrycznego zespołu trakcyjnego, będących w dyspozycji Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

4. W ramach **Transportu lotniczego** w okresie od lipca 2013 r. do grudnia 2015 r. zrealizowano 1 projekt – budowę Regionalnego Portu Lotniczego Olsztyn-Mazury w Szymanach. Inwestycja była realizowana w ramach projektu inwestycyjnego pn. *Regionalny Port Lotniczy Olsztyn – Mazury* – zapisanego w indywidualnym wykazie indywidualnych projektów kluczowych Regionalnego Programu Operacyjnego Warmii Mazur na lata 2007 – 2013. Kwota dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego wyniosła 121,14 mln zł, zaś całkowity koszt budowy wyniósł 205,14 mln zł.

5. W ramach **Komunikacji i transportu wodnego** w okresie od lipca 2013 r. do grudnia 2015 r. nie realizowano żadnych inwestycji. Natomiast w związku z zakończeniem umowy dzierżawy terenu przylegającego do terminala Portu Morskiego Elbląg, Zarząd Portu Morskiego Elbląg Spółka z o.o. otrzymał aportem od Gminy Miasta Elbląga grunt o powierzchni 0,6 ha i wartości 1,02 mln zł. Docelowo w przyszłości teren ten ma przyczynić się do rozszerzenia terminala Portu Morskiego Elbląg.

6. W ramach **infrastruktury granicznej** Oddział Straży Granicznej w Kętrzynie zrealizował 3 inwestycje na łączną kwotę 5,37 mln zł. Jedną z nich była budowa wież obserwacyjnych w lokalizacjach na terenie Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej. Wybudowano 5 wież

obserwacyjnych służących bezpośredniej ochronie granicy państwowej z Obwodem Kaliningradzkim, w tym zewnętrznej granicy EU. Powyższy projekt przyczynić się ma do uszczelnienia ochraniaanej granicy przez Placówki Straży Granicznej Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej.

7. W ramach rozwoju **zintegrowanego transportu publicznego w ośrodkach miejskich, w szczególności w największych miastach regionu (Olsztyn, Elbląg, Ełk)** realizowano 3 projekty, w ramach których, w sumie realizowano 40 inwestycji. Na zadania inwestycyjne poniesiono koszty w wysokości 659,04 mln zł, a długość wybudowanej/przebudowanej infrastruktury drogowej na potrzeby transportu publicznego wyniosła 13 km. W Olsztynie w dalszym ciągu trwały prace nad realizacją projektu pn. *Modernizacja i rozwój zintegrowanego systemu transportu zbiorowego w Olsztynie*. Projekt obejmował modernizację następujących obszarów: przebudowa układu ulicznego dla wydzielania przestrzeni dla ruchu pojazdów transportu publicznego (pasy wydzielone, węzły integracyjne różnych form transportu wyposażone w pełną infrastrukturę niezbędną do prawidłowej obsługi pasażera); poszerzenie sytemu obszarowego sterowania ruchem, dający priorytet pojazdom komunikacji miejskiej; wprowadzenie nowego, wysokowydajnego środka przewozowego – tramwaju; uruchomienie linii tramwajowej północ-południe; realizację niezbędnej infrastruktury torowej, sieciowej, zasilania, budowę pomieszczeń biurowych, warsztatowych, myjni, zajezdni tramwajowej. Ponadto wprowadzono system IT w transporcie publicznym – bilet elektroniczny, informację pasażerską oraz system sterowania ruchem pojazdów transportu publicznego oraz wybudowano ulicę Obiegową.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość w okresie II pół.2013 r.-2015 r.
liczba projektów	szt.	22
liczba inicjatyw	szt.	1
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	20
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	2
poniesione wydatki	zł	5 688 516 286
liczba inwestycji	szt.	297
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	156
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	287
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	14
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	32 928
długość infrastruktury	km	3 300
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	0
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	0

Cel operacyjny 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	2011	2012	2013	2014	2015
Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w ogóle mieszkańców	%	43,3	43,1	42,8	42,8	-
Produkcja energii elektrycznej z odnawialnych nośników w województwie	%	70,6	74,4	72,3	78,7	-

Realizacja celu operacyjnego **Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii** przyczynić ma się przede wszystkim do poprawy stanu ochrony środowiska, poprzez inwestycje w odnawialne źródła energii czy niskoemisyjne źródła ciepła, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i poziomu życia mieszkańców. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w województwie na przestrzeni ostatnich lat nie zmienia się i w 2014 roku wynosił 42,8%. Znacząco natomiast wzrasta odsetek energii elektrycznej produkowanej z odnawialnych źródeł energii w produkcji energii elektrycznej ogółem w województwie, z niecałych 71% w roku 2011 do ponad 78% w roku 2014.

Działania realizowane w okresie II półrocze 2013 r.- 2015 r.

Cel operacyjny **Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii** osiągnąć był poprzez 4 działania obejmujące zasięgiem całe województwo. W ramach działań realizowano 4 projekty, na które poniesiono zidentyfikowane wydatki ponad 238 mln zł. Projekty zostały sfinansowane ze środków zagranicznych (głównie w ramach PO IiŚ 2007-2013 oraz RPO WiM 2007-2013), środków publicznych krajowych (głównie budżetu samorządu województwa) oraz środków prywatnych. Zadania dotyczyły 413 inwestycji, a prace prowadzone były na 341 km infrastruktury.

1. W ramach **Rozbudowy i modernizacji sieci gazowej** w okresie od lipca 2013 r. do grudnia 2015 r. poniesiono wydatki na kwotę ponad 100 mln zł, zaś długość infrastruktury gazowniczej objęta inwestycjami wyniosła 258 km. Realizacja projektów odbywała się w trzech oddziałach, tj. w Olsztynie, Gdańsku i Białymstoku. Całkowity koszt inwestycji realizowanych przez oddział w Olsztynie wyniósł 90,3 mln zł, z tego 24,8 mln zł pochodziło z PO IiŚ 2007-2013. W powyższym okresie oddział w Olsztynie zrealizował 27 inwestycji, a długość rozbudowanej/przebudowanej infrastruktury gazowej wyniosła 217,8 km. Zrealizowano projekty *Budowa sieci gazowej w/c relacji Szczytno – Młynowo – Muławki/k Kętrzyna* oraz *Budowa sieci gazowej w/c relacji Brodnica – Nowe Miasto Lubawskie – Iława*. Zakończono również gazyfikację Jonkowa, Warkań, Giedajt i Nagład. Zrealizowano spięcie gazociągu w m. Różnowo oraz przebudowywano sieć w Ostródzie, Szczytnie, Bartoszczykach, Olsztynie i Kętrzynie. Oddział Polskiej Spółki Gazownictwa w Gdańsku realizował 7 inwestycji na terenie miasta Elbląga. Wykonano 18 przyłączy za kwotę 4 mln zł, a długość przebudowanej infrastruktury gazowej wyniosła 11,7 km. Natomiast oddział w Białymstoku zrealizował 210 inwestycji, a długość wybudowanej i przebudowanej infrastruktury wyniosła 28,2 km. Całkowity koszt inwestycji realizowanych w okresie od lipca 2013 r. do grudnia 2015 r. w Zakładzie w Białymstoku wyniósł 5,8 mln zł. W powyższym okresie realizowano przyłącza gazowe w Giżycku, Mikołajkach, Węgorzewie, Olecku, Ełku, Piszcu i sieć gazową w Giżycku, Wilkasach, Gajewie, Węgorzewie, Mikołajkach, Piszcu.

2. W okresie od lipca 2013 r. do grudnia 2015 r. na przebudowę **Sieci energetycznej** poniesiono wydatki w kwocie 886 tys. zł, z tego 270,4 tys. zł pochodziło ze środków unijnych RPO WiM

2007-2013, 47,7 tys. zł stanowiły środki budżetu państwa a 557 tys. zł środki własne spółki. Długość przebudowanej infrastruktury wyniosła 5,92 km. Niskie nakłady podyktowane były kończącymi się projektami. Kontynuowano projekt rozpoczęty w 2010 roku – przebudowa odcinków linii napowietrznej SN 15 KV zlokalizowanych na terenie Energa Operator S.A. Oddział w Olsztynie. Realizowano odcinki: Mrągowo – Biskupiec, Lidzbark Warmiński – Dobrze Miasto, Ostróda – Samin, Iława – PZ Przejazd, Iława – Lubawa, Szczytno – Pasym, Lidzbark Warmiński – Jeziorany, Olsztynek – Samin, Samin – Rybno, Iława – Babięty. Ponadto w II półroczu 2013 r. zakończono inwestycje realizowane na odcinkach: Górowo Iławeckie – Lelkowo, Szczytno – Dźwierzuty, Olsztynek – Ostróda, Ostróda – Mostkowo.

3. W ramach **sieci ciepłowniczej** w okresie od lipca 2013 r. do grudnia 2015 r. wiele jednostek realizowało szereg inwestycji przyczyniających się do ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza. Realizowano 103 inwestycje a łącznie poniesiono nakłady w kwocie 60,3 mln zł. Długość wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury wyniosła ponad 77 km. Przedsiębiorstwo Ciepłownicze Sp. z o.o. w Działdowie realizowało 16 inwestycji. Wybudowano przyłącza do 19 budynków wielorodzinnych, szkoły, przedszkola i obiektów handlowo-usługowych oraz domów jednorodzinnych, jak również rozpoczęto budowę i przebudowę sieci na ul. Norwida – Męczenników. W Gołdapi wybudowano gazową ciepłownię miejską o mocy docelowej 19,1 MW. Do zbudowanej sieci ciepłej podłączono 78 odbiorców ciepła i zamontowano u każdego węzeł cieplny. Lubawska Spółka Komunalna Sp. z o.o. realizowała 13 inwestycji na terenie Lubawy oraz Nowego Miasta Lubawskiego, większość z nich związana była z poszerzeniem obszaru odbioru energii cieplnej z kotłowni centralnej i likwidacją lokalnych kotłowni, co przyczynia się do niskiej emisji spalin do atmosfery. MPEC Olsztyn realizował 3 projekty, które mają poprawić środowisko poprzez obniżenie wielkości emisji zanieczyszczeń.

4. W ramach **wykorzystania odnawialnych źródeł energii i węglowodorów łupkowych** realizowano 52 inwestycje na łączną kwotę 76,68 mln zł. Realizowane projekty dotyczyły energii geotermicznej, biomasy oraz słońca. W ramach energii odnawialnej realizowano 15 inwestycji w zakresie energii geotermicznej, 7 inwestycji dotyczących biomasy oraz 30 inwestycji dotyczących energii słonecznej. Największa ilość inwestycji dotyczyła instalacji fotowoltaicznej. Poniesione wydatki sfinansowane zostały głównie ze środków prywatnych inwestorów, jak również ze środków zagranicznych (RPO WiM 2007-2013) i środków budżetu państwa.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość w okresie II pół.2013 r.-2015 r.
liczba projektów	szt.	4
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	4
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wspierania wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	2
poniesione wydatki	zł	238 074 495
liczba inwestycji	szt.	413
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	74
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	3

liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	3
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	287 666
długość infrastruktury	km	341
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	0
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	0

Cel operacyjny 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	2011	2012	2013	2014	2015
Odpady komunalne zbierane selektywnie w relacji do ogółu odpadów	%	8,6	8,4	13,9	14,1	-
Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogóle mieszkańców	%	72,1	73,4	74,8	75	-

Realizacja celu operacyjnego **Poprawa jakości i ochrona środowiska** odbywa się przede wszystkim poprzez działania w zakresie ochrony jakości powietrza, wód oraz ziemi. Ważnym aspektem jest jednocześnie podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa w celu zapewnienia ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych. W wyniku realizacji licznych inwestycji w rozbudowę infrastruktury wodno-ściekowej z roku na rok wzrasta odsetek ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków w ogóle mieszkańców. W roku 2011 wskaźnik wynosił 72,1% wobec 75% w roku 2014. Znacząco wzrasta również odsetek odpadów komunalnych zbieranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów z 8,6% w roku 2011 do 14,1% w roku 2014.

Działania realizowane w okresie II półrocze 2013 r.- 2015 r.

Cel operacyjny **Poprawa jakości i ochrona środowiska** osiągnąć był poprzez realizację 2 działań, w ramach których realizowano 311 projektów i 44 inicjatywy na terenie całego województwa. Wykonano 156 inwestycji, a poniesione wydatki wyniosły ponad 359 mln zł. Głównym źródłem finansowania były środki zagraniczne (PO liś 2007-2013, RPO WiM 2007-2013, PROW 2007-2013), środki krajowe (głównie środki budżetu samorządu oraz budżetu państwa) oraz środki prywatne.

1. W ramach **zapewnienia ochrony i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych** w okresie od lipca 2013 r. do grudnia 2015 r. realizowano 191 projektów i 41 inicjatyw. W sumie zrealizowano 129 inwestycji. Łączne wydatki poniesione na powyższe projekty i inicjatywy wyniosły ponad 95 mln zł. Długość zmodernizowanej/wybudowanej infrastruktury wyniosła ponad 300 km. Ponadto zmodernizowano/wybudowano 9 719 m² powierzchni niezadaszonej oraz 726 m² powierzchni zadaszonej. W tym działaniu do zadań wiodących należały liczne projekty o charakterze edukacyjnym. Edukacją ekologiczną w szerokim zakresie zajmują się nie tylko parki krajobrazowe, stanowiące jednostki organizacyjne Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, ale także Nadleśnictwa wchodzące w skład RDLP Olsztyn, RDLP Białystok i RDLP Gdańsk. Ponadto warto podkreślić czynną ochronę elementów przyrody prowadzoną przez parki krajobrazowe, Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Olsztynie i RDLP. Sztandarowym projektem łączącym oba wymienione wyżej cele jest *Ochrona cennych zasobów przyrodniczych na terenie parków krajobrazowych Pomorza, Kujaw, Warmii i Mazur przed nadmierną i niekontrolowaną presją turystów* realizowany przez Fundację

Ochrony Wielkich Jezior Mazurskich w Giżycku oraz parki krajobrazowe województwa warmińsko-mazurskiego i kujawsko-pomorskiego. Rezultatem projektu jest przywrócenie i utrzymanie właściwego stanu siedlisk oraz poprawa warunków bytowania gatunków na terenach chronionych północno-wschodniej Polski, wzmocnienie walorów turystyczno-rekreacyjnych regionu, zwiększenie świadomości ekologicznej osób odwiedzających tereny cenne przyrodniczo, zapoznanie turystów z walorami przyrodniczymi i zasadami ich udostępniania.

2. W ramach **poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego** w okresie od lipca 2013 r. do grudnia 2015 r. realizowano 119 projektów i 3 inicjatywy. Zrealizowano 27 inwestycji. Łączne koszty poniesione na działanie wyniosły ponad 264 mln zł, a długość zmodernizowanej/wybudowanej infrastruktury wyniosła 298 km. Z uwagi na wysoki procent lesistości województwa warmińsko-mazurskiego do ważnych zadań należały projekty i/lub inicjatywy w ochronę ekosystemów leśnych przed pożarami realizowane przez jednostki Lasów Państwowych. Ponadto realizowane były liczne inwestycje sanitarne – modernizacje i rozbudowa oczyszczalni ścieków oraz sieci wodociągowych i kanalizacyjnych – realizowane przez gminy i spółki komunalne.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość w okresie II pół.2013 r.-2015 r.
liczba projektów	szt.	311
liczba inicjatyw	szt.	44
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	61
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wspierania wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	26
poniesione wydatki	zł	359 223 888
liczba inwestycji	szt.	156
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	69
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	299
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	91
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	1 346 522
długość infrastruktury	km	598,2
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	9 716,0
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	605,6

V. Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji

1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji

Biorąc pod uwagę wyniki monitorowania działań na rzecz jakości produktów i usług w inteligentnych specjalizacjach regionu, zauważalna jest głównie aktywność instytucji publicznych oraz niewielka aktywność przedsiębiorców. Nie oznacza to jednak, iż sami przedsiębiorcy nie realizują inwestycji, które przyczyniałyby się do wzrostu jakości oferty gospodarczej województwa, lecz wskazuje na trudności w pozyskiwaniu informacji od tej grupy podmiotów. Niezbędne jest więc rozbudowanie systemu monitorowania inteligentnych specjalizacji i włączenie do tego procesu środowisk biznesowych. Działalność podmiotów prowadzących działalność badawczo-rozwojową potwierdza istnienie w regionie potencjału naukowego w obszarze inteligentnych specjalizacji, szczególnie wyróżnia się tu obszar *Żywności wysokiej jakości* dzięki silnym jednostkom naukowym (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie).

1.2. Wzrost innowacyjności firm

Znaczna część wskaźników obrazujących poziom innowacyjności warmińsko-mazurskich przedsiębiorstw, wskazuje jego słabą pozycję na tle kraju. Firmy w regionie posiadają niską skłonność do lokowania kapitału w ryzykowne przedsięwzięcia. Często decyzja o wprowadzeniu innowacji jest wymuszona koniecznością dostosowania się do zmian technologicznych w branży. Duży wpływ na poprawę innowacyjności w województwie warmińsko-mazurskim będą środki finansowe perspektywy unijnej 2014-2020 skierowane na rozwój innowacyjności przedsiębiorstw, w tym w szczególności w oparciu o wyniki prac B+R oraz lepsze dostosowanie oferty instytucji naukowych do potrzeb przedsiębiorstw. W procesie monitoringu zidentyfikowano przedsięwzięcia obejmujące transfer wiedzy, komercjalizację badań oraz wdrożenia innowacji, należy jednak podkreślić, iż w skali gospodarki regionu było ich zdecydowanie za mało, aby poprawić wskaźniki innowacyjności województwa. Słabe wyniki regionu pod względem innowacji wskazują na zasadne skoncentrowanie interwencji publicznej na innowacyjności w każdym jej aspekcie – od prostych unowocześnień na skalę przedsiębiorstwa, aż do rozwiązań wyjątkowych na skalę kraju czy wręcz międzynarodową. Wymagało to będzie zastosowania szerokiej palety narzędzi – w zależności od skali ryzyka instrumentów zarówno zwrotnych jak i dotacyjnych, premiujących wyższy poziom nowatorstwa i unikalne rozwiązania. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski zacieśnił współpracę z gospodarką poprzez realizację kierunków zamawianych. Wpłynęło to pozytywnie na strukturę kształcenia i spowodowało wzrost zainteresowania młodzieży kierunkami ścisłymi i technicznymi. W nowej perspektywie finansowej UE ważne będzie kontynuowanie tworzenia i rozwoju kierunków studiów oraz specjalizacji zawodowych zgodnych z zapotrzebowaniem regionalnej gospodarki. Zaobserwowano też wiele projektów i inicjatyw realizowanych przez parki naukowo-technologiczne mające siedzibę na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

1.3. Wzrost liczby miejsc pracy

W Biskupcu, Braniewie, Mrągowie i Olsztynie powstała infrastruktura służąca rozwojowi przedsiębiorczości. Park Naukowo-Technologiczny w Ełku zainwestował w specjalistyczne laboratoria, które będą skoncentrowane na inicjowaniu badań i wspieraniu współpracy naukowo-badawczej różnych instytucji naukowych i firm instytucjonalnych oraz wspieraniu wzrostu aktywności i skuteczności przedsiębiorstw w wykorzystywaniu wyników badań do wzrostu konkurencyjności. Województwo warmińsko-mazurskie nadal boryka się z problemem braku chęci podjęcia pracy przez osoby z grupy 50+, niewykwalifikowane i pochodzące z terenów wiejskich. Takie osoby dokonują

rejestracji w urzędach pracy wyłącznie z powodu możliwości uzyskania świadczenia zdrowotnego. Istnieją duże trudności ze znalezieniem zatrudnienia dla kobiet powracających na rynek pracy po urlopie macierzyńskim. W kolejnych latach niezbędne będzie skoncentrowanie interwencji na m.in. tych grupach. Ponadto konieczne będą działania rozwiązujące problem osób wyrażających chęć do podjęcia pracy, lecz zmuszonych sytuacją rodzinną do pozostawania bezrobotnymi (opieka nad członkami rodziny w podeszłym wieku, małżonkami, dziećmi).

2.1. Rozwój kapitału społecznego

Podsumowując projekty i inicjatywy, których głównym celem był rozwój kapitału społecznego w regionie, należy stwierdzić, że w okresie monitorowania Strategii w regionie funkcjonował szereg mechanizmów przyczyniających się do rozwoju aktywności społecznej w różnych obszarach i formach oraz narzędzi wsparcia rozwoju potencjału organizacji pozarządowych, będących jednym ze sposobów samoorganizowania się społeczności. Miały one charakter stałego i trwałego narzędzia, bazującego na przepisach prawnych, realizowanego w ramach długotrwałych programów i sprawdzonych inicjatyw. Mechanizmy wsparcia wymagają jednak rozwoju poprzez częstsze wykorzystywanie ich zarówno przez organizatorów, którymi najczęściej są JST, jak i przez odbiorców – mieszkańców i ich organizacje. Najważniejszymi warunkami, jakie należy spełnić w tej kwestii są: otwartość i chęć – z jednej strony wprowadzania ich w środowisko lokalne, z drugiej zaś skorzystania z nich przez odbiorców. Należy zwrócić szczególną uwagę na kwestię kształtowania postaw prospołecznych, poczucia odpowiedzialności obywatelskiej, współpracy, czy rozwój kompetencji obywatelskich poprzez rozwój edukacji obywatelskiej w kształceniu innym niż formalne oraz w systemie oświaty. Bez rozwoju tego obszaru nie będzie możliwym rozwój kapitału społecznego.

Wyodrębnione projekty i inicjatywy nie wyczerpują tematu, którym jest budowa kapitału społecznego Warmii i Mazur, ponieważ nie jest możliwa identyfikacja wszystkich przyczyniających się do tego działań. Powodem jest realizacja projektów i inicjatyw we wszystkich dziedzinach życia społecznego. Szczególnie liczne są inicjatywy oddolne obywateli, powstające bez udziału instytucji czy środków publicznych, wszelkiego rodzaju projekty współpracy, grupy i inicjatywy samopomocowe, działalność lokalnych instytucji kultury, oświaty, rozwoju lokalnego itp. wszędzie tam, gdzie ludzie i instytucje współpracują ze sobą, a mieszkańcy w każdym wieku dobrowolnie włączają się we wspólne działania, budowany jest kapitał społecznych regionu.

2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych

W zakresie ochrony zdrowia, dużym problemem województwa jest niewystarczająca liczba lekarzy. Spowodowane jest to migracją lekarzy poza granice województwa, a także ograniczoną liczbą przyznanych miejsc specjalizacyjnych dla lekarzy. W związku z powyższym wskazane jest podjęcie działań mających na celu umożliwienie lekarzom kształcenie specjalistyczne, stworzenie możliwości rozwoju zawodowego oraz stosowanie odpowiedniej polityki płacowej. Wśród innych zaleceń pożądane jest dalsze i konsekwentne realizowanie badań profilaktycznych, a tym samym zwiększenie środków finansowych na ten cel, kontynuowanie programów edukacyjnych, szczególnie na terenach wiejskich, oraz zwiększenie nakładów inwestycyjnych na rozbudowę i modernizację podmiotów leczniczych oraz zakup specjalistycznego sprzętu.

W ramach polityki społecznej, niezbędne jest kontynuowanie działań, w szczególności skierowanych do całych środowisk-rodzin, które wciąż żyją na marginesie życia społecznego i wielopokoleniowo korzystają ze świadczeń pomocy społecznej. Realizacja przedsięwzięć powinna się odbywać

na szerszą skalę i być skupiona na działaniach nakierowanych na pomoc rodzinom niewydolnym wychowawczo, sprzyjających ich wyjściu z kryzysu oraz przywróceniu rodzinom funkcji opiekuńczo-wychowawczych (przywrócenie rodzicom biologicznym dzieci). W przypadku osób starszych wskazano na konieczność kontynuacji zadań na ich rzecz, mając na uwadze to, aby były one odpowiedzią na ich realne potrzeby oraz włączać w realizację tych zadań, poza samorządami, rozmaite organizacje społeczne i instytucje. Ze względu na potencjał, jaki niesie ze sobą obszar Ekonomii Społecznej, niezbędne jest zachowanie ciągłości wsparcia udzielanego podmiotom ES w regionie i monitorowanie efektów tych działań. W obszarze zadań na rzecz osób niepełnosprawnych jednostki monitorujące skłaniają się ku zapewnieniu możliwości korzystania z form rehabilitacji blisko miejsca zamieszkania. Ponadto działania z zakresu włączenia społecznego należy kontynuować, rozwijać je i dbać o to, aby towarzyszyła im szeroka promocja. Ze względu na to, że podstawowym partnerem Samorządu Województwa w realizacji zadań powinny być organizacje pozarządowe, należy zwiększać ich udział w realizacji tych zadań mających na celu integrację społeczną i pomoc w zaspokajaniu potrzeb osób wykluczonych, potrzebujących niepełnosprawnych i innych poprzez dalsze zlecanie zadań publicznych, szczególnie z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej.

Stan bezpieczeństwa i porządku publicznego w województwie warmińsko-mazurskim ulega systematycznej poprawie. Pozyskane środki finansowe pochodzące z funduszy unijnych umożliwiły podniesienie jakości realizowanych zadań m.in. dzięki temu nastąpił spadek liczby pożarów i wzrosła wykrywalność przestępstw w województwie. Głównym celem podjętych działań była także poprawa bezpieczeństwa mieszkańców oraz usprawnienie działań w zakresie systemu ochrony ludności i środowiska przed skutkami zagrożeń naturalnych, jak również przeciwdziałania poważnym awariom. W obszarze współpracy służb zapewniających bezpieczeństwo mieszkańców podwyższono zabezpieczenie mieszkańców oraz cennych przyrodniczych terenów Warmii i Mazur przed klęskami żywiołowymi oraz katastrofami ekologicznymi poprzez zakup specjalistycznego sprzętu. Ponadto poprawiono wyposażenie i zwiększono zatrudnienie, co było widoczne m.in. w spadku liczby wypadków, kolizji, zabitych i rannych. Współpraca z wieloma służbami wpłynęła na poprawę bezpieczeństwa ludności, a także ochronę granic. Kierunkami dalszej współpracy policji, straży pożarnej, straży granicznej i inspekcji transportu drogowego z Samorządem Województwa powinna być pomoc w finansowaniu zadań, m.in. zakupu sprzętu, szkoleń oraz zapewnienia bezpieczeństwa w miejscach publicznych, obszarach zamieszkania i na drogach.

3.1. Doskonalenie administracji

Opisując kształtowanie się wskaźników celu operacyjnego 3.1 należy podkreślić, że skala i jakość realizowanych działań wydają się zadowolające i sugerujące pozytywny trend wzrostowy. Pozytywnym elementem jest ilość podjętych inicjatyw, która obejmuje ok. 2/3 wszystkich działań i świadczy o dużej aktywności jednostek. Należy wskazać również znaczną liczbę działań podjętych na rzecz wsparcia przedsiębiorczości w regionie, co przełożyło się na wsparcie skierowane bezpośrednio do 773 przedsiębiorców. Ważnym jest również zasięg projektów i inicjatyw w ramach indywidualnego docierania do beneficjentów ostatecznych – łącznie w działaniach udział wzięło prawie 980,5 tys. osób, z czego ponad 14,5 tys. osób uzyskało dodatkowe kompetencje w oparciu o zrealizowane szkolenia.

3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Analiza okresu 2,5 roku obowiązywania nowej *Strategii* pozwala na wyciągnięcie wstępnych wniosków dotyczących wskaźnika ilości projektów i inicjatyw, który obecnie wykazuje tendencje wzrostowe. Należy pamiętać, że w roku 2013 zakończył się okres programowania funduszy unijnych, które w dużej mierze pomagały badanym jednostkom w realizacji współpracy międzyregionalnej. Rok 2014 był rokiem kończenia projektów rozpoczętych w poprzedniej perspektywie, zaś w 2015 r. wyraźnie widać wzrost ilości inicjatyw/projektów, co niewątpliwie powiązane jest z uruchomieniem środków finansowych perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020.

4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

W okresie od lipca 2013 r. do grudnia 2015 r. w ramach programów Unii Europejskiej zrealizowano rozbudowę i/lub budowę ok. 350 km dróg. Stanowi to 19,9% długości sieci dróg wojewódzkich regionu warmińsko-mazurskiego. Zrealizowane inwestycje uzupełniły sieć dróg publicznych, poprzez połączenie dróg krajowych z wojewódzkimi oraz połączenie z większymi miejscowościami. Podobną sytuację obserwuje się w infrastrukturze kolejowej. Realizowane inwestycje mają na celu poprawę warunków podróżowania i podniesienia poziomu bezpieczeństwa. W dalszym ciągu trwały prace związane z modernizacją linii kolejowej, m.in. obszar LCS Iława, LCS Działdowo. Istotną inwestycją była rewitalizacja i modernizacja linii kolejowych Olsztyn – Szczytno – Szymany (odcinek Olsztyn-Szczytno – linia kolejowa nr 219 i odcinek Szymany – Szczytno – linia kolejowa nr 35) jako kolejowe połączenie modernizowanego lotniska w Szymanach z Olsztynem (etap I i II). Warto wspomnieć, także o projekcie modernizacji i rozwoju zintegrowanego systemu transportu zbiorowego w Olsztynie. Jednym z efektów realizacji projektu było wprowadzenie nowego, wysokowydajnego środka przewozowego – tramwaju. Warto również podkreślić, iż w latach 2013 (II półrocze) – 2015 zrealizowano ważny projekt dotyczący budowy sieci szerokopasmowej Polski Wschodniej Województwa Warmińsko-Mazurskiego, w wyniku której powstało 2 295 km infrastruktury. Bez wątpienia umożliwi on polepszenie infrastruktury technicznej w województwie oraz zwiększy dostęp do szybkiego Internetu.

Innym ważnym projektem, którego realizacja zakończyła się w roku 2015, jest wybudowanie lotniska w Szymanach. W wyniku realizacji projektu powstał terminal pasażerski o łącznej powierzchni 6 800 m² przeznaczony do obsługi ruchu pasażerskiego na liniach krajowych i międzynarodowych oraz czarterach. Powstanie pierwszego w regionie portu lotniczego jest szansą na zwiększenie konkurencyjności regionu, rozwój branży turystycznej czy zwiększenie zainteresowania przez inwestorów.

4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

W ramach infrastruktury energetycznej, w okresie II połowa 2013 roku – koniec 2015 roku, w dalszym ciągu realizowano projekty rozpoczęte w latach poprzednich. Przebudowywano linie napowietrzne w 8 powiatach: działdowskim, iławskim, ostródzkim, bartoszyckim, lidzbarskim, mrągowskim, olsztyńskim, szczybieńskim. Przyrost przebudowanych linii wynosi 5,92 km. Zakończyły się projekty dotyczące gazyfikacji Jonkowa, Warkał, Giedajt, Nagład oraz dwa projekty polegające na budowie sieci gazowej w/c relacji Szczytno-Młynowo-Muławki/k Kętrzyna oraz relacji Brodnica-Nowe Miasto Lubawskie-Iława. Z roku na rok coraz więcej gospodarstw wybiera paliwo gazowe, uznając je za korzystne rozwiązanie. W 2014 roku ilość gospodarstw domowych podłączonych do sieci gazowej w województwie wzrosła o prawie 13% i wynosiła 194 307 gospodarstw. Istotnym elementem staje się budowa niskoemisyjnych wydajnych źródeł ciepła wraz z siecią rozdzielczą.

W naszym regionie wiele jednostek realizowało inwestycje, które na celu mają ograniczenie zanieczyszczenia powietrza. Kilka przedsięwzięć, swoje podłoże miało w dostosowaniu się do obowiązujących wymogów standardów określonych w dyrektywach unijnych. Ponadto znacznie wzrosła świadomość dotycząca energii odnawialnej. Coraz więcej osób prywatnych i instytucji użyteczności publicznej przekonało się do naturalnych źródeł energii, zarówno w kwestiach ochrony środowiska jak i finansowych. W okresie rozliczeniowym WFOŚiGW podpisał umowę z 52 jednostkami na realizację zadań z zakresu energii odnawialnej.

4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska

Liczne realizowane działania, zarówno inwestycyjne jak i tzw. działania miękkie w tym edukacja ekologiczna, przyczyniły się do wzrostu obu wskaźników celów operacyjnych w analizowanym okresie. W regionie należy dążyć do dalszego usprawnienia systemu selektywnej zbiórki odpadów, w tym poprzez realizację edukacji ekologicznej społeczeństwa oraz rozwój infrastruktury technicznej. Należy również kontynuować realizację inwestycji, które umożliwią uporządkowanie gospodarki ściekowej, zwłaszcza na terenach rozproszonej zabudowy oraz użytkowanych turystycznie.

VI. Wnioski z realizacji Strategii

1. Poziom Produktu Krajowego Brutto w przeliczeniu na mieszkańca w województwie warmińsko-mazurskim z roku na rok wzrasta, jednak jego relacja do średniej krajowej maleje, co oznacza, że Warmia i Mazury rozwijają się gospodarczo, jednak w wolniejszym tempie niż inne regiony Polski. W odniesieniu do innych regionów Unii Europejskiej mamy do czynienia z procesem konwergencji, czyli ze zmniejszaniem się dystansu rozwojowego. Sukcesywnie zwiększa się bowiem udział województwa w średniej wartości PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca wg parytetu siły nabywczej waluty (z 46% w 2011 r. do 48% w 2013 r.). Nieznacznie wzrosła również pozycja województwa w rankingu atrakcyjności inwestycyjnej, przeprowadzanym corocznie przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową²⁴ (z pozycji 14-tej w 2014 r. na 13-tą w 2015 r.). Pod względem elementów składowych, branż pod uwagę do wyznaczenia wartości wskaźnika atrakcyjności, najlepiej wyglądało u nas bezpieczeństwo powszechne (7 miejsce wśród województw) oraz aktywność wobec inwestorów (11 miejsce). Najłabiej oceniono dostępność transportową (15 miejsce) oraz chłonność rynku (16 miejsce). Należy mieć na uwadze, że środki publiczne, w tym fundusze europejskie, tylko w pewnym stopniu mogą przyczynić się do niwelowania rozbieżności rozwojowych między województwami. Dzieje się tak, ponieważ stan gospodarki regionu wynika z wielu czynników, które w głównej mierze nie zależą bezpośrednio od działań władz samorządowych, lecz stanowią wypadkową wielu innych zróżnicowanych czynników²⁵. Główną barierą rozwoju gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego jest jego peryferyjne położenie, czyli znaczne oddalenie od światowych i europejskich centrów gospodarczych i rynków zbytu. Region Warmii i Mazur jest także oddalony od głównych ośrodków gospodarczych oraz baz surowców i komponentów niezbędnych do produkcji przemysłowej. Ponadto województwo warmińsko-mazurskie przez wiele lat było zaniedbane pod względem inwestycyjnym, co na przykład obrazuje sieć i stan infrastruktury transportowej. Dodatkowo regiony bogatsze, o lepszej infrastrukturze i bazie produkcyjnej rozwijają się szybciej od województw słabszych, które mają gorszą sytuację wyjściową i muszą nadrabiać zaległości rozwojowe z poprzednich lat. Stąd też dotychczasowe relatywnie krótkie wydatkowanie środków unijnych, w stosunku do wieloletnich zaległości inwestycyjnych, nie jest w stanie w pełni niwelować narosłych latami rozbieżności rozwojowych między województwem warmińsko-mazurskim a bogatszymi regionami kraju. Aczkolwiek brak środków unijnych spowodowałby zdecydowanie niższe tempo rozwoju i większe rozwarstwienie między regionami.
2. Wydatki na działalność badawczo-rozwojową (B+R) wyrażoną jako procent PKB (GERD²⁶) w województwie warmińsko-mazurskim w 2013 roku były niższe niż w latach poprzednich. Spadł również udział nakładów na działalność B+R w sektorze przedsiębiorstw w PKB w cenach bieżących (BERD) (z 0,18% w 2012 r. do 0,07% w 2013 r.). Znacznie spadły również całkowite nakłady na działalność innowacyjną w sektorze przedsiębiorstw usługowych w regionie w 2014 r. w porównaniu do roku poprzedniego (z 9 do 7 mln zł), a także sam odsetek innowacyjnych przedsiębiorstw usługowych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw (z 9,08% w 2013 r. do 4,38% w 2014 r.). Wzrost odnotowano w przypadku nakładów na działalność innowacyjną w sektorze

²⁴ *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*. 2015. IBnGR, Gdańsk.

²⁵ W. Dziemianowicz, J. Szlachta, *Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa*, Olsztyn 2012, s. 20.

²⁶ GERD – Gross Domestic Expenditure on R&D – Krajowe wydatki na badania i rozwój ogółem.

przedsiębiorstw przemysłowych (z 247,9 mln zł w 2013 r. do 304 mln zł w 2014 r.), a także liczby podmiotów prowadzących działalność badawczo-rozwojową (z 42 w 2011 r. do 64 w 2014 r.). Jak przedstawiono powyżej, wskaźniki charakteryzujące innowacyjność w województwie w badanym okresie przyjęły niskie wartości na tle kraju. W procesie monitoringu realizacji *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* zidentyfikowano wiele przedsięwzięć obejmujących m.in. transfer wiedzy, komercjalizację badań oraz wdrożenia innowacji, jednak w skali gospodarki regionu było ich zbyt mało, aby poprawić wskaźniki innowacyjności województwa. Również w badaniu ewaluacyjnym pt. *Ocena wpływu Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013 na zatrudnienie i rozwój społeczno-ekonomiczny województwa warmińsko-mazurskiego* wykazano, że słabą stroną jego gospodarki jest niski poziom innowacyjności, a także bardzo ograniczony zakres współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a środowiskiem naukowym. Wykazano, że wpływ RPO WiM 2007-2013 na poziom konkurencyjności gospodarki regionu przejawia się przede wszystkim na poziomie indywidualnym, tzn. że wsparcie przedsiębiorstw w inwestycjach ukierunkowanych na rozwój działalności przyczynił się do poprawy ich indywidualnej sytuacji, jednak w dalszym ciągu nie wykorzystany został cały ich potencjał i nie przełożyło się to na zauważalne zmiany we wskaźnikach gospodarczych dotyczących całego województwa. Stąd konieczne jest dalsze wspieranie rozwijania przedsiębiorczości w regionie, a ciężar interwencji publicznej powinien być skierowany na rozwój innowacyjny, który wymaga prac badawczo-rozwojowych i uwzględniać w szczególności rozwój inteligentnych specjalizacji. Rekomendacje te wskazują, że kierunek obrany w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 jest właściwy. Na rozwój innowacyjności i konkurencyjności gospodarki przeznaczono w programie znaczne środki. Na samą Oś Priorytetową *Inteligentna gospodarka Warmii i Mazur* realizującą 2 Cele Tematyczne tj. wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji oraz wzmacnianie konkurencyjności MŚP zaplanowano 320,54 mln euro, co stanowi 18,5% alokacji programu. Ich efektywne wykorzystanie niesie za sobą ogromną szansę na rozwój województwa.

3. W ostatnich latach w województwie warmińsko-mazurskim obserwuje się szybszy niż średnio w kraju wzrost wydajności pracy i to za równo w przypadku wskaźnika wartości dodanej brutto przypadającej na jednego pracującego, jak i wskaźnika PKB w przeliczeniu na jednego pracującego. Z danych GUS wynika, że w 2013 roku wydajność pracy mierzona wartością brutto na 1 pracującego w cenach nominalnych w stosunku do 2011 roku zwiększyła się o 8,7% (w kraju o 8,3%), natomiast wydajność pracy wyrażona jako wartość PKB na 1 pracującego na Warmii i Mazurach w 2013 roku w porównaniu do 2010 roku wzrosła o 13,7% (w kraju o 13,5%). Niniejsze dane świadczą o tym, iż w województwie warmińsko-mazurskim w coraz bardziej produktywny sposób wykorzystywane są zasoby wytwórcze (kapitał, praca, zasoby naturalne). Jeżeli tendencja ta utrzyma się w kolejnych latach, wówczas Warmia i Mazury mają duże szanse na odrobienie zaległości rozwojowych, co w konsekwencji przełoży się na poprawę jakości życia i zamożność jego mieszkańców. Dodatkowo biorąc pod uwagę przemiany demograficzne, które nastąpią w najbliższych latach, wzrost wydajności pracy będzie najistotniejszym źródłem wzrostu gospodarczego, gdyż spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym w poważnym stopniu może ograniczyć poziom zatrudnienia.
4. Na przestrzeni ostatnich lat w województwie warmińsko-mazurskim utrzymuje się stały wzrost liczby przedsiębiorstw – w latach 2011-2014 liczba podmiotów gospodarczych zwiększyła się

o 5,3%. Jest to bardzo pozytywna tendencja, ponieważ każde nowe przedsiębiorstwo generuje nowe miejsca pracy, co jest szczególnie istotne w regionie o najwyższym natężeniu bezrobocia spośród wszystkich województw. Jednak na tle kraju ludność województwa warmińsko-mazurskiego charakteryzuje się niskim stopniem przedsiębiorczości. W 2014 roku na Warmii i Mazurach na 10 tysięcy osób przypadają 854 firmy wpisane do rejestru REGON, w kraju zaś 1 071 przedsiębiorstw. Stąd też wynika, że poziom przedsiębiorczości w województwie warmińsko-mazurskim jest niższy, a gospodarka pozostawiona sobie sama nie wypełnia luki w tym zakresie. Dlatego też potrzebna jest zewnętrzna interwencja, która przyczyni się do zwiększenia liczby podmiotów gospodarczych w województwie warmińsko-mazurskim, a tym samym poprawi sytuację na rynku pracy. Do tej pory formą takiej interwencji było wdrażanie działań realizowanych w ramach komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, dzięki któremu od początku okresu wdrażania do końca 2015 roku w regionie powstało ponad 12,7 tysięcy nowych podmiotów gospodarczych. W okresie finansowym Unii Europejskiej 2014-2020, wypełnienie luki w powstawaniu nowych firm będzie możliwe dzięki realizacji działań zawartych m.in. w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, który między innymi zakłada tworzenie i wsparcie nowych podmiotów gospodarczych na Warmii i Mazurach.

5. Województwo warmińsko-mazurskie wciąż boryka się z problemem małej liczby inwestorów zagranicznych. W 2014 roku w regionie Warmii i Mazur funkcjonowało bowiem 299 podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego, co stanowi 1,1% ogółu firm tego typu w skali całego kraju. Na taki stan rzeczy wpływa przede wszystkim peryferyjne położenie województwa, przejawiające się znaczną odległością od światowych i europejskich centrów gospodarczych i rynków zbytu, w tym znaczna odległość od zachodniej granicy państwa. Na poprawę tej sytuacji mogą wpłynąć działania mające na celu zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej. W ostatnich latach dzięki inwestycjom na głównych drogach regionu skrócił się średni czas dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym) z 374 min w 2011 r. do 336 min w 2016 r. Ponadto pod koniec 2015 roku zakończyła się budowa regionalnego Portu Lotniczego Olsztyn-Mazury, którego funkcjonowanie zwiększa dostępność komunikacyjną województwa z innymi regionami Europy. W przyszłości należy spodziewać się dalszego zwiększenia spójności komunikacyjnej województwa z innymi regionami Polski i Europy, do czego przyczynić ma się planowane zwiększenie połączeń lotniczych oraz poprawa infrastruktury drogowej, na co wskazują dane GDDKiA – w województwie warmińsko-mazurskim na koniec grudnia 2015 r. w budowie było blisko 94 km dróg krajowych o łącznej wartości 3,6 mld zł.
6. Stopniowy wzrost konkurencyjności warmińsko-mazurskiej gospodarki przekłada się na poprawę sytuacji na rynku pracy. W 2014 roku w regionie Warmii i Mazur pracowało bowiem 426 348 osób, czyli blisko o 3,5 tysiąca więcej niż w 2011 roku. Pomimo to warmińsko-mazurskie nadal pozostaje województwem o najwyższej stopie bezrobocia w skali całego kraju. W 2015 roku stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie warmińsko-mazurskim kształtowała się na poziomie 16,3% i była ponad półtorakrotnie wyższa niż przeciętnie w Polsce (9,8%). Niemniej jednak pozytywną tendencją, którą można zauważyć na warmińsko-mazurskim rynku pracy, jest systematyczne zmniejszanie się dystansu między stopą bezrobocia odnotowywaną w kraju i w regionie. Jeszcze w 2005 roku dystans ten był równy prawie 10 punktów procentowych, kiedy to stopa bezrobocia w kraju wynosiła 17,6%, a w województwie 27,5%. Tymczasem w 2015

roku rozbieżność ta zmniejszyła się do 6,5 punktu procentowego. Na taki stan rzeczy bezspornie wpływa poprawa koniunktury gospodarczej, a także wdrażanie środków unijnych, za pomocą których m.in. kwalifikacje osób bezrobotnych zostają dopasowane do potrzeb rynku pracy. O skali wdrażania w województwie warmińsko-mazurskim środków z Europejskiego Funduszu Społecznego świadczą rezultaty Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – od początku realizacji Programu do końca 2015 r. w regionie Warmii i Mazur prawie 73 tys. osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo ukończyło udział w projektach szkoleniowych oraz podniosło swoje kwalifikacje i kompetencje zawodowe. W najbliższym czasie należy spodziewać się, że sytuacja na rynku pracy będzie nadal się poprawiać, na co wpłynie realizacja RPO WiM 2014-2020, a także wdrażanie komponentu regionalnego PO WER 2014-2020.

7. Sytuacja epidemiologiczna w województwie w przypadku większości chorób zakaźnych systematycznie poprawia się dzięki konsekwentnie prowadzonym szczepieniom ochronnym. Na przestrzeni ostatnich lat, wzrosła liczba wykonanych szczepień zarówno obowiązkowych jak i nieobowiązkowych tzw. zalecanych. W okresie sprawozdawczym szczepieniom obowiązkowym poddało się 205 836 osób, których koszt wyniósł około 10,6 mln zł, natomiast szczepieniom nieobowiązkowym poddało się 178 800 osób. W poprzednim porównywalnym do okresu raportowania²⁷ przedziale czasowym, szczepieniom obowiązkowym na kwotę 7,6 mln zł poddało się 199 145 osób, a szczepieniom zalecanym poddało się 135 970 osób. Koszt szczepień nieobowiązkowych trudno określić, ponieważ są one dobrowolne i opłacane we własnym zakresie. Problemem województwa warmińsko-mazurskiego jest wysoki współczynnik zapadalności na boreliozę i kleszczowe zapalenie mózgu. Położenie na terenie endemicznego występowania zakażonych kleszczy przekłada się na liczbę zachorowań, które koncentrują się głównie w powiatach wschodnich województwa. Przed kleszczowym zapaleniem mózgu może uchronić szczepienie, natomiast przed boreliozą jedynie profilaktyka.²⁸ Badania profilaktyczne pełnią również nieocenioną rolę w zapobieganiu i wykrywaniu wielu innych niebezpiecznych chorób. Skuteczne wdrażanie profilaktycznych programów zdrowotnych w dużym stopniu przyczyniło się do poprawy zdrowia i jakości życia mieszkańców województwa, a w niektórych przypadkach do wczesnego wykrycia często śmiertelnych chorób m.in. raka szyjki macicy. Pozytywnym zjawiskiem jest również prowadzenie działań edukacyjnych, mających na celu kształtowanie odpowiednich postaw i zachowań prozdrowotnych oraz promowanie zdrowego stylu życia. Ponadto rozbudowa i modernizacja podmiotów leczniczych oraz zakup specjalistycznego sprzętu i aparatury medycznej istotnie przyczyniają się do podniesienia standardu świadczonych usług medycznych oraz zwiększenia dostępności do świadczeń zdrowotnych, a tym samym skrócenia czasu oczekiwania na ww. świadczenia. Założenia strategiczne województwa przyjęte w *Strategii* mają pokrycie w zapisach RPO WiM 2014-2020 w osi priorytetowej *Dostęp do wysokiej jakości usług publicznych*. Przewidziane w programie wsparcie ma w rezultacie zwiększyć liczbę korzystających z usług opieki zdrowotnej wysokiej jakości i tym samym zmniejszyć dysproporcje w zakresie stanu zdrowia.²⁹

²⁷ 2012 r. i I półrocze 2013 r.

²⁸ Stan sanitarno-higieniczny województwa warmińsko-mazurskiego w roku 2014, Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Olsztynie, Olsztyn 2015, s. 31-32.

²⁹ Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, Olsztyn, 24 marca 2015 r., s. 156.

8. W świetle Strategii Lizbońskiej, liczba ludności do 2050 roku będzie się zmniejszać, natomiast liczba ludności w wieku powyżej 65 lat wzrośnie o 60%, w stosunku do 2005 roku. Świadomość nieuchronnego starzenia się społeczeństw jest obowiązkowym elementem planowania przyszłości we wszystkich sferach życia. Działania na rzecz starzejącego się społeczeństwa znajdują odzwierciedlenie w polityce rozwoju województwa, szczególnie poprzez realizację *Polityki senioralnej województwa* w następujących czterech obszarach: zdrowie, infrastruktura i usługi socjalne; aktywność społeczna, kulturalna i edukacyjna; aktywność zawodowa; turystyka, sport i rekreacja. Zgodnie z dokumentem *rolą programu jest wytyczenie kierunków działań na rzecz osób starszych, koniecznych do podjęcia przez wszystkie sektory życia społecznego w celu kreowania rzeczywistości przyjaznej seniorom*³⁰. W związku z tym, że sytuacja demograficzna i starzenie się społeczeństwa powodują zmniejszenie podaży siły roboczej na rynku pracy, w RPO WiM 2014-2020 przewidziano przedsięwzięcia mające przeciwdziałać bierności zawodowej w wyniku złego stanu zdrowia i wieku, co ma doprowadzić do wydłużenia okresu aktywności zawodowej. Na wydłużenie średniej długości okresu trwania życia wpływa promocja zdrowego trybu życia oraz profilaktyka.³¹ W ramach osi priorytetowej *Regionalny rynek pracy* RPO WiM 2014-2020, Działanie 10.7 *Aktywne i zdrowe starzenie się*, przewidziano szereg programów profilaktycznych i zdrowotnych skierowanych do aktywnych zawodowo mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego, ze szczególnym uwzględnieniem osób powyżej 50 roku życia. Na działania przeznaczono środki w wysokości blisko 6 mln euro.³²
9. Niepowtarzalne walory środowiska umożliwiają w województwie rozwój lecznictwa uzdrowiskowego. W wysokiej klasy infrastrukturę uzdrowiskową wyposażony jest Gołdap, który jest obecnie jedynym uzdrowiskiem na Warmii i Mazurach. Walory klimatyczne, czyste powietrze, zasoby borowiny oraz lokalny surowiec w postaci wód mineralnych i leczniczych sprawiają, że Gołdap to miejsce dla turystów i kuracjuszy oczekujących zdrowego wypoczynku. W uzdrowisku znajduje się Pijalnia Wód Mineralnych i Leczniczych oraz Mazurskie Tężnie Solankowe. Niezależnie od pory roku, Gołdap jest miastem atrakcyjnym turystycznie, ponieważ posiada również warunki do rekreacji i sportu.³³ Realizacja przedsięwzięcia spowodowała wzrost znaczenia Gołdapi, a przy tym województwa warmińsko-mazurskiego, na mapie turystycznej Polski. Projekt pozwolił na podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu Warmii i Mazur, przede wszystkim poprzez rozszerzenie oferty turystycznej województwa i promowanie turystyki leczniczej.³⁴ W celu stworzenia sieci uzdrowisk planuje się budowę, rozbudowę, modernizację i wyposażenie publicznie dostępnej infrastruktury uzdrowiskowej wraz z tworzeniem urzędzeń lecznictwa uzdrowiskowego³⁵. Odtwarzanie funkcji uzdrowiskowej regionu dotyczy miejscowości posiadających status uzdrowiska, bądź znajdujących się na ścieżce uzyskania takiego statusu, które mają przestrzenną, społeczną i gospodarczą koncepcję utworzenia uzdrowiska. W przyszłości do grona miejscowości posiadających status uzdrowiska zamierzają dołączyć

³⁰ Ibidem, s. 4, 7, 9.

³¹ Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, Olsztyn, 24 marca 2015 r., s. 18.

³² Szczegółowy opis osi priorytetowej *Regionalny rynek pracy* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, Olsztyn, 6 czerwca 2016 r., s. 45-47.

³³ <http://uzdrowiskogoldap.pl/>, dostęp: 08.06.2016 r.

³⁴ Badanie ewaluacyjne pt. *Ocena wpływu Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013 na zatrudnienie i rozwój społeczno-ekonomiczny województwa warmińsko-mazurskiego*, Opole 2015, s. 73

³⁵ Pijalnie uzdrowiskowe, tężnie, inhalatoria, urządzenie odcinków plaży, uzdrowiskowe baseny kąpielowe, trasy leczenia spacerowego do terenoterapii, promenady uzdrowiskowe i powiązane parkingi.

Frombork, Miłomłyn, Lidzbark Warmiński oraz Górowo Iławeckie.³⁶ W RPO WiM 2014-2020 na infrastrukturę uzdrowiskową w ramach osi priorytetowej *Kultura i dziedzictwo* przeznaczono 19 mln euro.³⁷ Powstanie kolejnych miejsc uzdrowiskowych uatrakcyjni województwo w tym zakresie.

10. Dostępność komunikacyjna regionu Warmii i Mazur uległa w ostatnich latach znacznej poprawie, niemniej w skali kraju nadal wymaga dużego nakładu środków finansowych na rozwój i modernizację sieci komunikacyjnej. Nowoczesna infrastruktura transportowa jest fundamentem rozwoju gospodarczego i społecznego, a wszelkie działania dotyczące rozbudowy czy modernizacji dróg publicznych przyczyniają się również do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego. Dzięki licznym inwestycjom w infrastrukturę transportową skrócił się średni czas dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym). W 2011 roku wynosił on 374 minuty, a w roku 2016 już 336 minut. Oznacza to, że region Warmii i Mazur staje się bardziej spójny przestrzennie z innymi województwami. Znaczącą inwestycją zrealizowaną w ostatnich latach przyczyniającą się do zwiększenia dostępności zewnętrznej regionu jest uruchomienie *Regionalnego Portu Lotniczego Olsztyn-Mazury* w Szymanach. Terminal pasażerski o łącznej powierzchni 6 800 m² jest przeznaczony do obsługi ruchu pasażerskiego na kierunkach krajowych, międzynarodowych oraz czarterach. Sala odpraw o powierzchni 1 300 m² posiada 6 stanowisk odprawy biletowo-bagażowej check 67n. Na dzień dzisiejszy port lotniczy oferuje sprzedaż biletów w 6 kierunkach (Berlin-Tegel, Kraków-Balice, Wrocław, Monachium, London-Luton, London-Stansted).³⁸ Do końca 2016 roku lotnisko ma obsługiwać loty w 8 kierunkach (dodatkowo loty do Warszawy i Düsseldorfu). Do połowy maja br. odbyło się 331 startów i lądowań, a liczba odprawionych pasażerów wyniosła ponad 4100 osób.³⁹ Planuje się, że liczba odprawionych pasażerów w 2016 roku ma wynieść 30 tys. osób, zaś potencjał portu w zakresie rocznej obsługi pasażerów sięgać będzie nawet 500 000 osób.
11. Województwo warmińsko-mazurskie w dalszym ciągu charakteryzuje się niskim procentem wytwarzania energii elektrycznej. Modernizacja optymalizująca parametry sieci energetycznej jest nadal niewystarczająca. Realizowane inwestycje nie są dostateczne, żeby sprostać wymaganiom zapotrzebowania na energię elektryczną w naszym regionie. Biorąc pod uwagę uwarunkowania przyrodnicze, możliwości ekonomiczne oraz uwarunkowania prawne, produkcja energii elektrycznej w województwie powinna skupiać się na odnawialnych źródłach energii, co jest zgodne z polityką Unii Europejskiej w zakresie przeciwdziałania emisji zanieczyszczeń do atmosfery. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 przewidziano działanie bezpośrednio dedykowane zwiększeniu udziału odnawialnych źródeł energii w ogólnym bilansie energetycznym regionu. W osi IV *Efektywność energetyczna* wyszczególniono działanie 4.1 *Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych*. Na projekty z OZE przewidziano alokację w kwocie 98,81 mln euro. Projekty polegają przede wszystkim na budowie, rozbudowie oraz przebudowie infrastruktury mającej na celu produkcję energii elektrycznej i/lub ciepłej z OZE

³⁶ Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, Olsztyn, 24 marca 2015 r., s. 6, 137-138.

³⁷ Szczegółowy opis osi priorytetowej *Kultura i dziedzictwo* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, Olsztyn, 6.06.2016 r., s. 26.

³⁸ http://mazuryairport.pl/rozklad-lotow_6.html

³⁹ <http://gazetaolsztyńska.pl/358653,Port-lotniczy-Olsztyn-Mazury-Jakie-sa-plany-rozwoju-lotniska.html#axzz4At5xamTC>

(w szczególności jednostek o małej mocy wytwarzania) oraz budowie/modernizacji sieci dystrybucyjnych umożliwiających połączenie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł OZE do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego, realizowane przez operatorów systemu dystrybucyjnego na sieci o niskim i średnim napięciu (poniżej 110 kV). W pierwszym naborze dla działania 4.1 ogłoszonym w lutym br., wpłynęło 149 wniosków na łączną kwotę wnioskowanego dofinansowania ponad 105 mln zł. W większości składane wnioski dotyczyły budowy instalacji fotowoltaicznej.⁴⁰

⁴⁰ Informacja z systemu SL2014 wygenerowana dnia 09.06.2016 r.

Wykaz skrótów

B+R	Badania i rozwój
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
BDL	Bank Danych Lokalnych
BERD	Business expenditure on research and development (Wydatki przedsiębiorstw na badania i rozwój)
DSAT	Detekcja stanów awaryjnych taboru
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ERTMS	Europejski System Zarządzania Ruchem Kolejowym
EWT	Europejska Współpraca Terytorialna
FTS	Federacja Tańca Sportowego
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GERD	Gross domestic expenditure on research and development (Wydatki krajowe brutto na badania i rozwój)
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IOB	Instytucja Otoczenia Biznesu
IRZiBŻ	Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności
ICT	Information and Communication Technologies (Technologie Informacyjno-Komunikacyjne)
ISO	International Organization for Standardization (Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna)
IT	Information technology (Technologia Informacyjna)
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
LCS	Lokalne Centrum Sterowania
MŚP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
OPN-T	Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny
OWIES	Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej
OZE	Odnawialne źródła energii
PES	Podmioty Ekonomii Społecznej
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PO IiŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013
PO IG	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007-2013
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
PO RPW	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013
PO Ryby	Program Operacyjny Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013

PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
PPS	Purchasing Power Standard (Standard Siły Nabywczej)
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
RDF	Refuse Derived Fuel (paliwo z odpadów)
RDLP	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
RPO WiM	Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury
SDRR	Średni dobowy ruch roczny pojazdów silnikowych
UE	Unia Europejska
UWM	Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
WDB	Wartość dodana brutto
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WMARR	Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy

Spis tabel, wykresów i map

Tabela nr 1	Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika aktywności społecznej w 2011 r. i 2012	16
Tabela nr 2	Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład wskaźnika dostępności usług publicznych w 2011 r. i 2013 r.	17
Tabela nr 3	Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika efektów współpracy sieciowej w 2011 r. i 2014 r.	19
Tabela nr 4	Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika infrastruktury w 2011 r. i 2013 r.	21
<hr/>		
Wykres nr 1	PKB per capita według województw w 2013 r. (zł – ceny bieżące).....	6
Wykres nr 2	PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim (w zł) i jego relacja do średniej krajowej (Polska=100) w latach 2011-2013.....	7
Wykres nr 3	Relacja PKB per capita do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty w latach 2003-2013 (UE-28=100).....	8
Wykres nr 4	Udział aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2014 (w%)	9
Wykres nr 5	Stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju w latach 2005-2015 (w %)	9
Wykres nr 6	Wskaźniki ubóstwa w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2014 (w %)	10
Wykres nr 7	Wartość dodana brutto na jednego pracującego (w zł) w województwie warmińsko-mazurskim i jej relacja do średniej krajowej (Polska=100) w latach 2011-2013	11
Wykres nr 8	Struktura wartości dodanej brutto w województwie warmińsko-mazurskim i Polsce w 2013 r.	12
Wykres nr 9	Zmiany w strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2013	13
Wykres nr 10	Nakłady na działalność B+R jako % PKB w 2013 r. (w %)	12
Wykres nr 11	Liczba pracujących w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2014	14
Wykres nr 12	Liczba działań w celach strategicznych Strategii w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.	22
Wykres nr 13	Liczba projektów i inicjatyw w celach strategicznych Strategii w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.	23
Wykres nr 14	Liczba projektów i inicjatyw w celach operacyjnych w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.	23
Wykres nr 15	Struktura wydatków poniesionych na realizację Strategii wg celów strategicznych w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.	24
Wykres nr 16	Struktura poniesionych wydatków wg celów strategicznych w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.	24
<hr/>		
Mapa nr 1	Relacja PKB per capita do UE-28 wg parytetu siły nabywczej waluty w 2013 r. (UE-28=100)	7
Mapa nr 2	Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną w 2014 roku (w %)	18

Wykaz ważniejszych źródeł wykorzystanych przy opracowaniu Raportu

1. Wydarzenie roku 2014 w Polsce i na świecie. Komunikat z badań nr 4/2015, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, styczeń 2015 r.
2. Wydarzenie roku 2015 w Polsce i na świecie. Komunikat z badań nr 3/2016, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, styczeń 2016 r.
3. Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, Olsztyn, 24 marca 2015 r.
4. Biuletyny informacyjne Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju w 2013, 2014 i 2015 r.
5. Dziemianowicz W., Szlachta J., Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa, Geoprofit na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn, czerwiec 2012 r.
6. Główny Urząd Statystyczny Bank Danych Lokalnych, <http://www.stat.gov.pl/bdl>
7. Tarkowski M. (red.), Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2015.
8. Portal Unii Europejskiej: <http://ec.europa.eu/eurostat>
9. Wrota Warmii i Mazur: <http://wrota.warmia.mazury.pl/>
10. Sprawozdanie roczne za lata 2014-2015 z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, stanowiące Załącznik nr 1 do Uchwały nr 110/2016 Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 z dnia 25.05.2016 r.
11. Szczegółowy opis osi priorytetowej *Regionalny rynek pracy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020*, Olsztyn, 6 czerwca 2016 r.
12. Szczegółowy opis osi priorytetowej *Kultura i dziedzictwo Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020*, Olsztyn, 6 czerwca 2016 r.
13. Badanie ewaluacyjne pt. *Ocena wpływu Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013 na zatrudnienie i rozwój społeczno-ekonomiczny województwa warmińsko-mazurskiego*, Opole 2015.
14. Stan sanitarno-higieniczny województwa warmińsko-mazurskiego w roku 2014, Wojewódzka Stacja Sanitarno- Epidemiologiczna w Olsztynie, Olsztyn 2015.

**URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO**

10-562 Olsztyn, ul.Emilii Plater 1
T: +48 89 521 93 00
E: dpr@warmia.mazury.pl
W: www.wrota.warmia.mazury.pl